

för olycka. — *T-s*, v. d. Möta ell. råka hvarandra. *Härnäst vi t.* — *T. sig*, v. r. (fam.) Falla sig, inträffa, hända. — *T-nde*, part. akt. Brukas standom nästan adjektivt. *T. sanning. T. infall.* — *T-d*, part. pass. *Väl t-t port-trätt.*

TRÄFFNING, f. 2. Strid, mera betydande än en skärmytsel, men mindre än ett fältslag (batalj, slagning), hvarvid ett eller par tusen man stupa eller blifva sårade. *Inläta sig i en t.* — *Jfr. Drabbning.*

TRÄGEN, a. 2. neutr. — *et.* (af isl. *þra*, envishet, ihärdighet) 1) Ihärdig i arbete, förehavande. *Han är mycket t. i sitt arbete, i sin tjänst. T. i sina studier. T. arbetare.* (Ordspåk) *T. vinner*, genom flit och ihärdighet uppnår man slutligen målet. — 2) (om sak) a) Som med flit och id, rastlöst förrättas. *T-et arbete. T. tjänstgöring, uppsättning. T-gna böner*, enständiga. *T-gna omsorger*, oafätliga. *T-gna uppsättningar, besök*, som tätt och ofta upprepas. — *Syn. Flitig.* — *b)* Som fordrar mycken trägenhet. *T. syssla, tjänst.*

TRÄGENHET, f. 5. 1) Inhållande flit, träget arbete, ihärdighet i hvad man förehäver, trägen utöfning, träget uppreppande. *T. i arbete, i tjänst, i böna, i uppsättningar.* — *Syn. Flit, Id, Otörlighet.*

TRÄGET, adv. På ett träget sätt, med trägenhet. *Arbeta t. Anhålla t., på det trägnaste*, med all enträgenhet. *T. söka ens ynnest.*

TRÄGGJAN, trädgjann, f. sing. indef. Örtsläktet Sparganium.

TRÄGNAS, v. d. 1. (gam.) Vara trägen, enträgen.

TRÄGRAVUR, trädgravyr, m. 3. Se *Träsnitt*.

TRÄGRAVÖR, -ör, m. 3. Se *Träsnidare*.

TRÄGÅRD, se *Trädgård*.

TRÄHUFVUD, n. 2. 1) Träbild, gjord i likhet med ett hufvud. — 2) Piphufvud af trä. — 3) (fig. fam.) Dum, eller torr och tråkig människa.

TRÄHÄST, m. 2. 1) Träbild, gjord i likhet med en häst. — 2) Ett slags straffredskap, bestående i en bild af trä, liknande en häst, med hvass rygg, på hvilken delingventen måste sitta en viss tid grensle med tyngder fastade vid benen.

TRÄIG, a. 2. Till sammansättning och textur liknande trä; kärft som trä. — *Träighet*, f. 3.

TRÄJON, träjänn, n. 3. Ett slags Ormbunke, hvars rot begagnas på apoteken. *Aspidium Filix mas.*

TRÄKÄRL, m. 2. 1) (fig. fam.) Kärft och tråkig kärft. — 2) Ett slags kortspel. Heter på tyska *Whist mit dem Strokmann*, hvaraf kan slutas, att stafningssättet *Prekari* är oriktigt.

TRÄKÄMM, träkämm, m. 2. pl. — *kammar*. (jäg.) En gröfre eller smalare stång, genomborrad och försedd med hvasssta pinnar, att läggas på insidan af en vargrop eller på öfra kanten af vargårdstängsel.

TRÄKOL, n. 3. Kol, brändt af trä. Kallas så till skillnad ifrån Stenkol.

TRÄKÄRL, n. 3. Kärft af trä. Brukas i plur. äfv. i samma mening som *Träsaker*.

TRÄL, m. 2. 1) Se *Staf*, bem. 1. — 2) (fam.) Se *Arbetssträl*.

Äm. Ordet förmodas af *Ihre* härstamma från angl. sax. *Thraen*, tukta, aga.

TRÄLA, v. n. 1. 1) Vara träl. — 2) (fig. fam.) Arbeta som en träl, hafva ytterst svårt och träget arbete. — *Syn. Slafva.* — *Trälände*, n. 2.

TRÄLAKTIG, a. 2. Se *Slafvsk*, *Trälsam*. — *Trälaktighet*, f. 3. — *Trälaktigt*, adv. **TRÄLARBEETE**, n. 4. 1) Sådant slags arbete, som tillhör slafvar. — 2) (fig. fam.) Ytterst mödosamt arbete.

TRÄLBÖREN, a. 2. neutr. — *et.* (gam.) Född af träl.

TRÄLDDOM, m. sing. Se *Slafveri*. (Fig., bibl.) *T. under synden*, syndavana.

TRÄLDDOMSOK, n. 5. (fig.) Trälldoms tvång.

TRÄLIM, n. sing. Se *Snickartim*.

TRÄLINNA, f. 1. Se *Slafvinn*.

TRÄLLA, f. 1. Driftverk, hvaruti kuggarne af ett hjul ingripa, och hvarigenom en hjustock kringdrivas, bestående af tvenne runda skifvor, emellan hvilka stafvar af hårdt trä (Trillvalar) äro befästade. [Trella.]

TRÄLLSTOCK, m. 2. Stocken eller axeln till en trälla.

TRÄLLVAL, se *Trillval*.

TRÄLSAM, a. 2. 1) Ytterst trägen och mödosam. *T-t arbete, handverk. T. syssla.* — 2) Ytterst trägen i arbete. *All sitta halva natten och arbeta, det är att vara för mycket t.* — *Trälsamhet*, f. 3. — *Trälsamt*, adv.

TRÄLVÄG, m. 2. Se *Dragväg*.

TRÄMÅSK, m. 2. Mask, som fräter trä.

TRÄMÄRR, f. 2. (pop.) Se *Trähäst*, bem. 2.

TRÄNG (ä långt), m. 3. (fr. *Train*) Följe, medfölje; vagnståg; artilleri-tillbehör.

TRÄNGA, v. a. 2. (af *Träng*; således egentligen: Göra trängt för någon) 1) Genom påtryckning, med mer eller mindre styrka skjuta, drifva framför sig, undan, o. s. v.; hårdt trycka på. *T. någon intill väggen. Man trängde mig åt sidan. Vara trängd på alla sidor. T. emellan, igenom, ned, upp, tillbaka* o. s. v., genom påträngning skjuta, flytta, drifva emellan, o. s. v.

T. bort, fram, ihop, i'n, undan, ut, se Borttränga. Framtränga, &c. T. omkull, påtränga så hårdt, att någon eller något faller omkull. *T. på, tränga hårdt*, med all kraft, eftertryckligt. *T. sönder*, tränga på så starkt, att något går sönder. — 2) (om klädespersedlar) Trycka hårdt. *Rocken t-ger mig öfver axlarna. Skon t-ger mig.* — *Syn. Klämma, Sitta hårdt åt.* — *V. n.*

ell. T. sig, v. r. Med möda och ansträngning bana sig väg fram, in, o. s. v. Säges äfv. om liflösa ting, som trycka så hårdt på, att de öppna sig väg fram, in, o. s. v. *T. igenom folkmassan, fiendens leder. T. emellan* ell. *t. sig emellan ett par personer. T. fram* ell. *t. sig fram*, se *Framtränga*. (Fig.) *T. sig fram till ett emble*, genom mycket åstade och med andras tillbakasettande vinna det. *T. igenom* ell. *t. sig igenom*, se *Genomtränga*. (Fig.) *T. igenom merg och ben*, gripa, skaka, röra ända till det innersta. *T. sig ihop*, tränga sig närmare tillsammans. *T. i'n* ell. *t. sig i'n*, se *Intränga*. (Fig.) *T. sig in i ett sällskap*, churu objuden och ogerna sedd, inträda i ett sällskap. *T. sig in i ell. t. sig till en befattning*, åtkomma den genom att undantränga andra, som äro dertill mera berättigade. *T. ell. t. sig ned, upp, ut*, genom hård påtryckning bana, öppna sig väg ned, o. s. v. Se äfv. *Ultränga.* — *V. n. o. v. impers.* Tvinga, nödga; vara nödig, fordras. *När ell. om nöden t-ger. Om det t-ger*, i nödfall, vid behof. — *T-s*, v. d. Tränga hvarandra. *Folket t-gdes*, för att komma fram. (Fig.) *T. om något*, säges om flera, hvilka alla ifrigt söka att vinna något, som icke mer än en eller ett par kunna få, eller

som icke räcker till åt alla. — *T-nde*, part. pres. Brukas adjektivt och figurligt i samma mening som *Tryckande. T. nöd, behof.* — *Trängd*, part. pass.

TRÄNGANDE, n. 4. Handlingen eller verknigen, hvarigenom någon eller något tränges.

TRÄNGNING, f. 2. Se *Trängande. T. till stölgång* ell. blott *t.*, kännning af behof att gå till stols.

TRÄNGRE, **TRÄNGST**, se *Träng*.

TRÄNGSEL, trängsel, n. sing. 1) Hop af menniskor, som trängas. *En stark t. af folk. T-n var så stor, att man knappt kunde komma fram.* — Kan äfv. sägas i fråga om fortskaffningsmedel, och brukas likaledes stundom om djur. *T-n af vagnar, af fartyg, båtar*, o. s. v. *T-n af fär i en färjälla.* — 2) Trängt ställe. I denna bem. föga brukligt. — 3) (fig.) Trängmål. *Komma, bringa i t. Slippa ur t-n.*

TRÄNGTA, v. n. 1. (af *Trä*) Häftigt längta. *T. efter något.* — *Trängtande*, n. 4.

TRÄNGTAN, f. sing. indef. Häftig längtan.

TRÄNJON, trängjänn, n. 5. Se *Tranbdär*.

TRÄNS, **TRÄNSA**, se *Trens. Trensa*.

TRÄPINNE, m. 2. pl. — *pinnar*. 1) Pinne af trä. — 2) (fig. fam.) Litet trästycke.

TRÄSAK, f. 3. (mest i plur.) Arbete af trä; kärft, husgerådssak af trä.

TRÄSK, n. 3. Ett stillastående, iune i landet beläget vatten, som saknar symbart aflopp. Säges äfv. om stora sjöar utan aflopp, t. ex. Döda Hafvet, Kaspiska Hafvet, m. fl.

TRÄSKIG, a. 2. Se *Morasig*.

TRÄSKKOL, n. 3. Ett slags mineraliska kol, mörkbruna, mer eller mindre starkt skimrande i brottet.

TRÄSKO, m. 3. pl. — *skor*. Sko, gjord af trä.

TRÄSKOMAKARE, m. 3. En, som gör träskor.

TRÄSLAG, n. 3. Slag, art af trä eller virke. **TRÄSNIDARE**, m. 3. Konstnär, som utöfvar konsten att skära i trä.

TRÄSNIDERI, n. 3. Gravering i trä ell. konsten att utskära figurer i träskifvor, för att sedan aftryckas.

TRÄSNITT, n. 3. 1) I trä utskuren bild eller figur. — 2) Aftryck deraf.

TRÄSOCKER, n. sing. Socker, som medelst förtunnad svafvelsyra beredes af trä.

TRÄSPADE, m. 2. pl. — *spadar*. (mål.) Liten spade af trä, hvarmed färg upphämtas af rifhällen.

TRÄSTOCK, m. 2. 1) Se *Stock*, bem. 1. — 2) Se *Ärder*. — 3) (fig. fam.) Se *Trähufvud*, bem. 2.

TRÄSVARFVARE, m. 3. Svarfvare, som svarfvar i trä.

TRÄSYRA, f. 1. (kem.) Ett slags syra, som erhålles genom torr distillation af trä (bok, ek, furu m. m.).

TRÄSÅG, f. 2. Såg, hvarmed trä sägas.

TRÄTA, v. n. 2. (af isl. *þra*, envishet, ihärdighet) 1) Tvista med ord, argt och häftigt. *T. med någon om något. T. med hvarandra, sins emellan. De t. jemt och samt.* (Fam.) *T. om påfvens skugg, se Påfve. T. sig fram, till, med tråtor bana sig väg fram, förskaffa sig. T. sig ifrån*, genom tråtor befria sig ifrån. — *Syn. Tvista, Ordvexla, Ordkastas.* — 2) Gräla. *T. på någon. Trät ej på honom derför. Han gör intet annat än gå och tråtor.* — *T-s*, v. d. Se *Träta*. *De trättes hela quällen.* — *Trätande*, n. 4.

TRÄTA, f. 1. Häftigt tvist med ord. *Komma i t. Väcka t. Skilja en t. T. om ingenting, om lappr.* — *Syn. Tvist, Ordvexling, Ordkastning.*

TRÄTGIRIG, a. 2. Fallen för att träta. — *Syn. Trätsam, Trätsjuk, Grällig, Gormig.*

TRÄTGIRIGHET, f. 3. Fallenhet för tråtor. — *Syn. Trätsamhet, Trätsjuka, Grällighet, Gormighet.*

TRÄTGIRIGT, adv. På ett trätgirigt sätt, grälligt.

TRÄTMAKARE, m. 3. — *ERSKA*, f. 1. (fam.) Trätgirig människa.

TRÄTOANDE, m. 2. pl. — *andar*. (fam.) Trätgirig människa.

TRÄTOBRODER, m. 3. pl. — *bröder*. (bibl.) Person, med hvilken man ligger i tvist.

TRÄTOFRÖ, n. 4. (fig.) Orsak, ursprung till tvist.

TRÄTOÄPPEL, n. 4. (fig.) Se *Trätofrö*.

TRÄTSAM, a. 2. Se *Trätgirig*.

TRÄTSAMHET, f. 3. Se *Trätgirighet*.

TRÄTSJOK, a. 2. Se *Trätgirig*.

TRÄTSJUKA, f. 1. Se *Trätgirighet*.

TRÄVARA, f. 1. (mest i plur.) Säges om allehanda slags handelsvaror af trä, såsom hjelkar, sparrar, bräder, m. m.

TRÄVIRKE, n. sing. Trä, som begagnas till byggnad eller slöjd.

TRÄÄMNE, n. 4. Träaktigt ämne.

TRÄÄTTIKA, f. sing. Renad träsyra.

TRÖG, a. 2. 1) Svår att sätta i rörelse, i gång, att vrida, vända, o. s. v. *Ell t-t läs. Rost gör skrufvarna t-a.* — 2) Långsam i hvad som förehafves, utan häg eller drift, ovillig; ej lifsig, ej munter. *En t. menniska. T. i arbete ell. att arbeta. T. att skriva. T. betalare ell. att betala. T. att fatta*, som har svårt för att fatta. *T. i sällskap, i umgänge.* Brukas äfven om sak, t. ex.: *T. gång. T. stil, vers*, ej flytande. *T. afsättning. T-t begrepp, t. fallningsgåfva, t-t hufvud*, svårighet att fatta. *T-t lif*, förstopning. *Ha en t. värld, en t. lycka*, icke hafva någon framgång i världen.

TRÖGHET, f. 3. 1) Trög rörelse, trög gång. *Läsets, maskinens t.* — 2) (fys.) Den egenskap hos kropparna, till följe hvaraf de sträffa att fortfarande förlifva i det tillstånd af rörelse eller hvila, hvari de en gång befinna sig. Kroppars oförmåga att, utan yttre verkande orsak, förändra sitt tillstånd af rörelse eller hvila. Kallas äfv. *Framhärdighet, Inertie.* — 3) Långsamhet i arbete, förrättning; häglighet, brist på drift, lif, eller munterhet; trögt begrepp, trög fattningsgåfva.

TRÖGHETS-KRAFT, f. 3. (fys.) Kroppars sträfvan att emotstå hvarje verkande kraft.

TRÖGKÖRD, a. 2. 1) Säges om hästar, som draga trögt och behöfva mycken påmaning med piskan. — 2) (fig. fam.) Se *Trög*, bem. 2. — *Tröghördhet*, f. 3.

TRÖGLÄST, a. 1. Som går trögt att läsa.

T. läs, dörr. T. stil, bok.

TRÖGNA, v. n. 1. (föga brukl.) Blifva trög.

TRÖGSMÅLT, a. 1. Se *Svårsmält*. — *Trögsmälthet*, f. 3.

TRÖGT, adv. På ett trögt sätt, med tröghet, långsamt, ej fort, ej lätt, ej villigt. *Dörren, läset, nyckeln, maskinen går t. Handskarne gå t. af, på. Arbetet går t. Det går t. för honom*, långsamt med hans fortkomst, befördran.

TRÖGTÄNK, a. 1. Som har trög tankegåfva.

TRÖGVULEN, a. 2. neutr. — *et.* (fam.) Se Trög, hem. 2.

TRÖJA, f. 1. Klädesplagg för män och kvinnor, som betäcker öfre delen af kroppen och är försedt med armar. *T. utan armar*, ett slags yttre lifstycke. — *Ss. Tröjkrage, -vdfvare, -ärm.*

TRÖSK, m. sing. 1) Tröskning. — 2) Säd, som tröskas eller blifvit tröskad.

TRÖSKA, v. a. 1. (sannolikt af *Tråda*, trampa) 1) Efter skörd afsondra sädeskornen ur axen, hvilket i äldsta tider skedde genom trampning af oxar, nu med slagor eller medelst tröskmaskin. *T. säd.* (Ordspr.) *Man bör ej binda munnen till på oxen som t-r*, man bör ej undanhålla arbetaren dess välförtjenta lön. *T. af, upp, ut*, se *Aftrösk*, &c. *T. om, trösk* änyo. *T. sänder*, genom tröskning förorsaka, att något går sönder. — 2) (fig. fam.) Bulta, slå. *T. på, piska på.* — *Tröskande, n. 4.*

TRÖSKARE, m. 3. En, som tröskar. — *Ss. T-lön.*

TRÖSKEL, trö'sk'el, m. 2. pl. trösklar. (isl. *Throskuldur*, af *Dyr*, dörr, och *Svoill*, syll; t. *Thürschwelle*) Den underliggande hvelken eller stenen i en dörröppning, eller den, som man klifver öfver, då man stiger in.

TRÖSKLAG, n. 3. Förening af flera tröskare, som tröskas tillsammans på en loge.

TRÖSKLOGE, m. 2. pl. — *logar.* Loge, på hvilken tröskas.

TRÖSKLÖN, f. 3. Arbetslön till tröskare.

TRÖSKMASKIN, --sch'n, m. 3. Maskin, hvarigenom man på kort tid och med besparing af människokraft verkställer tröskning. [-machin.]

TRÖSKNING, f. 2. Arbetet, förrättningen, då man tröskar.

TRÖSKSLAGA, f. 1. Se *Slaga*.

TRÖSKTID, m. 3. Tid på dagen, hvarunder tröskas; äfv. den tid på året, då tröskning vanligen verkställas.

TRÖSKVÄGN, m. 2. Ett slags vagn, hvarmed tröskning verkställas.

TRÖSKYERK, n. 3. Större maskin med hjulverk för tröskning.

TRÖSKVÄLT, m. 2. Ett slags vält, hvarmed tröskning förrättas.

TRÖST, trö'st, a. oböjl. sing. (föräldr.; bibl.) Oförfärad, vid godt mod. *Var t.*

TRÖST, f. sing. (ursprungl. Tillförsigt, mod; äfv. hvad som ger tillförsigt; hjälp) 1) Genom skäl verkadt lugn i bedröfvelsen öfver någon liden olycka; den derigenom väckta behagliga känslan. *Gifva någon t. Hämta t. af Guds ord.* — 2) Hvad som verkar lugnande i sorg, bekymmer, oro. *Det är en stor t. för mig i min olycka. Min ålderdoms t.*, af hvilken jag väntar eller har hjälp på min ålderdom. — *Syn. Hugsvalelse, Balsam.*

TRÖSTA, v. a. o. n. 1. (ursprungl. Väga) 1) (neutr.) a) *T. på*, förlita, förtrösta sig på. *T. på sina krafter.* — b) (pop.) Halva lust. Har för denna bem. endast böjningen *Tröste*, t. ex.: *Jag tröste veta, huru du vägar det. Jag tröste fresta.* — 2) Gifva tröst. *T. någon i dess bedröfvelse.* *Han t-dé mig med den nyheten, att... Hon låter icke t. sig. Gud tröste mig (dig, oss, &c.)* uttryck, då man vill beklaga sig öfver något, yttra fruktan för något hotande öndt, eller hota, ömska, beklaga o. s. v., t. ex.: *Gud tröste mig, som räkat i denna olycka! Gud tröste mig, hur skall det nu gå! Gud tröste*

oss för den svåra kolden! Gud tröste oss, om kriget räcker länge! Gud tröste dig, om du inte lyder! Gud tröste honom, så illa han burit sig åt! Gud tröste mig för dig! (tonvigt på för) säges dels i förebrående, dels i ömtående, dels i skämtsam ton. — *Syn. Hugsvala.* — *T. sig, v. r.* Gifva sig tröst, lugna sig. *Han t-dé sig snart öfver sin olycka. T. sig med den tanken, att...* — *T-nde*, part. akt. Brukas ofta nästan adjektivt. *T. tilltal.* — *Tröstande, n. 4.*

TRÖSTARE, m. 3. — *ARINNA*, f. 1. En, som tröstar. — *Tröstare* kallas äfv. skämtvis 'en sup, ett glas vin, punsch, o. s. v.

TRÖSTEBREF, n. 3. Bref, hvarmed afsigten är att trösta; bref, som ger tröst.

TRÖSTEFULL, eil. TRÖSTFULL, a. 2. Mycket tröstande. — *Tröstefullt*, adv.

TRÖSTEGRUND, m. 3. Skäl till tröst.

TRÖSTEKÄLLA, f. 1. (fig.) Anledning till tröst; det, hvaraf tröst hämlas.

TRÖSTEORD, n. 3. Tröstande ord.

TRÖSTERIK eil. TRÖSTRIK, a. 2. Se *Tröstefull*. — *Trösterikt*, adv.

TRÖSTESPRÅK, n. 3. Tröstefullt bibelspråk.

TRÖSTETAL, n. 3. Tröstande tal.

TRÖSTLIG, a. 2. (mindre brukl.) Tröstande.

TRÖSTLIGEN, adv. (mindre brukl.) På ett tröstande sätt, tröstefullt.

TRÖSTLÖS, a. 2. 1) Som ej medgifver tröst, förtviflad. *T. belägenhet.* — 2) Som ej låter trösta sig, förtviflad. *Hon är t. öfver sin sons död.* — *Tröstlöshet*, f. 3.

TRÖTT, a. 1. (af *Tryta*) 1) Som känner trötthet. *T. af gående. Jag är t. i fötterna. Gå, arbeta, tala sig t. gå &c.* så mycket, att man blir trött. *Hvila sin t-a kropp, sina t-a ben, sina t-a lemmar.* — 2) Ledsen (vid). *Blifva t. vid något. T. vid att vänta. T. vid lifvet. Man blir t. vid att jemt höra ett och samma.*

TRÖTTA, v. a. 1. 1) Göra trött. *Ett arbete, som t-r. Det t-r att gå långt.* — 2) Väcka ledsnad. *Nöjena t. på längd.* — *T-s*, v. d. Se *Tröttna*. — *T-nde*, part. akt. Brukas ofta adjektivt i samma mening som *Tröttsam*. *Ett t. arbete, samtal, sällskap.*

TRÖTTET, f. 3. 1) Den känsla af nedslagenhet, som man erfar efter ett ansträngande kropps- eller själsarbete. *Känna t.* — 2) Dylik känsla till följe af svag helsa. — 3) (fig.) Ledsnad, afsmak. *T. vid lifvet.*

TRÖTTKÖRA, v. a. 2. Köra häst m. m. så, att han blir trött. *T. en häst.* — *T-körd*, part. pass. Brukas stundom adjektivt (fig. fam.) för: *Trött*.

TRÖTTNA, v. n. 1. 1) Blifva trött. *Jag har nu arbetat så länge, att jag t-t. T. upp*, blifva alldeles uttröttad. — *Syn. Tröttnas*, Förtröttnas, Aftröttna. — 2) (fig.) Ledna (vid). *T. vid att lefra.* — *Tröttnande, n. 4.*

TRÖTTRIDA, v. a. 3. (böjes som *Rida*) Rida en häst m. m. så, att han blir trött.

TRÖTTSAM, a. 2. Som tröttrar. *T-t arbete. T. läsning. T. bok. T-t sällskap.*

TRÖTTSAMHET, f. 3. Tröttnande beskaffenhet.

TU, grundtal. I äldre språket neutrum af *Två*. Brukas numera endast i vissa uttryck och talesätt, t. ex.: *Klockan är t. (ej: två). Derom är t. tal*, derom äro meningarne delade. *I t.*, i två

stycken, t. ex.: *Skära, dela i t. Gå i t.*, gå sönder. (Fig. fam.) *Ta i t. med en ting*, gripa sig an med något. *Ta i t. med en*, inlåta sig i strid, tvist med, ställa till rätta, lexa upp någon.

TUA, f. 1. Se *Två*.

TUB, m. 3. (lat. *Tubus*, rör) Rör med förstörande synglas, som närmar föremålen till ögat, och hvarmedelst man kan se bättre på långt håll. *Synrör*, Fjerrglas.

TUBBA, v. a. 1. Förleda till otrohet, till svikande af ed, pligt. *T. tjenstfolk, vittnen. T. en till något. T. till det öndt är.* — *Tubbande, n. 4. o. Tubbning*, f. 2.

TUBBARE, m. 3. En, som tubbar.

TUBERKEL, tub'är'kel, m. 3. pl. *tuberkier*. (lat. *Tuberculum*) Knölig svulst.

TUBEROS, --ös, f. 3. En lökväxt med hög sejkel och hvita, väluktande liljeformiga blommor. *Polyanthes tuberosa*.

TUBEROSITET, ----ét, f. 3. (med.) Knölighet.

TUBERÖS, --ös, a. 2. (lat. *Tuberosus*) Knölig.

TUBULERA, v. a. 1. (af lat. *Tubulus*, rör) I kemien. Sätta en flaskhals på kulan af en retort eller af en kolf. — *Tubulering*, f. 2.

TUCKT, TUCKTA, se *Tukt, Tukt*.

TUDELAD, a. 2. Delad i två delar. (Bot.)

TUDELAD, a. 2. Delad i två delar. (Bot.)

TUDDA, v. a. 1. Göra, att hår, ull o. s. v., som borde ligga jemnt utbredda öfverallt, samla sig på vissa ställen i knölar, klumpar eil. tofvor. *T. ihop.*

TUFALDIG, se *Tvåfaldig*.

TUFF, m. 3. 1) Ett askgrått mineral af vulkaniskt ursprung. — 2) Se *Tuffsten*.

TUFFSTEN, m. sing. (mineral.) En fällning ur källvattnen, som hålla kolsyrad kalk upplöst. Kallas äfv. *Kalktuff*, *Travertin*.

TUFROT, tüvröt, f. 3. pl. — *rötter*. (bot.) Sammansatt rot af en mängd sammanväfda smårötter och rotstjekar.

TUFSA, tüfsa, v. a. 1. (fam.) *T. till*, se *Tilltufsa*.

TUFTÄTEL, m. sing. Grässlaget *Aira cæspitosa*.

TUFVA, f. 1. Helt liten, vanligen gräsbeväxt, af naturen bildad upphöjning på marken, vanligen af djord. *En äng, full med t-vor.* (Ordspr.) *Liten t. stjelper ofta stort lass*, det behöfs ofta blott en helt liten orsak, för att tillintetgöra stora företag, bringa på fall stora välden, o. s. v.; en ringa man kan stundom blifva den mäktiges fall.

TUFVIG, a. 2. Full med tofvor. *T. äng, mark.*

TUFVIGHET, f. 3. Tufvig beskaffenhet.

TUGGA, v. a. o. n. 1. 1) Söndermala mellan tänderna. *T. maten, innan man sväljer den. T. sönder. T. om, tugga änyo*; (fig. fam.) om-säga. (Fam.) *T. stort*, liksom man hade munnen full. (Fig. fam.) *T. i en något*, genom idkliga emsägningar präglad i en något. *T. jemt på ett och samma*, idkeligen upprepa något. — 2) Klämma mellan tänderna något, som ej nedsväljes, utan hvarur man blott vill pressa saften. *T. tobak, betel. T. kalmusrot.* — 3) Idkeligen bita på något. *T. på betset. T. på naglarna.* (Fig. fam.) *T. på, källa på.* — *Tuggande, n. 4.*

TUGGA, f. 1. Så mycket som på en gång tuggas eller blifvit tuggadt. *Ge ett barn t-gor.*

TUGGBUSS, m. 2. Ett stycke tuggtobak, som man tuggar eller tuggat på, eller ämnadt till tuggning.

TUGGNING, f. 2. Handlingen, då man tuggar.

TUGGTÖBAK, tügtöbak, m. sing. Tobak, beredd till tuggning.

TUGGTRENS, m. 2. Ett slags trens, som sättes i munnen på hästar, för att framkalla salivation.

TUGGYTA, f. 1. Taffan eller öfre ytan på en tankroua.

TUKAN, -än, m. 3. Fågel i S. Amerika, stor som en kräka, svartgrön, med bröst och gump röda, och med en vidunderligt stor näbb. *Ramphastos Tucanus*.

TUKT, tükt, m. sing. oböjl. (egentl.: Uppfostran) 1) Ordentlighet och goda seder, hvartill man genom god uppfostran vänjes. *Uppfostra en flicka i t. och ära. Lefva i t. Hålla i t. och Herrans förmaning*, äfv. (fig. fam.) genom stränghet tvinga till ordentlighet. *I all t. och ära*, på ett lyskt, ärbart och anständigt sätt. — 2) Punktlig lydnad, ordentlighet och noggrant iakttagande af pligt, hvartill soldater, fångar m. fl. tvingas. *Hålla manskapet i sträng t.* — *Deraf Krigstukt.* — *Syn. Disciplin.*

TUKTA, tücta, v. a. 1. (egentl.: Uppfostran) 1) Bestrafva i ändamål att rätta och förbättra. Säges om barn, tjenstfolk, o. s. v. — 2) (fig.) Bestrafva; genom stränghet, tvång eller handgripligt våld bringa till föruft; utkräfvä hämd af någon; låta någon få ungdomliga, hvad han förbrutit.

TUKTAN, f. sing. indef. 1) Åga, bestraffning. Säges i fråga om barn och dem, som stå under ens uppsigt, lydnad. *Stå under ens t.*, vara underkastad tuktan af någon, som man är skyldig att lyda. — 2) (i allmänhet) Bestrafning, hämd, skarp tillrättavisning.

TUKTARE, m. 3. En, som tuktar.

TUKTHUS, n. 3. Hus, der förbrytare inspäraras, för att hållas till tukt, ordning och arbete, i ändamål att sålunda förbättras. — *Syn. Korrektionshus.* — *Ss. T-fänge, -hjon.*

TUKTIG, a. 2. Som lever i tukt, i kyskhet och ärbarhet. *En t. mö.* Man säger äfv.: *T. lefnad.* — *Tuktigt*, adv.

TUKTIGHET, f. 3. Tuktig lefnad.

TUKTLÖS, a. 2. Utan tukt. *Växa upp t. Lefva t.* — *Tuktlöshet*, f. 3. — *Tuktlöst*, adv.

TUKTOMÄSTARE, m. 3. 1) (egentl.) Uppfostran. — 2) En, som tuktar, bestraffar, kufvar.

TULADOSA, tüadösa, f. 1. Fint graverad, med Tulametall inlagd silfversnusdos.

TULAMETALL, tülametäll, m. sing. En i staden Tula i Ryssland upptännen metallblandning af silfver, argentan, bly och svafvel.

TULIPAN, se *Tulpan*.

TULKÖRT, f. 3. Örtan *Asclepias vincetoxicum*.

TULL, m. 2. (isl. *Toll*; t. *Zoll*) 1) (ford.) Afgift af hvad slag som helst. Deraf ännu *Qvarntull.* — 2) a) Afgift, som erlägges för varor, hvilka in- eller utföras. *Betalna, erlägga t. för varor. Lägga t. på varor. Taga t. för en vara. T-en på vin, på spannmål. Hög, låg t. Försmälla t-en. Lilla t-en, se Landtull.* — Bildar flera sammansättningar, såsom: *Införselstull, Utförselstull, Landtull, Sjtull, Spannmålstull*, m. m. — b) Afgift, som erlägges vid färd öfver en bro. *Eljest, Bropenningar.* — 3) Ställe, der tull uppbäres. Äfven *Tullhus.* — 4) *Tullbon*; äfv. *stadsport* (enär tullen i städer, för landvägen inkommande varor, alltid der uppbäres).

Fara genom, passera t-en. Han har aldrig varit utom t-en, aldrig varit utom staden. — 3) Se *Tullverk*. Han har fått en syssla vid t-en. — *Ss. T-afgift*.

TULLA, v. n. 1. Betala tull. *T. för en vara*. — V. a. 1) Taga tull af någon. Sägdes om mjölnare. — 2) (skämtv.) Plundra, olofligt taga något af en summa, ett förråd. *T. ens pung*. Någon måtte ha t-t mina äpplen.

TULLARRENDE, tullarände, n. 4. Arrende af tullinkomster.

TULLBAR, a. 2. 1) Belagd med tull. — 2) Som kan, får förtullas.

TULLBEHANDLA, v. a. 1. Sägdes om tulltjenstemän, då de för in- eller utgående vara iakttaga gällande föreskrifter.

TULLBESÖKARE, m. 3. Tullbetjent, som visiterar i tullen.

TULLBETJENING, f. 2. Tjenstemän och betjening vid en tull eller vid tullarna i riket.

TULLBETJENT, m. pl. — *betjente*. Uppsynsman vid en tull.

TULLBEVAKNING, f. 2. 1) Bevakning i och för tullens ordentliga betalande och till hindrande af oloflig införsel. — 2) Dervid anställda personer.

TULLBOD, f. 2. Se *Tullhus*.

TULLBOM, m. 2. pl. — *bommar*. Bom, hvarmed vid ett tullhus vägen spärras, på det vägfärande ej måtte slippa fram, utan att betala tull.

TULLDIREKTION, tulldiräktionschön, f. 3. Se *Tullstyrelse*.

TULLDIREKTÖR, tulldiräktör, m. 3. Ledamot af en tullstyrelse. Se äfv. *General-tulldirektör*.

TULLDISTRIKT, tulldistrikt, n. 3. o. 5. Särskilt område i och för tullbevakningen. *Hvarje t. har sin chef*. [-distrikt.]

TULLE, m. 2. *Tullar* kallas de i relingen af en båt parvis fastsatta trä- eller järnstycken, mellag hvilka åronna röras under rodd. Man säger äfv. *Artullar*.

TULLFLAGGA, f. 1. Särskilt flagg för fartyg, tillhörande tullverket.

TULLFRI, a. 2. neutr. — *fritt*. Befriad ifrån tull.

TULLFRIHET, f. 3. Frihet ifrån erläggande af tull.

TULLFRITT, adv. Fritt för tullafgift. *Passera t.* (Fig. sam.) *Tankarne löpa t.*, äro fria, kunna ej hämmas.

TULLFÖRPAKTARE, m. 3. Förpaktare af tullinkomster.

TULLFÖRPASSNING, f. 2. Förpassning å varor, som föras ifrån ort till annan.

TULLFÖRSNILLARE, m. 3. Den, som försnillar laglig tull.

TULLFÖRSNILLNING, f. 2. Förbrytelsen, då man svikligen undanhåller kronan stadgad tullafgift.

TULLFÖRVALTARE, m. 3. Benämning på cheferna för inkommande och utgående Tullkamrar samt uppboordskontoren i stapelstäder och gränsstäder.

TULLFÖRVALTNING, f. 2. Förvaltningen af tullärendena.

TULLGATA, f. 1. Gata, som går fram till en tull i stad eller köping.

TULLHUS, n. 5. Hus, der tull uppbäres och tulltjenstemän hafva sin station.

TULLINKOMST, m. 3. (mest i plur.) Inkomst genom tullafgifter.

TULLINSPEKTÖR, tullinspektör, m. 3. Så

kallas tullchef i sjöstäder utan stapelrätt samt i gränsorter, der bevaknings- eller inloppstullar finnas, äfvensom föreståndare för packhus och nederlag, konfiskationskontoren, metall- och viktualievägarna, samt bevakningstullarna.

TULLINTRAD, tullinträd, m. 3. Se *Tullinkomst*.

TULLINTÄGT, c. 3. Intägt af tullmedel.

TULLJAKT, f. 5. Jakt, som tillhör tullverket och användes i och för tullbevakningen.

TULLJURNAL, tallschurraal, m. 3. Junqal, hvaruti alla fartyg och af dem medförda varor, som till stapelstad ankomma eller derifrån afgå, skola införas.

TULLKAMMARE, m. 2. pl. — *kamrar*. Kontor, der varor tullbehandlas. — *Ss. Tullkammarchef*, -föreståndare.

TULLKONTOR, tullkänntör, n. 5. Se *Tullkammare*.

TULLKAPPE, m. 2. pl. — *kappar*. Se *Qvarnkappe*.

TULLMEDEL, n. pl. Penningmedel, som inflyta af tullen.

TULLNÄR, tullnärr, m. 3. (t. *Zöllner*) Person, som uppbär tull för varor. Ordet är numera föråldradt.

TULLORDNING, f. 2. Stadgad ordning i afseende på tulluppbörd.

TULLPLATS, m. 3. Plats, der tullkammare eller ständig tullbevakning finnes.

TULLPORT, m. 2. Stadspört, der tull finnes.

TULLQVARN, f. 2. Qvarn, der såd förmales emot erläggande af tull.

TULLRÄTTIGHET, f. 3. Rättighet att uppbära tull.

TULLSATS, m. 3. Afgift, bestämd för hvarje särskilt varuartikel, som kan komma i fråga att in- eller utföras.

TULLSEDEL, m. 2. pl. — *sedlar*. Af vederbörande tullkammare utfärdadt bevis, att tull blifvit erlagd för en vara.

TULLSKRIFVARE, m. 3. Skrifvare vid en tullkammare, vid tullverket.

TULLSNOK, m. 2. Öknamn på tullbesökare.

TULLSTATION, tullstattschön, f. 3. Ställe, der tullkammare finnes.

TULLSTUGA, f. 1. Se *Tullhus*.

TULLSTÄMPEL, m. 2. pl. — *stämplar*. Stämpel, som äsattes tullbehandlad vara.

TULLSTYRELSE, f. 3. Styrelse för tullärenderna. Se äfv. *General-Tullstyrelse*.

TULLTARIFF, tulltariff, m. 3. eller **TULLTAXA**, f. 1. Förteckning på samtliga gällande tullsatser i ett land.

TULLTECKEN, n. 5. Tecken, som bäres af tulltjenstemän såsom kännemärke på deras befatning.

TULLTJENSTEMAN, m. 3. pl. — *män*. Tjenstemän vid tullverket.

TULLUMGÅLD, m. 3. Utgift vid en varas tullbehandling.

TULLUPPBÖRD, m. 3. Uppbörd af tullmedel.

TULLUPPBÖRDSMAN, m. 3. pl. — *män*. Tjenstemän, som har uppbörd af tullmedel.

TULLUPPSYNNINGSMAN, m. 3. pl. — *män*. Se *Tullinspektör*.

TULLYAKTMÄSTARE, m. 3. Lägre tjenstemän vid tullbevakningen.

TULLYERK, n. 5. Samteliga embetsverk och allmänna inrättningar med tillhörande embets- och tjenstemän samt betjening, som handlägga alla tullärenden och besörja tullbevakningen i ett land.

TULLVÄG, m. 2. Väg, på hvilken man måste passera tull.

TULLVASENDE, n. sing. *T-t*, allt hvad som har gemenskap med tullen för inkommande och utgående varor, dess styrelse, förvaltning och gällande stadgar.

TULPAN, tulppån, m. 3. Allmänt bekant blomsterväxt af Liljorna. *Tulpa*. — *Ss. T-odling*.

TULPANTRÄD, tulppånträd, n. 3. Ett i Nordamerika vildt växande, högstammigt träd med stora, tulpanlika blommor. Liriodendron tulipifera.

TULTA, tultta, v. n. 1. Gå med korta, ojemna och vankande steg. Sägdes om barn och gamla personer.

TULUBB, -ubb, m. 3. Lång, vid, fotsid pels (egentl. med loder af ryska lamskinn).

TUM, tumm, m. o. n. 3. (af *Tumme*) Längdmått = $\frac{1}{24}$ aln. *Icke en t-s bredd*, icke det ringaste.

TUMBLECK, n. 3. Ett bleck på en bössstock.

TUMHUF, tummhöv, m. 2. pl. — *hufvar*. Stycke af bleck, horn, koppar eller annat ämne, hvarmed vissa handverkare under arbetet betäcka tummen.

TUMLA, v. n. 1. 1) Komma farande med en högst vacklande gång, såsom en rusig. *T. emål, fram, in, ut*. — 2) Falla med en hvällvande rörelse, hvällva om. *T. af hästen*. *T. om hvarandra*. *T. om*, välttra om med hvarandra; (fig.) slåss, kriga. *T. omkull, öfver ända*. *T. ned*. *T. under bordet*. *T. utför trappan*. — 3) *T. ell. t. sig*, välttra sig såsom hästar; göra en tumling i luften, såsom vissa fåglar. — 4) (ridk.) *T. om*, göra svängningar i hel eller half volt. — *V. a. T. en häst*, se *T. om* (bem. 4). — *Tumlande*, n. 4.

TUMLARE, m. 3. (t. *Tummler*) 1) En art Delfin, 4 till 6 fot lång, hvars rörelse, då han simmar, har utseende af en tumling. Delphinus Phocæna. — 2) Se *Tumlett*. — 3) Ett slags liten bägere utan fot, i form af en puka. Uppgifves hafva sitt namn deraf, att våra förfäder, när de dreckit ur, plägade hvällva om den, till tecken att intet fanns öfrigt.

TUMLETT, tummlätt, f. 3. En art af Dufsläktet, som tumlar om under flykten. Columba Gyralix.

TUMLING, f. 2. 1) Rörelsen, då någon tumlar. — 2) (ridk.) Rörelser med en häst i hel eller half volt.

TUMMA, v. a. o. n. 1. 1) *T. ell. t. på*, med tummen känna, trycka på, beröra, fingra. *T. ell. ur*, med fingret föra fram eller tillbaka visaren derå, så att den visar rätt. *T. fram, tillbaka*. — 2) (fig., aktivt) Genom hvarjehanda medel (mutor, löften, artighet, smicker o. s. v.) förmå någon att ändra tanka, tala eller skrifva mot sin öfvertygelse, o. s. v. — 3) (sam., neutralt) Giftva tummen på något. Jfr. *Tumme*. *V. t-de att råkäs*.

TUMME, m. 2. pl. *tummar*. Det kortaste och tjockaste fingret på handen. (Fig. sam.) *Hålla t-n på ögat på en*, noga vaka öfver ens uppförande, hålla en i tygeln. *Snus på t-n*, se *Snus*. (Sam.) *Ge en t-n på något*, sätta sin tumme mot en annans, till bekräftelse af löfte, öfverenskommelse, o. s. v.

TUMMEL, tumml, n. sing. Tumlande, slagsmål, kamp, strid, krig. Deraf *Strids-, Krigstummel*. *Hummel om t.*, se *Huller om buller*.

TUMMELITEN, tummellitenn, m. sing. 1) (sam.) Ganska kortväxt menniska. Benämningen hämtad ifrån en saga med denna titel, hvari en menniska, kort som en tumme, omtalas. — 2) En liten fågel, 4 tum lång, brun, med stark och vacker sång. Sylvia Troglodytes. Kallas äfv. Gårdsmyg.

TUMMELPLATS, m. 3. Plats för strid, fältslag, krig.

TUMPLÅT, m. 2. Se *Tumbleck*.

TUMSKRUF, m. 2. pl. — *skrufvar*. Ett slags fordom brukligt pinoretskap, bestående i en skruf, som sattes om tummen.

TUMSTOCK, m. 2. Se *Måttstock*, bem. 1.

TUMTALS, adv. I tum, efter tum. *Räkna t.*

TUMULT, -ult, n. 5. (lat. *Tumultus*) 1) Larm, oväsende. — 2) (fig.) Upplopp.

TUMULTUARISK, a. 2. 1) Larmande, bullersam. — 2) (fig.) Upprorisk.

TUNDER, tündrr, n. sing. Fordom brukligt antändningsmedel, beredd af mullnadt trä eller bark. — *Ss. T-ask*, -dosa.

TUNG, a. 2. komp. *Tyngre*; superl. *Tyngst*. 1) a) Betecknar, med åtföljande bestämningsord, måttet af en kropps tyngd (jfr. d. o.). *Kofferten är två pund t.* — b) (utan åtföljande bestämningsord) Som har mycken tyngd, väger mycket. *T. börda*. *T-a kroppar*. — 2) Trög, tyngande, tryckande. *T. på foten*, se *Tungfolad*. *Hafva en t. gång*, gå på ett sätt, att foten tynger hårdt för hvar steg, som man tar. — 3) Mödosam, svår, besvärlig, plågsam. *T-t arbete*. *T. väg*. *T-t vögslag*. *T-t väder*, tryckande luft. *T. andedrägt*. *T. sömn*, hvarur man ej lätt uppvaknar. *Det är t-t ått se sig så misskänd*. *Göra en livet t-t*. *T. hörsel*, svag, klen h. *Vara t. i hufsvudet*, känna der liksom en tryckande tyngd. — 4) Sömnig. *Bli t. Känna sig t.* — Deraf: *Tynga t'll*. — 5) Svårmodig. *T. till sinnes*, till lynnes. *T-t lynne*.

TUNGA, f. 1. I. (af *Tung*) 1) Börda, besvär. *Det är honom till mycken t.* *Bära dagens t.* och *helta*, arbetets möda. — 2) Tryckande påläga. *Lägga t. ell. skatt och t. på allmogem*. *Lägga t. på sina undersåter*.

TUNGA, f. 1. II. 1) Den köttiga, rörliga kroppsdel i munnen, som är smakens verktyg, derjemte nödvändig för talet, äfvensom för tuggningen och sväljningen, sammansatt af åtskilliga muskler och beklädd med en hinna, samt ägande en mängd kärl, nerver och slemkörtlar, hvilka hålla den fuktig och hal. *En slemmig, frisk t.* *Leka med t-n i munnen*. (Fig.) *Styra sin t.*, tala försigtigt, ej säga allt hvad som faller en in. *Hafva en quick, rörlig, löpande t.*, god talegåfva. *Jag hade ordet på t-n*, jag var nära att påminna mig ordet. *Det ligger mig på t-n*, det föresväfvare dunket mitt minne. *Hafva två t-gor i en mun*, vara falsk, dubbel i sitt tal. *Hålla t-n rätt i munnen*, vara försiktig i sitt tal. *Han säger allt hvad som kommer honom på t-n*, hvad som faller honom in. *Ha hjertat på t-n*, säga sitt hjertas mening öppet och oförstäldt. *Elak, giftig t.*, baktalare, smädare. — 2) Sägdes äfv. om motsvarande kroppsdel hos djur, isynn. af slagade djur, beredd till mat. — *Rökt t.* — 3) (fig.) *Se Språk*. — 4) (i Johanniterorden) Nation. — 5) *Se Kiltare*. — 6) Hvad som till figuren liknar en människotungs. *T-gor på en flagg*, på en jucka. *Tungorna i ett brådspel*, de spetsiga figurer i botnen deraf, som utvisa platserna för brickorna. *T-n på en väg*, den

lilla spetsiga jernpjes, som visar, när vägen är i jernväg. *T. på en flöjt*, m. fl., se *Klaff*, bem. 2. *T. i en orgpipa*, messingsblad i munstycket på trumpetpipor. — 7) (boktr.) Bräde, som inskjutes i falsrännorna på ett skepp. — 8) En art Flundra, med snod mun. *Pleuronectes Solca*. — *Ss. Tungformig, -körtel, -lik, -muskel, -nerv, -pulsåder, -åder*.

TUNGBAND, n. 5. En tunn hudfäll, som sträcker sig lodrätt under tungan framifrån bakåt.
TUNGBEN, n. 5. Ett under hakan beläget fritt ben, hvarvid tungan med roten är fästad. — *Ss. T-smuskel*.

TUNGBLODIG, a. 2. *T-t temperament*, d. s. s. melanholiskt temperament.

TUNGBLOMSTER, n. 5. (bot.) Tungblomstrig blomkorg.

TUNGBLOMSTRIG, a. 2. (bot.) Så kallas en blomkorg, när alla dess småblommor äro utdragna och tunglika.

TUNGBOKSTAF, m. 5. pl. — *bokstäfver*. Bokstaf, som uttalas med tungans tillhjälp.

TUNGBRÖSTAD, a. 2. Som har tung andedrägt.

TUNGBRÖSTIGHET, f. 5. Tung andedrägt.
TUNGEL, (tunn^g), n. 5. (ursprungl.: Himmelskropp) Måne.

TUNGELSKIFTE, n. 4. Månskifte.
TUNGFOTAD, a. 2. Tung på foten. *Jfr. Tung*. — *Syn. Tungrodd*.

TUNGHUVAD, a. 2. Tung i huvudet, d. v. s. då man der känner liksom en tryckande tyngd.

TUNGHÄFTA, f. 4. Det slags naturligt, då tungan är fastsatt vid kanterna af tandköttet. (Fig. fam.) *Hon har inte t.*, är ganska munvig.

TUNGHÄND, a. 2. Säges om den, som tynger hårdt med handen, då han fattar eller handterar något.

TUNGHÖRD, a. 2. Som hör illa.

TUNGJORD, f. sing. Se *Baryt*.

TUNGLJUD, n. 5. Ljud, som frambringas med tungans tillhjälp.

TUNGLÄST, a. 1. Svår att läsa (om läs).

TUNGOMÅL, n. 5. Se *Språk*.

TUNGPIPA, f. 4. Ett slags litet blåsinstrument med ett fjädrigt blad eller tunga.

TUNGRODD, a. 2. 1) Som går tungt att ro. — 2) (fig. fam.) Se *Tungfotad*.

TUNGROT, f. 5. pl. — *rötter*. Nedersta delen af tungan.

TUNGSAM, a. 2. (föga brukl.) Tung, svår.

TUNGSINT, a. 1. Tung till sinnes.

TUNGSINTHET, f. 5. Tungt sinne.

TUNGSPÄT, m. sing. En tung, spatig, kristalliserad stenart, hvari baryt förekommer.

TUNGSPEN, m. 2. (af gaml. ord. *Späne*, skifva) En liten kläppformig kropp, som hänger ned ifrån gomsegets midt och afsondrar slem, för att bidra till mundelarnes smidighet.

TUNGSPETS, m. 2. Spetsen af tungan. (Fig. fam.) *Jag hade ordet på t-en*, var i begrepp att uttala det.

TUNGSPAN, se *Tungspen*.

TUNGSTEN, m. 2. En halft genomskinlig stenart, bestående af volframsryd kalk.

TUNGSÖFD, a. 2. Som vanligen sofver tungt.

TUNGT, adv. 1) Med stor tyngd. *T. lastad*. — 2) Trögt, med svårighet. *Andas t. Höra t.*, illa. *Det går t. i det svåra vägglaget*. — 3) På ett tyngande, tryckande sätt; så att det tynger, trycker. *Gå t.*, tynga hårdt med foten vid hvar steg. *Hästen bär t.*, går tungt, så att

han stöter för hvar steg. *Ligga t. på*, tynga. *Hästen ligger t. på handen*, drar hårdt på tygeln. *Det ligger t. i magen*, tynger, besvärar magen. (Fig.) *Det ligger t. på hjertat*, trycker hjertat. *Sofva t.*, se *Sofva*.

TUNIK, tynick, f. 5. (fr. *Tunique*, lat. *Tunica*) 1) Ett slags tröja eller lilstycke, som de gamla Romarne buro under togan. — 2) (nu) Ett slags liknande fruntimmersdrägt.

TUNN, a. 2. neutr. *tunt*. 1) Ej tjock, föga tjock. *Jfr. Tjock*, bem. 2. *En t. tråd*. *T. som löf*. *T-t papper*, *tyg*, *foder*. *T-a kläder*. *T. hinna*, *hud*. — 2) Gles. *Såden står t.* *T-t hår*, *skägg*. — 3) Säges äfv. om flytande ämnen, som ej halva vanligt eller behörigt tjocklek, konsistens. *T-t bläck*. *T. välling*, *soppa*. *T-t kaffe*. *T. saft*. *T. blod*. *T. luft*, mindre tät än vanligt. *Luften är tunnare än vatten*, har mindre täthet än vatten.

TUNNA, f. 4. 1) Stort, nästan cylindriskt, buktigt laggbkärl, med två platta, runda, lika stora bottnar, mindre än ett Fat, större än en Ankare, för öfrigt af olika storlek, och bestämde till förvarande af väta eller torra varor. *Stor*, *liten*. *Kött*, *smör* i *t-nor*. *En t. vävaror*. *En t. dricka*. *Lägga*, *packa* i *t-nor*. (Fam.) *Tjock som en t.*, mycket tjock. — Bildar en mängd sammansättningar, såsom: *Dricks-*, *Öt-*, *Kött-*, *Smör-*, *Tjartunna*, m. fl. — 2) Hvad som innehålls i en tunna. *Han har fått mycket frukt i år*, så att han sått flera *t-nor*. — 3) Ett torr- och vävarumätt, olika för olika ämnen. *I t. spannmål* = 52 kappar eller 56 kannor struket mål; *i t. salt* eller *bränd kalk* = 54 strukna kappar; *i t. kalksten*, *trä* eller *sténkol*, *obrand gips*, *kräta* o. d. *gröfre varor* = 56 strukna kappar; *i t. saltadt kött*, *fisk*, *smör*, *mjölk*, *beck*, *rödfärg* &c. = 48 kannor; *i t. sill* = 42 å 45 lispund och af s. k. östersjöpackning 14 lispund; *i t. jord* eller *trädfrukt* = 24 kappar eller 42 kannor (i Stockholm); *i t. dricka* = 48 kannor; *i t. tjära* eller *tran* = 48 kannor. — *Jag har köpt 100 t-nor såd*. *En half t. frukt*. — 4) Bukiskt målkärl för torra varor, som håller en tunna. Se bem. 3. — 5) *En t. guld* = 16,666 Rdr 52 sk. banko. (Fam.) *Han har t-nor guld*, är bottenrik. — 6) (fisk.) Ett slags ålfänge, bestående i en tunna med många borrhå hål.

TUNNA, v. a. 1. Fylla på tunnor. *T. dricka*. Man säger i samma mening vanligare *T. på*. *T. af*, se *Aftunna*. *T. om*, tömma ur en tunna i en annan. — *Tunnande*, n. 4.

TUNNBAND, n. 5. Band af trä eller jern på en tunna (bem. 4).

TUNNBINDARE, m. 5. Handverkare, som förfärdigar tunnor och andra laggbkärl. — *Ss: Tunnbindare-arbete*, *-gesäll*, *-handverk*, *-hustru*, *-verkstad*.

TUNNBOJ, m. 2. (skepp.) Boj, bestående af en utlagd tunna.

TUNNBOTTEN, m. 2. pl. — *bottnar*. Botten af en tunna.

TUNNBROD, n. 5. Ett slags stor, rund kaka af kornmjöl, tunn nästan som glas.

TUNNDRÄNK, m. sing. ell.

TUNNDRÄGG, m. sing. Drägg, som lagt sig på bottnen af en tunna.

TUNNEL, tunn^l, m. 2. (engelskt ord) Underjordisk gång eller väg.

TUNNELAND, se *Tunnland*.

TUNNGODS, n. sing. 1) Varor, som forsläs

och försäljas i tunnor. — 2) (skämtv.) Mennisko-spilling, som afhämtas i tunnkärl.

TUNNGÖRA, v. a. 2. (höjes som *Göra*) Se *förtunna*. — *Tunngörande*, n. 4. o. *Tunngörning*, f. 2.

TUNNHET, f. 5. 1) Ringa tjocklek. *Papperets klädernas t.* — 2) Gleshet. *Sådens t.* — 3) (om flytande ämnen) Ringa tjockhet, konsistens. *Vällingens, kaffets t.*

TUNNHVALF, n. 5. Hvalf i halfcirkel, eller mindre del af en cirkel.

TUNNJÄST, m. sing. Jäst, som afsätter sig af dricka på tunnor.

TUNNKLÄDD, a. 2. Klädd i tunna kläder. *Gå t.*

TUNNKÄRL, n. 5. Se *Tunna*.

TUNNLAND, n. 5. Ytmått = 14,000 kvadrat-alnar.

TUNNLÅNGA, f. 4. (skepp.) En smäckrare båtånga, eller ock blott ett hopsplissadt tåg.

TUNNPULVER, n. 5. (fyrv.) Okornadt krut.

TUNNRÅ, n. 4. Ett slags tunt bakverk af hvetemjöl.

TUNNSKALIG, a. 2. Som har tunt skal.

TUNNSLITEN, a. 2. neutr. — *el.* Förtunnad genom slitning.

TUNNSMÅK, m. sing. Smak, som dricka får, när det står länge på tunna.

TUNNSTAF, m. 5. pl. — *stäfver*. Staf till tunnor. Se *Staf*, bem. 2, ell. *Rim*.

TUNNSÅ, m. 2. Så af en tunnans rymdmått.

TUNNSÄDD, a. 2. 1) Tunt utsädd. *T. såd*. — 2) (fig.) Gles; sällsynt.

TUNNTALS, adv. Räknaadt i tunnor; en eller flera tunnor i sender.

TUNNTAPP, m. 2. Tapp till en tunna.

TUNNVIS, adv. Se *Tunntals*.

TUNT, túnt, adv. 1) På ett tunt sätt. *T. klädd*, se *Tunnklädd*. — 2) Glest. *T. sådd*.

TUPE, m. 5. (fr. *Toupet*, pannhår, lugg) Bakåt uppkammadt och friseradt pannhår.

TUPP, m. 2. 1) Hane af Hönsfåglarnes slägte, men isynnerhet af de vanliga hönsen. *T-en gal*. (Fam.) *Våt som en t.*, genomvåt. — Bildar åtskilliga sammansättningar, såsom: Höns-, Tjäder-, Orr-, Rapphöns-, Kalkontupp. — *Syn. Hane*. — 2) Figur, bild, som har formen af en tupp. *T-en på kyrktornet*.

TUPPFJÄT, n. 5. Steg af en tupp. (Fam.) *Icke ell t.*, icke det ringaste.

TUPPFÄKTNING, f. 2. Ett slags folknöje, som består deri, att man inöfvar tvenne väl gödda tuppar, förser dem med sporrar på fötterna och låter dem slåss.

TUPPGÄLL, n. 5. Tuppens galande.

TUPPKAM, m. 2. pl. — *kammar*. 1) Kam på en tupp. *Jfr. Kam*, bem. 6. — 2) Blomväxten *Celosia*.

TUPPKRÅS, n. 5. Kråset af en tupp. *Jfr. Krås*, bem. 1.

TUPPKYCKLING, m. 2. Kyckling af hankön.

TUPPLUR, m. 2. (fam.) Helt kort lur eller sömn.

TUPPPROP, n. 5. Se *Tuppgäll*.

TUPPSKÄGG, n. 5. Skägget på en tupp. *Jfr. Skägg*, bem. 2.

TUPSPORRE, m. 2. pl. — *sporrar*. Sporre på en tupp. *Jfr. Sporra*, bem. 2.

TUPPSTEN, m. 2. Sten, som stundom finnes i magen eller lefvärn hos gamla tuppar, och hvilken man fordom tillskref flera underbara verkningar.

TUPPSTRID, m. 5. Strid emellan tuppar.

TUPPÄGG, n. 5. (skämtv.) Se *Vindägg*.

TUR, m. 5. (fr. *Tour*, egentl.: omlopp, hvarf rundt omkring) 1) Gång, resa, lopp omkring eller fram och tillbaka. *Göra en t. åt landet*, ut i staden. — *Deraf Res-*, *Lust-*, *Spasir-*, *Promenad-*, *Ridtur*. — 2) Ordning, i hvilken personer följa på hvarandra vid hvarjehanda förrättningar, i vissa förhållanden och omständigheter. *Nu är t-en hos honom att hålla väkt*. *Tjenstgöringen sker efter t.* *Alla skola träda fram*, hvar i sin t. *Han är den närmaste i t-en till den tjensten*. *T. och beföringsrätt*, rätt till befördran efter grad och tjenstladder. *Vara i t. till en sysla*, till *major*, vara på grund af grad och tjenst-ålder närmast berättigad till en sysla, att blifva *major*. *Hafva t-en framför*, vara efter tur närmare berättigad till befördran. — *Syn. Ordning*, *Hörd*. — 3) Framgång, lycka i företag, i beföringsväg, i spel, o. s. v. *Hafva t.* *Vara ell. sitta i t.*, hafva en tillfällig lycka, under spel. — 4) (i kortspel) Omgång af flera gifningar o. s. v., som spelas, innan man uppgör, hvem som vunnit eller tappat. *Spela en t. boston eller vira*. — 5) (i dans) Figur, som beskrifves under dans. *T-erna i dans*, dessa olika figurer jemte den ordning, i hvilken de följa på hvarandra. *Han kan stegen*, men ej *t-erna*. — 6) (efter fr. *Tour de cheveau*) Löshår.

TURÄ, v. n. 4. T. eller t. om, göra något vaxelvis med en eller flera andra. *De t-de i vakt-hållningen*. — *Turande*, n. 4.

TURADIG, se *Tvåradig*.

TURBAN, turrbån, m. 5. (turk. *Tulband*) En huvudpryddad hos Turkarne och flera andra österländska folkslag, bestående af ett långt stycke musslin, siden eller lärft, som på ett eget sätt lindas omkring en cylindrisk eller halfklotformig mössa.

TURBILJON, turrbiljón, m. 5. (fr. *Tourbillon*, hyrfvel) I fyrverkerikonsten. Ett slags på vatt-net omlöpande staf.

TURBIN, turrbín, m. 5. (fr. *Tourbine*) Horisontelt vattenhjul.

TURE, m. 2. pl. *turar*. (fam.) *Lustig*, *munter t.*; lustig, munter sällskapsbroder.

A. n. m. Uttrycket är förmodligen hämtadt af mans-namnet *Tura*, hvilket egentl. betyder: Djerf karl, buss, af *Toras*.

TURK, m. 2. — **INNA**, f. 4. 1) Person, tillhörig den tatariska folkstam, som, ursprungligen bosatt i Turkestans bergstrakter, sedan utbredt sig i flera länder och för närvarande är det herrskande folket i det efter dem benämnda Turkiet. (Fam.) *Svåra som en T.*, omätligt, groft. — 2) (fig. fam.) Vild, grym människa, tyrann, barbar. *Han är just en t. emot dem*. Brukas för denna bem. ej i feminin.

TURKA, v. n. 4. (fam.) Studera ifrigt; blockläsa. Säges om dem, som hafva trögt begrepp.

TURKISK, a. 2. Som tillhör eller har afseende på Turkiet, Turkarnes nation eller stammar; som är född, inhemsk, finnes, växer eller tillverkas i Turkiet; äfv. derifrån kommen, der brukad. *T-a nationen*. *T-a folket*, *regeringen*, *språket*. *T-a riket*. *T-a kejsaren*. *T-a mat-tor*. *T. böna*, se *Slörböna*. *T-t hvete*, majs. *T. tobak*, sämte art af Tobakplantan, äfv. kallad *Bondtobak*. *Nicotiana rustica*. *T. anka*, se *Desmansand*. *T. umbra*, ett slags jernmalm, mörk-brun, snarlik umbra från Cöln. Kallas äfv. *Cyprisk umbra*, Italiensk jord. *T. musik*, se *Jar-nitschmusik*. *T. hafre*, en art hafre. *Avena*

orientalis. *T-t rödt*, en vacker röd, äkta färg. *T-t garn*, en sort starkt bomullsgarn, färgadt med turkiskt rödt. *T-t papper*, en sort vackert, marmorerat papper.

TURKISKA, f. sing. Turkiska språket.

TURKOS, turkös, m. 3. En himmelsblå, halft genomskinlig ädelsten.

TURMALIN, turmalin, m. 3. En svartgrön, röd eller blå ädelsten, som uppvärd drager till sig aska.

TURNÉ, n. 3. (fr. *Tournez*) Ett slags begär i vissa kortspel. Jfr. *Turnera*, v. n.

TURNERA, v. a. 1. (fr. *Turner*) 1) Vända, gifva vändning åt. — 2) (krigsf.) Kringgå (en armé, trupp, o. s. v.). — Y. n. (i kortspel) Byta af talongen, hvarvid öfversta kortet uppslås till trumf.

TURNING, f. 2. Förhållandet, då man turar.

TURSK, se *Turkisk*. Förekommer i uttrycket: *T-a böner*.

TURTURDUFVA, turturduva, f. 1. pl. — *dufvor*. En art af Dufvornas släkte, ofvan brun med gula fläckar, rödt bröst och hvit mage; i de södra delarna utaf Asien och Europa. Columba *Turtur*.

TUSAN, túsann, (fam.) Brukas i vissa svordomsuttryck i st. f. Tusen, t. ex.: *T. djeflar! T. kakar! T. plåtar!* Förkortningsvis säges *Tusan* i samma mening som Djefvulen, Fan (jfr. dessa ord), t. ex.: *Det var t! T. så stor! Kors för t! Nä t!*

TUSCH, m. 3. I. (fr. *Touche*) *T-er* betyder, i målningskonsten, stundom: tinter; stundom: väl anbragta effekter.

TUSCH, m. 3. II. Fint rifven lock- eller jordfärg, blandad med gummi eller limvatten och formad i små kakor eller stänger. *Svart, blå, gul, hvit t.* Den finaste svarta *t-en* är den *Kinesiska*. *T. nyttjas till lavering.* — *Ss. T-färg, -målning, -ritning, -slång, -svärta.*

TUSCHA, v. a. 1. (mål.) Lavera med tusch. — *Tuschning*, f. 2.

TUSCHKOPP, m. 2. Kopp, hvori tusch vid lavering löses i vatten.

TUSCHLAF, m. 2. pl. — *lafvar*. En färglaf. Lichen pustulatus.

TUSCHLÅDA, f. 1. Låda af silkespapper, hvori den kinesiska tuschen befinnes inlagd.

TUSCHMANER, n. 3. En art af kopparstickarekonsten.

TUSCHPENSEL, m. 2. pl. — *penslar*. Pensel, som begagnas till lavering med tusch.

TUSEN, tús'n, äfv. **TUSENDE**, och (föråldr.) **TUSEND**. Grundtal. Tio gånger hundra. *Fyra tusen man. Flera tusende. Många tusen. Tusen sinom tusen.* Är ett tusen åttahundra femtiofyra. Brukas ofta i st. f. Många, t. ex.: *Tusentusens hälsningar. Jag har sagt det tusen gånger.* — Nyttjas äfv. substantivt, i besl. form, t. ex.: *Tusendet kostar så och så mycket.* — *Ss. T-hörning, -hörning.*

Anm. Heter i isl. *pusund, þushundrud* eller *þusundrud*, sannolikt af pl. *Tigius, total, stor, och Hundrud*, hundra (således: hundra total), liksom *Tvåttigius* (två total) utbildats till det nuvarande *Tjuga*.

TUSENBLAD, n. 3. Se *Härbört*.

TUSENDE, ordningstal. Som följer i ordningen näst efter den nihundrade nittionde nionde. Man säger liksom: *Tvåtusende, Tre tusende, o. s. v.*

TUSENDEDEL ell. **TUSENDEL**, m. 2. En del af ett helt, som är deladt i tusen lika stora delar.

TUSENFALD, a. sing. indef. eller **TUSENFALDIG**, a. 2. 1) Tusen gånger så stor. — 2) Säges om något, som består af tusen likadana eller liknande föremål, eller blott varande af samma art, natur. — 3) (fam.) Mångfaldig.

TUSENFALDT, adv. 1) Tusen gånger; tusen gånger så mycket. — 2) (fam.) Ganska mycket.

Tacka, helsa t.

TUSENFOT, m. 3. pl. — *fötter*. Insekt af de Mångfotade, 1½ tum lång, stälgrå och gulfläckig, med omkring 90 par fötter. *Tulus terrestris*.

TUSENFRÖJD, f. 3. Se *Tusen skön*.

TUSENGYLLEN, m. 3. Apoteksväxten *Erythraea Centaurium*.

TUSENKONSTLARE, m. 3. eller **TUSENKONSTNÄR**, m. 3. (fam.) En, som kan göra tusen konst; stor konstmästare.

TUSENSKÖN, f. 1. (i sing. best. form — *skönan*) Orten Bellis perennis, med röda strålblommor. *Heil T.*, örten *Achillea ptarmica*, med vackra hvita blommor.

TUSENTAL ell. **TUSENDETAL**, n. 3. 1) Antal af tusen. — 2) Elfte århundradet. *Han lejde på t-et.*

TUSENTALS, adv. 1) Tusen i sender, för hvar gång. *Räkna t.* — 2) Till antal af tusen. *T. myggor. De finnas t.*

TUSENÄRIG, a. 2. Tusen år gammal; som varar tusen år. *Det t-a riket*, ett af flera svärmående teologer inbilladt rike, som efter 6000 år, då Antikrist och andra kristna församlingens fiender vore utrotade, skulle taga sin härjan och vara i tusen-år, under ett tillstånd af ostörd frid och sällhet.

TUSKA, v. n. 1. (t. *lauschen*; fam.) *Se Byta*. — *Tuskande*, n. 2. o. *Tuskning*, f. 2.

TUSKÄRE, m. 3. (fam.) En, som är fallen för att byta.

TUSSA, v. o. 1. (af isl. *þusa*, rusa fram; fam.) *Se Hetsa*.

TUSSABLÄNNING, m. 2. *Se Halfrese*.

TUSSE ell. **THUSSE**, m. 2. pl. *tussar*. (isl. *þurs*) 1) Denna benämning, liktydig med *Troll*, gafs fordom af Svear och Göter af Skandinavians äldre innebyggare, Jötunnarna (Jättarna). — 2) *Tussar* kallas äfv. i vissa landsorter *Vargar*.

TUT, m. 2. (fam.) 1) *Trut*, mun. — 2) *Pip*, spets. — 3) *Strut*.

TUTA, f. 1. Betäckning för ett finger, af skinn o. d.

TUTA, v. n. o. s. 1. (ursprungl.: *Tjuta*) 1) Blåsa i vissa gammaldags blåsinstrumenter, isynnerhet i lur. *Tornväktaren t-r tio*, tular i luren till tecken att klockan är tio slagen. — 2) (fam.) Blåsa ett blåsinstrument illa, blåsa i tid och otid. — 3) (fam.) Ropa högt. *T. en något i örat.* — *Tutande*, n. 2. o. *Tutning*, f. 2.

TUTARE, m. 3. En, som tutar.

TUTIA, tutio, f. sing. Sublimerad zink, som afsätter sig i småtugnar.

TUTT, m. sing. (fr. *Tout*; fam.) *Hela t-en*, alltihop.

TUTTA, f. 1. (fam.) Liten flicka, under 6 eller 8 års ålder. — *Syn. Stumpa*.

TUTTA, v. n. 1. (fam.) *T. på'*, påtända, sticka i brand.

TUTTANEGO, -- nego, m. ell. n. sing. indef. Kinesisk metallblandning af 2 delar tenn och 1 del vismut.

TUÄRIG, se *Tvåårig*.

TVAGA, v. 3. *Se Två*.

TVAGA, f. 1. Af granrisqvistar hopbunden viska, som brukas vid skurning.

TVAGNING, f. 2. Handlingen, då man tvår.

TVEBETT, a. oböjl. Med två hästar. — *Se T-svagn*.

TVEBLÖJA, f. 1. Kort åra med två breda blad, ett i hvardera ändan, och hvarmed man stående framdrifver en ekstock, genom att vexelvís nyttja hvardera bladet.

TVEBÖTE, n. oböjl. (lagt.) Dubbla böter.

Ligga i t., vara belagdt med dubbla böter.

TVEDRÄGT, f. 3. Oenighet, missämja. — *Syn. Se Oenighet*.

TVEDRÄGTIG, a. 2. Oenig.

TVEDRÄGTSANDA, f. sing. Sinnets eller sinnenas riktning till böjelse för tvedrägt.

TVREGGAD, a. 2. Med egg på begge sidor. *T-t svärd*.

TVEFALDIG, **TVEFALDT**, se *Tvåfaldig*, *Tvåfaldt*.

TVEGGEHANDA, a. oböjl. (af gaml. *Hand*, slag) Af två slag; två slags.

TVEGIFT, a. 1. Gift med två hustrur eller män.

TVEGIFTE, n. 2. Giftermål med två hustrur eller män.

TVEHÅGSEN, tvéhågg's'n, a. 2. neutr. — *et*. (af *Två* och *Håg*) Obeslutsam, villrådlig.

TVEHÅGSENHET, f. 3. Obeslutsamhet, villrådighet.

TVEHÄND, a. 2. 1) Som har två händer; med två händer. — 2) Som brukar begge händerna med lika lätthet.

TVEHÄNDING, m. 2. (nat. hist.) *T-ar* kallas 1:sta Ordningen af Handdjuren, utgörande människoslägtet.

TVEHÖFDAD, a. 2. Som har två hufvuden.

TVEKA, v. n. 1. (af *Två*) Vara tvehågsen. — *T-nde*, part. pres. o. adj. f. Tvehågsen. — *Tvekande*, n. 2.

TVEKAMP, m. sing. *Se Duell*.

TVEKAN, f. sing. indef. Villrådighet, obeslutsamhet.

TVEKLOFVAD, a. 2. Som har tvåaktufven fot.

TVESAM, a. 2. Obeslutsam, villrådlig. — *Tveksamhet*, f. 3.

TVEKÖNAD o. **TVEKÖNIG**, a. 2. Som tillhör beggdera kön. *T. blomma, växt*.

TVEKÖNING, m. 2. Människa, djur eller växt, som tillhör beggdera kön. — *Syn. Hermafrodit*.

TVEMÄNNIG, a. 2. (bot.) Som tillhör klassen *Diandria*.

TVEMÄNNING, m. 2. (bot.) Växt af klassen *Diandria*.

TVEMÄNNINGS, adv. *Dricka t.*, sades fordom, då två och två vid gästbuden drucko gemensamt ur samma dryckeshorn.

TVENNE, två'enne, räkneord. Betyder ursprungligen *Två* och *två* i sender. Nyttjas nu ömsom med *Två*, men sällan i talspråket. Enligt *Ihre* var det fordom feminin af *Två*.

TVESKIFTE, n. 2. Skitte i två delar. (Lagt.) *Till t-s*, att fördelas på två, delas i två lotter.

TVESKÄFTAD, a. 2. Väfd med två skaft.

TVESTJERT, m. 2. En rätvingad insekt, som har buken ändad med två klor, hvilka bilda en tång, hvarmed han kan knipa till temligen hårdt. *Forficula*. Kallas äfv. Öronmask, emedan han stundom anträffas i örat på människor.

TVETALAN, f. sing. indef. Yttrande, utsägo, som innebär en motsägelse till hvad man förut sagt.

TVETALIG, a. 2. Som faller stridiga yttranden, gör stridiga uppgifter; dubbel i sitt tal. *T. menniska*.

TVETALIGHET, f. 3. *Se Tvetalan*.

TVETYDIG, a. 2. 1) Som kan tydas på två sätt, har dubbel mening. *T. mening*. — 2) (fig.) Tvifvelaktig; opålitlig; mindre passande, föga anständig. *T. dygd. T-t rylkte. T. menniska. T-t ord, yttrande. T-t skämt*. — 3) (bot.) Som tillhör klassen *Gynandria*.

TVETYDIGHET, f. 3. 1) Egenskapen att vara tvetydig. — 2) Tvetydigt ord, yttrande; tvetydig handling.

TVETYDIGT, adv. På ett tvetydigt sätt.

TVI! int. Utrop, som uttrycker harm, förtret, förakt. Synes ursprungl. vara en härmning af ljudet, då man spottar. *T. den skammen, den förtretet!* *T. vare honom!* ty, så han bär sig åt! (Pop.) *T. vali*, d. s. s. *T. vare!*

TVIFLA, tvif'la, v. n. 1. Vara oviss, huruvida man bör tro något, lita på någon. *Jag t-r mycket, att så är. Jag t-r ej, att han ju kommer. T. på, om, draga i tvifvelsmål. Jag t-r på sanningen af hans ord. Ingen t-r på, att ett krig förestår. Jag t-r, att jag kan det, tror knappt &c. T. på någon, ej lita på, hysa misstro till någon. — T-nde*, part. pret. o. adj. t. Som tviflar, tvifvelaktig. — *Tviflande*, n. 2.

TVIFLAN, f. sing. indef. *Se Tvifvel, Tvifvelsmål*.

TVIFLARE, m. 3. En, som tviflar.

TVIFVEL, n. o. m. sing. 1) Ovisshet, huruvida man bör tro något, lita på någon. *Tviflet är ett plågsamt tillstånd. Hysa t. om sanningen af en uppgift. Jag har mina t. om uppriktigheten af hans försäkran, om hans skicklighet. Håfva ett t. Det lider ingen t., är ej att tvifla på. — 2) Ämne för tvifvel. *Detta system lemnar många t. obesvarade. Det återstår intet t. Derom dr ingen t.*, det är ganska säkert. *Utan t. ell. t-s utan*, helt visst.*

TVIFVELAKTIG, a. 2. 1) Tviflande; äfv. fallen för att tvifla. *En t. menniska. Var ej t. utan trogen. Den t-e Thomas*. — 2) Tvetydig; som inger tvifvel; opålitlig. *En t-t uppförande*.

TVIFVELAKTIGHET, f. 3. 1) Tvifvel, oviss-het. — 2) Fallenhet för tvifvel. — 3) Tvekan, tvehågsenhet.

TVIFVELAKTIGT, adv. På ett tvifvelaktigt, tvetydigt sätt.

TVIFVELSJUK, a. 2. Fallen för tvifvel.

TVIFVELSJUKA, f. sing. Fallenhet för tvifvel.

TVIFVELSMÅL, n. 3. *Se Tvifvel. Hysa t. om något. Derom är intet t.*, det är ganska säkert. *Draga i t.*, tvifla på.

TVIFVELSUTAN, adv. Utan tvifvel. Skrifves äfv. *Tvifvels utan*.

TVILLING, m. 2. (af *Två*) *T-ar* kallas sy-skön, som äro födda på samma gång af samma moder. — *T-arne* kallas äfven ett af tecknen i djurkretsen. — *Ss. T-bröder, -sysstrar*.

TVILLINGKÄRNOR, f. 1. pl. Två kärnor inom ett skal.

TVILLINGKÖRSBÄR, n. 3. Två körsbär, som sitta tillsammans på samma stjälk.

TVILLINGMUSKLER, m. 3. pl. (anat.) Benämning på tvenne små muskler, hvilka tillsammans bidraga till benets rörelse.

TVILLINGNÖTTER, f. 3. pl. Tvenne sam-sittande nötter.

TVILLINGRAKETER, m. 3. pl. Två raketer på en kapp.

TVILLINGÄPLEN, n. 4. pl. Tvenne äpplen på en stjlek.

TVINA, v. n. 1. Se *Tyna*. *T. bort*, se *För-tvina*.

TVING, n. 3. (snick.) Verktyg, hvarmedelst limmade saker hållas hårdt tillhopa under torkningen.

TVINGA, v. a. 1. o. 3. Impf. *Tvang*; pl. *Tvungo*. Sup. *Tvungit*. Part. pass. *Tvungen*. Ursprungl.: Trycka tillsammans. 1) Med våld, makt, hot eller myndighet förmå till något. *T. en till undergifvenhet, till reson. Nöden tvang honom att göra det. Han låter ej t. sig. T. af, fram, på, till, ut, se Afvinga, &c.* 2) upp, tvinga att uppgå, att begifva sig upp. — 2) Genom våldsam ansträngning drifva, tränga eller på annat sätt utöfva något slags verkning. *T. lärar ur ögonen. T. fram, ihop, in, ned, ut, se Framvinga, &c.* 3) *T. igenom*, med kraft tränga, drifva, köra igenom. (Fig.) *T. ned priset*, verka derhän, att priset måste nedgå. *T. sönder*, tränga, bända, spänna sönder. *T. upp*, våldsam drifva, skjuta, köra upp. (Fig.) *T. upp priset*, verka derhän, att priset måste stiga. — 3) (fig.) *Kufva. T. sina begär. — T. sig*, v. r. Göra våld på sig, för att förmå sig till eller af-hålla sig ifrån något. *T. sig till tystnad. T. sig att le. T. sig att ej smaka, att låta bli något. — T. nde*, part. akt. o. adj. *T. nödvändighet. T. omständigheter. — Tvungen*, part. pass. Hvar till man blifvit tvyngad eller tvingot sig. *T. ed, lydnad. Tvungna lärar. T-el läje. — Brukas* äfv. adjektivt och betyder: Tillgjord, konstlad, ej naturligt. *T. stil, ställning. Tvungna åtbörder. — Tvingande*, n. 4.

TVINNA, v. a. 1. (af *Två*) Sammanlägga två eller flera trådar och hopsno dem på en spol-rock. *T. garn, silke. T. upp*, uppsno tvinnad tråd. — *T-d*, part. pass. *T. tråd. — Tvinnande*, n. 4.

TVINNARE, m. 3. -ERSKA, f. 1. En, som tvinnar.

TVINNING, f. 2. Förrättning, då man tvinnar.

TVINNMÖL, m. 2. Särskilt maskin för tvinning.

TVINSTRÅD, m. sing. Tvinnad tråd, sy-tråd.

TVINSJUK, a. 2. (föga brukl.) Se *Tränsjuk*.

TVINSJOKA, f. sing. eller

TVINSOT, m. sing. Kroppens beständiga af-tagande utan betydlig feber.

TVINT, tvinnat, m. 2. Se *Tanagra*.

TVIST, f. 3. 1) Strid med ord eller i skrift, *Börja t. med någon. En lärä t.*, om lärda ämnen. *Det är utom all t.*, utom all fråga, otvifvelaktigt. — Bildar sammansättningarna Ord-tvist, Religionstvist, Rättegångstvist. — *Syn.* Träta, Disput, Debatt, Gräl, Gorm, Käbbel. — 2) Stridighet, söndring i tänkesätt och syften emellan enskilda, partier eller stater. *Det har uppkommit en t. emellan dem. Partiernas t-er. Dessa båda rikena ligga i t. med hvarandra.*

TVIST, m. 3. Se *Trådbrött*.

TVISTA, v. n. 1. (af *Två*) Sägés om två eller flera personer, corpser, partier, stater o. s. v., då de mot hvarandra förläta stridiga meningar, åsigt, satser, påståenden, fordringar, anspråk, intressen, vare sig att det sker muntligen, skrift-

ligen, inför domare, genom fiendtliga mått och steg, o. s. v. *T. med någon om en sak. T. öfver en fråga. T. inför rätta. Dessa makter ha länge t-t om besittningen af ön. De t, om, hvilken som skall göra det. — Syn.* Träta, Disputera, Debattera, Gräla, Dragas, Gorma, Nappas. — *T-nde*, part. pres. o. adj. *T. parter. — Tvistande*, n. 4.

TVISTEFRÖ, n. 4. (fig.) Orsak, anledning till tvist.

TVISTEMÅL, n. 3. Rättegångsmål, då parter tvista med hvarandra om något, som är föremål för civillagens tillämpning.

TVISTEPARK, m. 3. Jagtpark, hvars besittning är omtvistad.

TVISTGULD, n. sing. Bladguld, som slås af förgyldt silfver.

TVISTIG, a. 2. 1) Som är föremål för tvist, omtvistad, underkastad tvist, stridig, tvifvelaktig. *Saken är t. Göra t.*, underkasta tvist, bestrida. *Göra en något t-t*, bestrida en något. — 2) (mindre brukl.) Fållen för tvist.

TVISTIGHET, f. 3. Strid angående olika meningar, motsatta anspråk, fordringar eller intressen. *T-er i samhället, i kyrkan, emellan stater. — Syn.* Strid, Disput, Söndring, Miss-hällighet.

TVISTÄMNE, n. 4. Ämne, föremål för tvist.

TVUNGEN, se *Tvinga*.

TVUNGET, adv. 1) Med tvång, genom viljans betvingande, ej frivilligt. *Skratta, le t. — 2)* Tillgjordt, konstladt, ej naturligt. *Draperi, som sitter t. Föra sig t.*

TVÅ, v. a. 2. ell. TVÅGÅ, v. 3. Ind. pres. *Tvår*, sällan *Tvager*. Impf. *Tvådde*, föråldr. *Tvög*. Sup. *Tvagit* och *Tvått*. Part. akt. *Tvående*. Part. pass. *Tvagen* och *Tvådd*. Se *Tvätta*. Brukas i fråga om kroppens tvättning, men äfv. figurligt. *T. ett barn.* (Fig.) *T. sina händer i oskuld*, förklara, att man har ingen del i ett brott, en förbrytelse, ett fel. *T. af, se Aftvä.*

TVÅ, grundtal. En och en tillhopa; dubbla antalet af ett. *T. gånger. T. fot lång. Hålla t. mot ett*, vid vadhållning våga dubbelt så mycket som den man håller emot. *T. och t.*, två i sender. *T. herrar och en narr*, ett sällskapsspel. (Fam.) *Det skola vi bli t. om*, det sätter jag mig emot. — Se f. 6. *Tvenne* och *Tu. — Ss. Tvåarmad, -bent, -blommig, -delad* ell. *-delt, -flikig, -färgad, -hjulig, -hornig, -klufvig, -knölig, -mastad, -sidig, -skålig, -spetsig, -taggig, -tandad, -trådig.*

TVÅÅ, f. 1. 1) Siffra, som betecknar talet två. — 2) Kort med två tecken eller s. k. ögon.

TVÅAXLIG, a. 2. (om kristaller) Som har två axlar.

TVÅBLADIG, a. 2. Som har två blad. Sägés om blommor, örter, knifvar o. d.

TVÅBYGGARE, m. 3. (bot.) Växt, som hör till klassen Diocöcia.

TVÅDUBBEL, TVÅDUBBELT, se *Dubbel, Dubbelt*.

TVÅDÄCKAD, a. 2. (om fartyg) Som har två däck.

TVÅDÄCKARE, m. 3. Tvådäckt fartyg.

TVÅENDEL, tvåändal, m. 2. Del, som utgör hälften af ett helt. *Tre t-er*, en och en half. (I musik) *T-s takt*, half takt. *En trettioändal*, halfva valören af en sextondels not.

TVÅFALDIG, a. 2. Se *Dubbel*.

TVÅFALDIGT eller TVÅFALDT, adv. Se *Dubbelt*.

TVÅFINGRAD, a. 2. 1) Som har två fingrar. — 2) (bot.) *T-t blad*, fingerlikt blad med två småblad, som utgå från spetsen af blomskaflet.

TVÅFOTA, f. 1. (fam.) Tvåfotadt djur. Sägés skämtvis om människan.

TVÅFOTAD, a. 2. ell. TVÅFOTA, a. oböjl. Som har två fötter. *T-t djur.* (Fam., skämtv.) *Tvåfota hästen*, se *Apostlahästarna*.

TVÅHORNIG, a. 2. (bot.) Med två hornlika bibang. Sägés om ståndarkuappar.

TVÅHUNDRA, grundtal. Två gånger hundra.

TVÅHUNDRADE, ordningstal. Som följer i ordningen näst efter den etthundrade nittonde nionde.

TVÅHÄNDING, se *Tvåhänding*.

TVÅKAMRIG, a. 2. (polit.) Bestående af två kamrar. *T. representation.*

TVÅKULLAD, a. 2. ell. TVÅKULLE, a. oböjl. (bot.) Som tillhör klassen Diadelphia.

TVÅKÖNAD, se *Tvåkönad*.

TVÅL, m. sing. Hårdt såpämne, som utgöres hufvudsakligen af stearin eller margarinsyra, i förening med natron. *Tvätta med t. Hvit t. ell. silbestvål*, tillverkes hufvudsakligen af bomolja och soda, eller af en blandning af bomolja med vallmoolja eller andra fröoljor. *Marmorerad* ell. *Venedisk t.*, hufvudsakligen af bomolja med soda. *Rysk t.*, af sämre talg och fett med pottaska eller vanlig lut och koksalt. *Amerikansk* ell. *Hartstvål*, af en blandning utaf harts och talg med pottaska och koksalt. *Parfymerad t.*, med tillsats af välluktande ämnen. Se f. 6. *Kokos-nötöljetvål, Palmvål, Handvål, Raktvål. — Ss. T-aktig, -artad.*

TVÅLA, v. a. 1. Gnida med vått tvål eller bstryka med tvålödder. *T. in, till*, se *Intvåla, Tillvåla*.

TVÅLASK, m. 2. Ask, hvari tvål, isynn. rak-tvål förvaras.

TVÅLBAD, n. 3. Bad i varmt vatten, hvari hvit tvål blifvit upplöst.

TVÅLESSENS, -ässånngs, m. 3. Ett slags essens af raffinerad pottaska, venedisk tvål och franskt brännvin, som användes till fin linnetytt och äyven i st. f. handtvål.

TVÅLGRÄS, n. 5. Se *Såppgräs*.

TVÅLKAKA, f. 1. Tvål i form af en liten rund kaka.

TVÅLKOKERI, n. 3. Inrättning, ställe, der tvål tillverkas.

TVÅLKULA, f. 1. Tvål i kulform.

TVÅLLAVEMANG, n. 3. Lavemang, då venedisk tvål användes.

TVÅLLÖDDER, m. sing. Lödder (se d. o.) af tvål.

TVÅLNING, f. 2. Gnidning, bstrykning med tvål.

TVÅLPLÅSTER, n. 3. Ett slags plåster, till-reedt af tvål.

TVÅLSPIRITUS, (tvålspirituss, m. sing. Solution af en del hvit spansk tvål i 3 delar vinspirituss och 1 del rosenvatten med tillsats af eteriska oljor.

TVÅLTVÄTT, m. 2. Tvätt, hvarvid tvål användes.

TVÅLTVÄTTERSKA, f. 1. Tvätterska för finare tvätt eller s. k. tvättvätt.

TVÅLVATTEN, n. 5. Vatten, hvari tvål blifvit upplöst.

TVÅMANSSÅNG, f. 2. Sång för två personer.

TVÅMASTARE, m. 3. Fartyg, som har två master.

TVÅMÄNNIG, TVÅMÄNNING, se *Tvemännig, Twemännig*.

TVÄNG, n. sing. 1) Tvingande nödvändighet; tvingande våld, makt, bud, befallning; tvingande omständigheter; tillstånd, då man tvingas. *Göra något af t. Med t. förmå en till något. Utan t.*, frivilligt. *Det är intet t.*, ingen som tvingar; det beror på fri vilja. *Hålla i t. Stå under t.*, bero af annans vilja, ej vara sin egen herre. — 2) Ångsligt sträfvande att rätta sig efter antagna eller införda regler och bruk, isynn. i umgänget och i skön konst.

TVÄNGLÖS, a. 2. Utan tvång, otvungen, fri, ledig. — *Tvänglöshet*, f. 3. — *Tvänglöst*, adv.

TVÄNGSARBETE, n. 4. Arbete, hvar till man tvingas.

TVÄNGSARBETSHUS, n. 3. Arbetshus, der de intagna hjonena hållas till tvängsarbete.

TVÄNGSLÄG, m. 2. Lag, som omedelbart förbjuder att göra eller underlåta något.

TVÄNGSLÄN, n. 3. Lån, som upptages med tvång.

TVÄNGSMAKT, f. 3. Tvingande makt.

TVÄNGSMEDEL, n. 3. Medel att tvinga, tvingande medel. *Nyttja t.*

TVÄNGSMÅL, n. 3. Se *Tväng*. *Det är intet t.*, beror af fri vilja.

TVÄNGSPLIKT, f. 3. Pligt, till hvars uppfyllande man kan tvingas.

TVÄNGSRÄTT, m. sing. eller

TVÄNGSRÄTTIGHET, f. 3. Rättighet att utöfva tvång.

TVÄNGSTILLSTÄND, n. 3. Tillstånd, då man är underkastad tvång.

TVÄNGSTRÖJA, f. 1. I därhus bruklig tröja af läder, som de af därhushjonena, hvilka uppföra sig våldsamt, ikläddas, för att dymedelst hindras att röra armarna fritt och tillfoga andra skada.

TVÄPARIG, a. 2. (bot.) Sägés om ett parbladigt blad, som har två parblad.

TVÄPUNDIG, a. 2. *T. kanon*, som afskjuter en kula om två skålpunds vikt.

TVÄPUNDING, m. 2. Tvåpundig kanon.

TVÄQVEDA, f. 1. Se *Pungrätta*.

TVÄQVINNAD, a. 2. (bot.) Som tillhör ordningen Digynia.

TVÄRADIG, a. 2. (bot.) *T-t ax*, hvars blommor sitta i två rader. *T-t svepefoder*, när skärmbladen äro ställda i två rader.

TVÄRYMMIG, a. 2. (bot.) Som har två rymmen.

TVÄSITSIG, a. 2. Som har två sittplatser. *T. schäs.*

TVÄSKIFTESBRUK, n. 3. Det slags åkerbruksmetod, då hälften af åkerjorden hvarje år ligger i träde, men den andra är besädd med råg eller byete.

TVÄSKRIFVA, v. a. 3. (höjes som *Skrifva*) *T. en bokstaf*, skrifva den dubbel. — *Tvåskrifning*, f. 2.

TVÄSKUREN, a. 2. neutr. — *et. T. ull*, ell. höstull, den som faller efter får, hvilka årligen två gånger klippas.

TVÄSLAGEN, a. 2. neutr. — *et. T-et timmer*, hugget på två sidor.

TVÄSPALTIG, a. 2. (boktr.) Afdelad i två spalter. *T. kolumn.*

TVÄSTAFVIG, a. 2. Som består af två stafvelser. *T-t ord.*

TVÄSTRUKEN, a. 2. neutr. — *et.* (i musik) Så kallas de noter, hvilka tillhöra den oktav, som

ligger emellan den rättstruktura och den strekstruktura oktaven, emedan de stundom tecknas med två streck uppöfver.

TVÄSTÄMMIG, a. 2. Som utföres af två stämmor. *T. sång.*

TVÄTAL, n. 3. Antal af två.

TVÄTYDIG, se *Tvetydig*.

TVÄTUSEN, grundtal. Två gånger tusen.

TVÄTUSENDE, ordningstal. Som följer i ordningen näst efter den ett tusende nihundrade nittonde nionde.

TVÄUDDIG, a. 2. Med två uddar. *T. gaffel.*

TVÄVALVIG, a. 2. (bot.) *T. kapsel*, som består af två valvler.

TVÄVINGAD, a. 2. (nat. hist.) *T-e* kallas de insekter, som hafva blott två flygvingar.

TVÄVINGE, m. 2. pl. — *vingar*. (nat. hist.) Tvåvingad insekt.

TVÄVÄLDIG, a. 2. (bot.) Som tillhör klassen Didynamia.

TVÄÅRIG, a. 2. 1) Två år gammal; som varar eller varar i två år. — 2) (bot.) *T.* kallas en växt, som fortlevver i två år, frambringande första året vanligtvis endast blad, samt andra året blommor och frukt.

TVÄR, a. 2. (å i neutr. *Tvårt* är kort för bem. 4, b, eljest långt.) 1) Som har riktning rakt öfver på bredden (i motsats till: Längs öfver). *En t. hand bred. T. riktning.* Brukas för denna bem. mest i sammansättningar. — 2) Brant. *En t. backe.* — 3) Liksom afbuggen framtill, trubbig. *T-a skor.* — 4) (fig.) a) Övanlig, fränstötande, vresig. *Visa sig t. emot någon. Ge en t-a miner. T-t svar.* — b) (uttalas i neutr.: tvårrt) Hastig, plötslig, kort. *T. vändning.* (Fam.) I en t. vändning, plötsligt, innan man hinner besinna sig. *T-t svar*, kort och snäsigt. [Märkes här skillnaden emellan *tvårt* (å långt) svar och *tvårt* (å kort) svar.]

TVÄR, m. sing. Tvär riktning. På *t-en*, i tvär riktning; på sned. *Skära något på t-en. Det går på t-en.* (Fig. fam.) *Det går på t-en för honom*, illa, på tok; han har motgång. *Taga en ting på t-en*, illa upptaga, illa uttyda; blifva stött öfver något.

TVÄRA, f. 4. Tvärsida.

TVÄRA, v. a. 1. Plöja tvärs öfver. *T. en åker.*

TVÄRBALK, m. 2. (herald.) Balk, som går tvärs öfver.

TVÄRBAND, n. 3. Band, som har tvär riktning. Brukas för denna bem. äfven i heraldiken och naturalhistorien.

TVÄRBINDEL, m. 2. pl. — *bindlar*. Bindel, anlagd tvärs öfver.

TVÄRBJELKE, m. 2. pl. — *bjelkar*. En emot andra bjelkar rättvinkligt lagd bjelke.

TVÄRBOM, m. 2. pl. — *bommar*. Bom, som går tvärs öfver.

TVÄRBRANT, a. 1. Som med ens, utan öfvergång, blir brant; äfv. mycket brant, lodrät. *Ett t. ställe. T-a stränder. En t. bergvägg.* — Adv. Rakt ned. — *Tvärbranthet*, f. 3.

TVÄRBRÅDE, n. 4. Bråde, som går tvärs öfver.

TVÄRBYGEL, m. 2. pl. — *byglar*. Tvärs gående bygel, t. ex. på ett värfäste.

TVÄRBÄNK, m. 2. Bänk på vestra galveln i våra hedniska förfäders stugor.

TVÄRDIKE, n. 4. Mindre dike, som tvärs ifrån löper ut i ett större.

TVÄRDJUP, a. 2. o. s. n. 3. Se *Brådjud*.

TVÄRFICKA, f. 1. Ficka, hvars öppning går på tvären.

TVÄRFINGER, m. o. n. 5. Ett finger tvärs öfver. *En t-s bredd.*

TVÄRFLOJT, m. 5. Se *Traversflojt*.

TVÄRFÅRA, f. 1. Fåra, som går tvärs öfver (t. ex. på åker).

TVÄRGATA, f. 1. Gata, som löper tvärs öfver en annan större. — I samma mening säges äfv. *Tvärgränd*, m. 3.

TVÄRGRAF, f. 2. pl. — *grafvar*. Mindre graf, som tvärs ifrån löper ut i en större.

TVÄRGÅNG, m. 2. Se *Korsgång*.

TVÄRHAND, -, s. f. 3. pl. — *händer*. En hands vanliga bredd. *En t-s bredd.*

TVÄRHET, f. 3. 1) Tvär genomskärning, riktning, sträckning. — 2) Tvärskuren ände, trubbighet. — 3) (fig.) Övanlighet, vresighet, fränstötande sätt.

TVÄRHINNA, f. 1. Se *Diaphragma*.

TVÄRHUGG, n. 3. Hugg, som gifves tvärs ifrån.

TVÄRHUGGA, v. a. 5. (böjes som *Hugga*) Hugga på tvären. Brukas mest i part. pass. *Tvärhuggen*.

TVÄRJERN, n. 3. Jern, som har riktning tvärs för.

TVÄRELOTS, m. 2. Se *Tvärtrå*.

TVÄRLINIE, f. 3. 1) Linie, som går tvärs för. — 2) Linie, som ifrån två motsatta punkter på begränsande ytor af en solid figur går igenom dess medelpunkt.

TVÄRMUNNAD, a. 2. *T-e* kallas Fastgälliga Broskfiskar, som hafva munnen under nosen, öppnande sig på tvären.

TVÄRMUR, m. 2. Mur, hvars sträckning ligger tvärs för en annan.

TVÄRMUSKEL, m. 3. pl. — *muskler*. Muskel, som har läge tvärs för.

TVÄRMÄRKE, n. 4. Märke, som går tvärs för.

TVÄRMÄTT, a. 1. Med ens mättad. *Blifva t. TVÄRNÖS, m. 2. Fiskslägtet Theutys.*

TVÄRNÖSA, f. 1. Se *Trubbnäsa*.

TVÄRPIPA, f. 1. Ett slags liten flöjt med gällt ljud.

TVÄRRAND, f. 5. pl. — *ränder*. Rand, som går tvärs för.

TVÄRS, (tvärrs, adv. 1) I vinkelrät sidoriktning. *En t. löpande mur, graf. Trädarne gå t. öfver. En sära som går t. öfver åkern. Löpa t. öfver ållet. Gå t. öfver gatan. Ett hugg t. öfver åsigtet. Bo t. öfver gatan*, midt emot på andra sidan gatan. *T. efter*, långs efter på tvären. *T. emot*, rakt emot, t. ex.: *Hålla t. emot vinden. Hårs och t.*, se *Härs*. *T. för*, prep. o. *T. före*, adv., tvärs ifrån sidan, t. ex.: *Komma t. för en. Om man sätter det t. före, går det ej igenom. T. ifrån*, rakt ifrån sidan. *T. igenom*, rakt fram igenom på bredden eller tjockleken, t. ex.: *Skogen är två timmars väg t. igenom. T. igenom muren. Slicka en t. igenom lifvet. T. igenom*, betyder äfv.: Rakt fram igenom, utan afseende på bredd eller längd, t. ex.: *Det blåser t. igenom rummet. Kors och t.*, korsvis, i motsatta riktningar, än hit och än dit. — 2) (sjöl.) *T.* säges ett föremål vara, då det pejlars 90° från fartygets längdlinie.

TVÄRSADEL, m. 2. pl. — *sadlar*. Sadel, i hvilken man sitter på tvären öfver hästryggen.

TVÄRSALNING, m. 2. Se *Längsalning*.

TVÄRSIDA, f. 1. Sida, som har riktning tvärs för.

TVÄRSKEPPS, adv. (sjöl.) Vinkelrätt emot kölén.

TVÄRSKURA, TVÄRSKÅRA, f. 1. ell. TVÄRSKÅR, n. 5. Skura, som går tvärs för.

TVÄRSKUREN, a. 2. neutr. — *et*. Skuren på tvären.

TVÄRSKÄRNING, f. 2. Skärning tvärs öfver ell. tvärs igenom.

TVÄRSLAG, n. 3. Öppning, gång tvärs emellan tvänne grufschakter.

TVÄRSLÅ, f. 2. Slå, som går tvärs öfver.

TVÄRSNITT, n. 5. Se *Tvärskura* och *Tvärskärning*.

TVÄRSPRICKA, -SPRINGA, f. 1. Spricka, springa, som går tvärs före.

TVÄRSTAF, m. 5. pl. — *stäfver*. (tunnb.) Staf, som går tvärs öfver.

TVÄRSTANNA, v. n. 1. 1) Stanna tvärt, helt plötsligt. — 2) Tvärt afbryta, upphöra.

TVÄRSTOCK, m. 2. Stock, som går tvärs öfver.

TVÄRSTRECK, n. 3. 1) Streck tvärs öfver. *T. på en musiknot.* — 2) (fig.) Hinder.

TVÄRSTYCKE, n. 4. Stycke, som går tvärs öfver.

TVÄRSTÅNG, f. 5. pl. — *stänger*. Stång, som går tvärs för.

TVÄRSTÖTTA, f. 1. Stötta, som har sitt läge tvärs för.

TVÄRSÄCK, m. 2. En på sidan öppen säck, som bäres öfver axela så, att ena hälften hänger ned öfver bröstet, den andra öfver ryggen.

TVÄRSÄKER, a. 2. (fam.) Fullkomligt säker.

TVÄRSÖM, m. 2. pl. — *sömmar*. Söm, som går tvärs före.

TVÄRT, adv. 1) (uttalas: tvårrt) a) Se *Tvärs*, bem. 1. *Bryta, gå t. af*, brista af helt och hållet. *T. emot*, rakt emot, fullkomligt i strid med. *Göra t. emot hvad som befaller. Handla t. emot lagarna. Det är t. emot sanningen. Han talar t. emot hvad han tänker. Det strider t. emot förnuftet.* — b) Brant. *Backen bär t. upp-före.* — c) Med ens, helt plötsligt. *Stanna, sluta t. T. afbryta. Tystna t. Börja t.*, utan förberedelse. *Han kom så t. och tillsade derom*, så oförmodadt. (Fam.) *Det kommer så t. före*, så oväntadt. — d) Kort och snäsigt, kort och godt. *Svara t. T. afvisa. T. af*, kort och godt, rent af, utan omsvöp. *Svara t. af nej.* — 2) (uttalas: tvårt) Övanligt, vresigt. *Svara t. T. tilltala någon.*

TVÄRTAK, n. 3. Tak, som har tvär riktning emot huvudtaket på samma byggnad.

TVÄRTOM, tvårrt ämm, adv. Alldeles motsatt, tvärt emot. *Det är just t. Han gör t. Från höger till venster och t.*, i motsatt riktning.

TVÄRTRÄ, n. 4. Trä, som har riktning tvärs för.

TVÄRTYSTNA, v. n. 1. Tystna tvärt, helt plötsligt.

TVÄRVALL, m. 2. (fortif.) Se *Travers*.

TVÄRVIGG, m. 2. (fam.) Tvär, vresig meniska.

TVÄRVULEN, a. 2. neutr. — *et*. (fam.) Tvär, vresig.

TVÄRVÄG, m. 2. Väg, som löper tvärs ifrån in på en annan.

TVÄRVÄGG, f. 2. 1) Vagg, som har vinkelrät riktning emot en annan. — 2) Skiljevagg.

TVÄRYKA, f. 1. Yka med ett hål i midten och dubbel egg, den ena parallel med skafet, den andra rättvinkligt deremot; begagnas för att göra tapphål.

II.

TVÄTT, m. 2. 1) Se *Tvättning*. *Hålla på med t. Tygel t. l. Under t-en. Klädningen är i t-en. Lemna kläder i t-en*, ell. *lemna ut kläder till t.* Han har t. och kläder der, det består honom der kostnadsfri tvättning och kläder. — 2) Kläder, som äro under tvättning. *Hela t-en blef förstörd.*

TVÄTTA, v. a. 1. Uti något flytande ämne, helst vatten, och oftast med tillsats af såpa eller tvål, gnida eller gnugga något, för att göra det rent. *T. fönster, glas, ull, kläder. T. händerna i mandelmjölke, i hafresoppa, i eau de cologne, i brännvin, i skedvatten. T. med kallt, varmt vatten. T. med tvål. T. ren. T. i lut, byka.* (Ordspr.) *Den ena handen tv- den andra*, de som höra till samma kottleri, äro delaktige i samma anslag, skyldige till samma brott, fel o. s. v., prisa eller försvara gerna hvarandras. (Kem.) *T. på filtrum*, med vatten afskölja en fällning på filtrum. *T. af, bort, ur, upp, ut*, se *Aftvätta*, &c. *T. öm, tvätta ånyo.* — *Syn.* Två, Tvaga, Bada, Aftvä, Aftvaga, Aftvätta. — *Tvättlande*, n. 4.

TVÄTTARE, m. 3. En, som tvättar. Mest i sammansättningar, såsom Ulltvättare. — *Ss. Tvättarlön.*

TVÄTTBALJA, f. 1. — *BUNKE*, m. 2. pl. — *bunkar*. Balja, bunke, hvari kläder tvättas.

TVÄTTBJÖRN, m. 2. Se *Sjupp*.

TVÄTTBLÅT, n. sing. Ett slags blå färg, som hufvudsakligen består af stärkelse, färgad blå med en upplösning af indigokarmin. Kallas äfv. Nyblått.

TVÄTTBRYGGA, f. 1. Brygga, der kläders tvättning verkställes.

TVÄTTERSKA, f. 1. 1) Qvinna, sysselsatt med tvättning. Deraf Disktvätterska. — 2) Qvinna, som försörjer sig med att tvätta åt andra. *Hvem är er t.?* hvem tvättar åt er?

TVÄTTFFAT, n. 3. Se *Handfat*.

TVÄTTFLASKA, f. 1. (kem.) Flaska med en eller tvänne tubulaturer, som begagnas till gasers tvättning, d. v. s. rening ifrån främmande ämnen.

TVÄTTTHUS, n. 3. Särskilt hus för tvätt.

TVÄTTKANNA, f. 1. Se *Handkanna*.

TVÄTTKÄR, n. 3. Se *Bykhar*.

TVÄTTKLÄDER, 3. pl. 1) Alla slags kläder, som äro underkastade tvätt. — 2) Kläder, som äro i tvätt; orna kläder, afädda för tvätt.

TVÄTTLISTA, f. 1. Lista på kläder, utlemnade till tvätt.

TVÄTTMASKIN, -sch'n, m. 3. Särskilt maskin för kläders och tygers tvättning.

TVÄTTNING, f. 2. Arbetet, förrättningen, då man tvättar.

TVÄTTNOTA, f. 1. Förteckning på kläder, som utlemnas till tvätt.

TVÄTTPENNINGAR, m. 2. pl. Betalning för tvätt.

TVÄTTRÖDT, n. sing. Med kochenill, sofflor eller fernbocksaffkok rödfärgad stärkelse. Kallas äfv. Nyrdt.

TVÄTTSTOL, m. 2. Möbel för handkanna, handfat, tvål m. m.

TVÄTTSVAMP, m. 2. Se *Fönstersvamp*.

TVÄTTSA, m. 2. Så, hvari tvättkläder nedläggas.

TVÄTT-TRASA, f. 1. Trasa, som användes till tvättning.

TVÄTTVATTEN, n. 3. 1) Vatten att tvätta sig med. *Gif mig t.* — 2) Vatten, hvari man tvättat sig. *Slå bort t-utet.* — 3) Vatten, som begagnas till kemisk tvättning.

TY, konj. 1) Utmärker orsak. *Han är hemma,*

t. han är sjuk. *T. värr*, se *Tyvärr*. — 2) (i lagstil) Se *Fördenskull*.

TY, v. a. o. n. 2. *Impf. Tydde*. (Pop. o. fam.) Betyda, förslå, räkna till. *Han tyr intel emot den andra*. *Det tyr icke*, försäkr. ej.

TYCKÅ, v. a. 2. 1) Hafva om något en viss föreställning, som hvarken kan bevisas eller vederläggas, eller för hvilken man icke kan göra redo. *Du t-ker, att färgen är blå, men jag t-ker, att den är grön*. *Han t-ker så*. — 2) Förmena, hålla före, tro, tänka. *Jag t-ker, att vi rest långre*. *Jag t-ker, att det kan vara, nog nu*. *Hon t-kte, det var för mycket*. *Huru gammal t-ker ni här kan vara? Hvad t-ker ni att jag bör göra? Hvad t-ker ni om den saken? Som jag t-ker, förhåller sig saken på det sättet*. *Den ene t-ker så, en annan så*. *Jag t-ker mig se, höra det*. *Jag t-ker mig ha sett honom*, det förefaller mig, som jag skulle ha sett honom. *T. sig vara vis*, anse sig för vis. *T. sig något vara*, hafva höga tankar om sig. *T. väl vara*, väl upptaga. *T. illa vara*, illa upptaga. *Om ni så t-ker*, om ni så vill, om ni så behagar. — 3) *T. öm*, med välbehag anse; gerna se, gerna äta, dricka o. s. v.; gerna vara i ens sällskap; hålla af, älska. *Jag t-ker om hans nit*. *Jag t-ker just om honom*, för det han svarade så frimodigt. *Hvad t-ker ni om denna kyrkan? hur behagar den er? T-ker ni om höllsoppa? Jag t-ker mer om ett glas vin*. *Jag skulle t. om, att min bror nu vore här*. *Jag t-ker ej om all gråta*. *Jag t-ker ej om, att man krusar så mycket*. *T-ker du om mig i denna klädning? Hvarje mor t-ker om sitt barn*. *Hvar t-ker om sitt*. *T. om fruntimmer*. *Jag t-ker rätt mycket om den flickan*. *Jag t-ker mycket om honom*. *T. om sig själf*, hafva höga tankar om sin person. *Hon t-ker om sig*, tror sig vara en skönhet. *T. illa om*, finna obehaglig, vara missnöjd med, illa upplaga. — *T-s*, v. d. Hafva utseende af, ingifva en viss föreställning, visa sig på visst sätt för ens föreställning. *Han tyckes (ell. tycks) mig vara nöjd*. *Han t-ktes blifva stucken*. *Det tycks mig, som han skulle ha orätt ell. han tycks mig hafva orätt*. *Det tycks af hans tal, som vore han Finne*. *Det tycks mig så*. *Som mig t-kes, har han orätt*. *Mig t-kes, att han misslagt sig*. *Hvad t-kes er om musiken? hur behagar den er? Hvad t-kes er om den saken? hvad tänker ni derom? Det t-kes vilja regna*, det ser ut att bli regn. *Det kan så t-s ell. det skulle så t-s*, man skulle tro det. — *Syn*. *Synas*, Förefalla, Förekomma.

TYCKE, n. 4. 1) Föreställning, som hvarken kan bevisas eller vederläggas, eller för hvilken man ej kan angifva något skäl. *Efter mitt t., är färgen blå; efter hans t., är den grön*. — 2) Tro, mening, tanke. *Mitt t. är, att han bör dröja*. *Efter mitt t., har han orätt*. — 3) Godtycke, behag. *Han gör i allt efter eget t.* *Han måste i allt rätta sig efter hennes t.* — 4) Bøjelse, smak, behag. *Fatta t. för någon*. *Fvinga ens t.* *Vinna ens t.* *Hvar och en följer sitt t.* *Ha t. för*, tycka om, t. ex.: *Ha t. för fruntimmer, musik*. *Falla en i t-et*, vara i, efter ens t., behaga, vara en till behag, i ens smak, t. ex.: *Det är just i, efter hans t., att stiga upp tilltids*. *Det är ej i mitt t., jag tycker ej om det*. *När det faller honom i t-et*, när det faller honom in, när han får lust, när det kommer åt honom. (Ordspr.) *T. och smak*

bör man ej disputera, det är orätt att disputera om tycke och smak, emedan de bero på hvares och ens olika uppfattning. — 5) Likhet. *Sonen har t. af sin far*. *Hafva t. af modern*. — Deraf *Slägttycke*, *Syskontycke*, *Äktenskapslycke*. — 6) Behag i blick och i sätt att vara. *Kallas äfv.: Godt t.* *Hon har t., godt t.* *Hon är vacker, men har intel t.* *Hon är ful, men har godt t.*

TYCKMYCKEN, a. 2. neutr. — *et.* (fam.) Som blir stött vid minsta tecken till missaktning eller brist på uppmärksamhet. *Han blef t., för det man ej anvisade honom främsta rummet*. — *Tyckmyckenhet*, f. 5.

TYDA, v. a. 2. I. Förklara meningen af något, utlägga. *T. en dröm*. *T. en svår auktor*. *T. något till det bästa*. *T. allt till det värsta*. *T. illa*, illa uttyda, illa upplaga. — *V. n.* *T. på*, betyda, bebåda. *Delta tyder på intel godt*. — *Tydan*, n. 4.

TYDA, orätt i st. f. verbet *Ty*. Se d. o.

TYDARE, m. 3. Se *Uttydare*.

TYDELIG, eller vanligare:

TYDLIG, a. 2. Lätt att uppfatta, urskilja, tyda, begripa, förstå. *En t. röst*. *Lagen är t. och klar i den delen*. *T-a bevis*. *T. stål*. *Göra en något t-t*. *Det är t-t, all han har rätt*. (Log.) *T. föreställning*, då själen icke allenaast kan ifråna andra ting åtskilja, hvad hon föreställer sig, utan och angifva de kännetecken, hvarigenom det skiljes ifråna andra ting. — *Syn*. *Klar*, *Distinkt*, *Uppenbar*, *Öppendaglig*, *Dagklar*, *Solklar*, *Ögonskenlig*, *Påtaglig*, *Handgripelig*, *Påfallande*, *Framstående*, *I ögonen fallande*, *springande*.

TYDLIGEN, adv. Se *Tydligt*.

TYDLIGHET, f. 3. Egenskapen att vara tydlig. *Jfr. Tydlig*.

TYDLIGT, adv. På ett tydligt sätt, med tydlighet. *Jag ser t. farttyget vid horisonten*. *Jag inser t., att så är*.

TYDNING, f. 2. Förklaring, utläggning. *T-en af en latinsk författare*. *Gifva en falsk t.*, oriktigt tyda, t. ex.: *Ni ger mina ord en falsk t.*

TYFA, ty'fa, f. 1. Örtslägtet Typha.

TYFLING, m. 2. (prov.) Se *Lingon*.

TYFON, ty'fån, m. sing. En ytterst häftig hvirvelstorm vid kusterna af Coromandel och Kina.

TYFUS, ty'fuss, m. sing. (grek. *Typhos*, lat. *Typhus*) Ett slags hetsig, smittsam feber med en känsla af utomordentlig matthet och rubbning i sinnessförråderna.

TYG, n. 5. 1) Redskap, don. Numera mest i sammansättningar, såsom *Skrifttyg*, *Ridtyg*, *Fartyg*, *Lintyg*. (Pop.) *Allt hvad t-en hålla*, i full fart. — 2) (ford.) i plur.) a) *Tross*. Se *I Sam. 30: 24*. — b) *Artilleri- och andra krigsredskap*. Deraf: *Tyghus*, *Tygmästare*, m. fl. — 5) a) Väfnad af silke, ull, bomull, hår, guld- eller silfvertråd, till kläder, möbler, m. m. Hör för denna bem. till dekl. 3. *Allhandas slags t-er*. *Ett vackert, fint, dyrbart t.* — Bildar sammansättningar Siden-, Ylle-, Bomulls-, Guld-, Silfvertyg, m. fl. — b) Sägdes äfven, för att beteckna alla andra slags tyger utom siden och kläde. Deraf: *Tygsklädnad*. — 4) i sing. indef.; fam.) *Saker*. *Dumt t.* *dumheter*; äfv. *förargelse*, *förtret*, *motgång*. *Eländigt t.*, uselhet, ömsklichkeit. *Uppdik-ladt t.*, dikt, lögn, historier. *Sånt t!* hvilken förargelse, motgång, otur! *Förbannadt t.*, *saltans t.*, se *Saltanstyg*.

TYGA, v. a. 1. (gam.) *Intyga*, vittna. *T. till*, se *Tillyga*.

TYGARE, m. 3. Svarfjern, som nyttjas vid gullochering.

TYGEL, ty'g't, m. 2. pl. — *tyglar*. Läderrem, anbragt å hvardera sidan af beslet på vagns- eller ridhäst, för att dermed kunna styra honom. *Bögra*, *venstra t-n*. *Föra en häst vid t-n*. *Hålla lösa*, stränga, jemna tyglar. *Rida med lösa tyglar*. *Ge hästen t-n*, släppa efter t-n, hålla tygeln mindre strängt, så att hästen har mera frihet. (Fig.) *Släppa efter t-n*, mildra sijn strängbet. *Hålla i t-n*, beherrska; hålla vid tukt och ordning, i lydadt, t. ex.: *Citadellet håller staden i t-n*; *hålla en i t-n*. *Lägga t. på*, kufva. *Lemna fria tyglar åt*, lemna full frihet.

TYGELFRI, a. 2. neutr. — *frött*. Se *Tygellös*. — *Tygelfrihet*, f. 3. — *Tygelfritt*, adv.

TYGELLÖS, a. 2. (fig.) Som ej underkastar sig tvång af lag, ordning eller regel; i hög grad sjelfsväldig och oordentlig. *T-a horder*. *T. frihet*. *T-t sjelfsväld*. *T. lefnad*.

TYGELLÖSHET, f. 5. (fig.) Förakt för allt tvång af lag, ordning eller regel; ytterligt sjelfsväld, ytterligt oordentlighet; det med trots af lag, ordning, sed och omgångsregler förbundna sträfvan det att tillfredsställa våra lustar och begär.

TYGELLÖST, adv. På ett tygellöst sätt; utan allt tvång af lag, ordning eller regel; ytterst sjelfsväldigt och oordentligt.

TYGFÖRRÅD, n. 3. o. 5. Förråd af vapen, kanoner m. m. samt artilleri-tillbehör.

TYGGÅRD, m. 2. Se *Artillerigård*, bem. 1.

TYGHUS, n. 3. Se *Arsenal*, bem. 1.

TYGHUSFÖRRÅD, n. 3. o. 5. Se *Tygförråd*.

TYGKÄNGA, f. 1. Känga med tyg i st. f. öfverläder.

TYGLA, v. a. 1. Hålla i tygeln. Sägdes både egentl. o. figurligt. *T. en häst hårdt*. (Fig.) *T. de upproriska*. *T. sina begär*. *T. sjelfsväldet*. — *Tyglande*, n. 4.

TYGLÖJTNANT, m. 5. Officer, som biträder en tygmästare i dess tjenstutöfning.

TYGMÄSTARE, m. 3. Högre officer, som har uppsigt öfver ett tygförråd. — Se *Fälttygmästare* och *General-fälttygmästare*.

TYGSKLÄDNING, f. 2. Klädning af annat tyg än kläde eller siden.

TYGSKO, m. 3. pl. — *skor*. Sko med tyg i st. f. öfverläder.

TYGSKRIFVARE, m. 3. Skrifvare vid ett tyghus.

TYGSTAT, m. 3. Samtelige officerare, tjenstemän och arbetare, som äro anställda vid ett tyghus.

TYGSTYCKE, n. 4. Stycke af tyg (bem. 3, a).

TYGTRYCKARE, m. 3. Fabriksarbetare, som trycker tyger.

TYGTRYCKERI, n. 3. 1) Konsten att delvis och upprepadt trycka ett tyg med särskilda färger eller ett bestämdt mönster. — 2) Inrättning, ställe, der detta sker.

TYGVAKTARE, m. 3. Person, hvars befattning är att hafva vård om tygförråd.

TYGVÄFVARE, m. 3. Se *Raskmakare*.

TYLL, m. 3. Ett slags tunn, lätt, försartad väfnad af bomull eller silke.

TYMPAN, tympan, m. 3. (grek. *Tympanon*) I byggnadskonsten. a) Fältet, som en fröntan innesluter. — b) Frontispis på en trekantig arkad.

TYNA, v. n. 1. 1) Småningom förlora kraf-

terna, utan att vara sängliggande sjuk. *T. af*, se *Aflyta*. *T. bort*, dö genom afstyning. — *Syn*. *Aflyta*, *Förtyna*, *Aflytna*. — 2) Sägdes äfv. om växter, då deras växtlighet och lifskraft allt mer och mer aftaga. — 3) (fig.) Småningom aftaga. — *Tynande*, n. 4.

TYNGÅ, v. a. o. n. 2. (af *Tung*) 1) Trycka hårdt med sin tyngd. *Den svåra bördan tyngde honom för mycket*. *Det tyngde för hårdt på hvalfvet*. *T. ned*, se *Nedtynga*. *T. på*, trycka tyngre. — 2) (fig.) Trycka, besvara. *Denna mat t-ger magen*. *Sömmen t-ger mig*, t-ger ögonen, jag är mycket sömning. — *T.*, v. n. eller *T-s*, v. d. Blifva trög, olustig af sömna, blifva sömning. *T. till*, somna; taga sig en liten lur. — *Tyngande*, n. 4.

TYNGD, f. 3. 1) a) Alla kroppars dragning till jordens medelpunkt, eller deras sträfvan att trycka, om de hafva underlag, och att falla, i händelse de sakna sådant. Kallas äfven *Allmän Tyngd*, *Gravitation*. *T-en är egentligen ingen-ting annat än en ömsesidig attraktion emellan alla i universum existerande kroppar*. *Luftens t.* *Denna pelare bär hela takets t.* — b) Måttet af en kroppars dragning till jordens medelpunkt. Kallas rättare *Vigt*. Se detta ord, bem. 1. — 2) (med plur.) Något tungt, en tung kropp. *Man måste lägga en t. på locket*. — 3) (fig.) Något tryckande, plågsamt. *Sjafveriets t.* *Hela t-en af kriget*, af göromölen. — 4) Känsla i kroppen af något liksom tyngande. *Jag har en t. i hufvudet*, i hela kroppen.

TYNGDKRAFT, f. 3. (fys.) Den naturkraft, som verkar hvad vi kalla tyngd.

TYNGDLAG, m. 2. (fys.) Den naturlag, hvar-efter kropparnes tyngd bestämmes.

TYNGDLINIE, ty'ngdlin'je, f. 3. (fys.) Hvarje räk linie, som går genom en kroppars tyngdpunkt.

TYNGDLÄRA, f. 1. Se *Statik*.

TYNGDMÄTARE, m. 3. (fys.) Instrument att finna kroppars specifika vigt.

TYNGDPUNKT, m. 3. (fys.) Den punkt i eller utom en kropp eller ett system af kroppar, som understödd, gör att kroppen eller systemet hvilat, och omkring hvilken alla delarnes tyngder väga jemnt.

TYNGNING, f. 2. Handlingen, då man tynger; verkningen af något, som tynger.

TYNGRE, **TYNGST**, adj. komp. o. superl. af *Tung*. — *Adv.* *Denna sten ligger tyngre på än den andra*. *Den bördan trycker tyngst*.

TYP, m. 3. (grek. *Typos*) 1) Ucbild, förebild. — 2) Gjuten bokstaf till tryckning. — 3) (fig.) Karakter, hos hvilken någon viss själsriktning, passion, sinnes utbildad i hela dess fullhet.

TYPHUS, se *Tyfus*.

TYPISK, a. 2. Förebildande.

TYPOGRAF, typ'ograf, m. 3. Boktryckare. [— graph.]

TYPOGRAFI, typ'ografi, f. 3. Boktryckarkonst. [— graphi.]

TYPOGRAFISK, a. 2. Till boktryckarkonsten hörande. [— graphisk.]

TYR, nom. prop. m. Krigets gud, enligt Asaläran.

TYRÄNN, m. 3. (grek. *Tyrannos*, enväldsherre) 1) Grym, blodtörstig, förtryckande herrskare. *Kristiern T.* — 2) Grym, blodtörstig menniska, barbar. *Han är en t. emot sitt tjenstefolk*.

TYRÄNNI, --ni, n. 3. 1) Grym, förtryckande regering. — 2) Grymt handlingssätt, grymhet.

TYRANNISERA, v. a. 1. Med grymhet beherrska; grymt behandla. — *Tyrannisering*, f. 2.

TYRANNISK, a. 2. Våldsam, grym och förtryckande. — *Tyranniskt*, adv.

TYRE, n. sing. Se *Torrved*.

TYSK, a. 2. Som tillhör eller har afseende på Tyskland eller tyska folket; som är född, inhemsk, finnes, växer eller tillverkas i Tyskland; äfv. derifrån kommen, der brukad. *T-a folket*, språket. *T-a riket*. *T-t talesätt*. *T-a orden*, äfv. kallad *Korsherrarnes orden*, andlig riddarorden, stiftad under korstågen. (Fam. skämtv.) *T. resa*, en hafvande kvinnas nedkomst (uttrycket härleder sig ifrån tyska trettioåriga krigets tid). — *S. m. 2.* En, som är född eller bor i Tyskland, tillhör tyska folket.

TYSKA, f. 1. 1) Tysk qvinna. — 2) Tyska språket. *Förstå, tala t. Öfersätta från svenska på t.*

TYSKERI, n. 3. (fam.) Oförståndig efterhärming af tysk sed, smak, af tyska bruk, talesätt, o. s. v.

TYSKLAND, n. 5. (fam.) *Resa till T.*, göra en tysk resa; se *Tysk*.

TYSKSMIDE, n. sing. Kok- och färsksmide, hvarvid tackjernets smältning verkställes i en och samma härd och på samma gång.

TYSKSTÅL, n. sing. Ett slags stål, tillverkad af tackjerns- och stångjerns-skro med någon tillsats af hammarlagg.

TYSKT, adv. På tyskt sätt, vis.

TYST, a. 1. 1) Som ej ger något ljud ifrån sig. *Hennes gitarr är nu t.; ingen knäpper derpå.* — *Syn.* Ljudlös. — 2) Fri för buller, støj, bråk. *I t-a skogen. En t. tillflyktsort. I grafvens t-a gömma. T. och stilla lefnad.* Substantivt säges: *Lefva i det t-a*, stilla och indraget. (Fig.) *I det t-a*, i grafven. — *Syn.* Stilla. — 3) Som ej säger något, tiggande; äfv. ej om-talad. *Sitta t. i sällskap. Vara t., hålla sig t. tiga. Han förblef länge t.; slutligen sade han: ... Det blef t. ett ögonblick, alla tegeo. Det var länge t., ingen talade på länge. Vara t. med en sak, ell. hålla en sak t., ej tala derom, förtiga den, hålla den hemlig. Var t. med det!* *Det är nu alldeles t. om den saken*, ingen talar derom. — 4) Tystlåten. *En t. och stilla karl.* — 5) Ej med ord uttryckt, men som dock kan förstås. *T. bifall, samtycke.* — 6) Hemlig. *T. förbehåll. Ett t. vilkor. T. öfverenskom-melse.* — *Adv.* På ett tyst sätt, med tysthet: 1) Utan buller. *Gå t.* — 2) Utan att väcka uppmärksamhet, uppenbare; sakt. *Gå t. till väga.* — 3) Utan mycket sällskap, indraget, stilla. *Lefva t. och stilla.* — *Int. t.* 1) Utrop, då man vill an-befalla tystnad. *T. t. der!* *T. då!* — 2) Innehär anmaning till förtegenhet. *T. med det!* *T. som muren!* — 3) Säges, då man vill an-mana någon att ej vidare tala om ett ämne. *T. nu med det der!* — 4) (fam.) Brukas ofta i sam-tal såsom ett slags fylnadsartikel, t. ex.: *T. vänta. T! nu vet jag. Jo t! nu kommer jag ihåg.*

TYSTA, v. a. 1. Bringa till tystnad, förmå att tiga. *T. ett barn.* (Fig.) *T. skrifiarne. T. munnen på någon. T. ned*, se *Nedlysta*. — *Tystande*, n. 3.

TYSTHET, f. 3. 1) Se *Tystnad*, bem. 1. *Grafvens t. I skogens t.* — 2) Stillatigande, tystnad. *I sällskapet rådde mycken t. Hans beständiga t. oroade mig. Gå med t. förbi*

något. — 3) Tystlåtenhet. *Han är känd för mycken t. i sällskap.* — 4) Förtegenhet, hem-lighållande. *Ed, hvarigenom man förbindet sig till t. Löfte om t. Pådägga t.* — 5) Hemlig-het. *Han sade mig det i t. Saken blef i t. uppgjord. Gråta i t.* — 6) Afskildhet ifrån sällskapslivet, indragethet, enslighet. *Lefva i t., i största t.* — 7) Frånvaro af ceremonier, af pomp, af ståt. *I t., utan ceremoni, utan högtidlighet; utan uppseende. Liket blef i t. begrafvet.*

TYSTHETSSED, m. 3. — **LÖFTE**, n. 4. Ed, löfte, hvarigenom man förbindet sig till tysthet, förtegenhet.

TYSTLÅTEN, a. 2. neutr. — *et.* Ej fallen för att tala mycket.

TYSTLÅTENHET, f. 3. Egenskapen att vara tystlåten.

TYSTMÖRKER, n. sing. (pop.) *I t-kret*, i skymningen.

TYSTNA, v. n. 1. Blifva tyst: 1) Upphöra att ljuda, klunga, sjunga, att låta höra sig. *Ljudet, sången, bullret, vinden t-de.* — 2) Upphöra att tala, att orda. *Talaren t-de.* — 3) (fig.) a) Upphöra att skriva, att författa. *Skalden har nu t-t.* — b) (i allmänhet) Upphöra. *Förtälet, smädelsen t-de snart. T. öf,* (för alla bem.) smånigom tystna. — *Tystnande*, n. 2.

TYSTNAD, m. sing. 1) Tillstånd, då intet ljud eller buller höres. *Nattens t.* — 2) Till-stånd, då intet ord talar. *Sedan talaren slutat, inträdde en djup t., en lång, högtidlig t.* *Af-bryta t-en, Bjuda, pådägga t. Aska t. För-bigå något med t.* — *Syn.* Stillotigande, Tyst-het. — 3) Förtegenhet, hemlighållande. *Man an-befalade mig t.* — 4) (fig.) a) Brukas, för att an-tyda, att en författare ingenting offentligen yttrat angående något ifrågavarande ämne. *Författarens t. är oförklarlig.* — b) Översksamhet, hvila, still-het. *Passionernas t.*

TYTA, f. 1. Se *Göktyta*.

TYVÄRR! tyvärr, int. (af gamla pron. *Thy* och *Värre*; således egentl. dess värre!) Utrop, då man beklagar sig öfver något. *Det är t. allt för sant. T! det är nu förbi.*

TÅ, m. 3. pl. *tår.* 1) Hvarje af de rörliga och ifrån hvarandra afskilda delar, som ända foten på människor och på vissa djur. *Ställa, resa sig på t., på framändan af foten. Gå, stå på t., säges i samma mening. Från topp till t.* — 2) *Tån på en sko*, framändan deraf. *Mina skor äro för tränga i tårna*, framtill.

TÅG, m. 2. I. Växtsläktet *Juncus*.

TÅG, n. 3. II. En hopsnodd (slagen) samling af minst 24 garn eller 2 tums omkrets. *Tjäradt, otjäradt t. Stå t., hopsno tåg.*

TÅG, n. 3. III. 1) Tågande. *Vara stadd på t. Under t. T-et öfver Belt.* Deraf *Intåg, Åhåg.* — 2) Krigsföretag till lands eller sjös. *Argonautiska t-et. Fransmäns t. till Moskau.* — Deraf *Krigs-, Sjö-, Vikingatåg, Rofvartåg, Fält-tåg*, m. fl. — 3) En mängd människor, som tåga tillsammans, t. ex. vid processioner. *Hela t-et måste stanna.* — Deraf *Brudtåg, Bröllopståg, Liktåg, Krönningståg.* — *Syn.* Procession.

TÅGA, v. n. 1. 1) Gå i högtidlig ordning. *Processionen t-de till kyrkan.* — 2) Se *Mar-schera*. *T. i fält. T. emot fienden. Napoleon t-de till Moskau.* — *Syn.* *Draga, Rycka, Mar-schera.* — 3) (fam.) Gå mycket långsamt och of-mätt, såsom i tågordning. *Komma t-ades.* — För alla tre bem. säges: *T. öf, fram, i'n, ut*, se *Aftåga*, &c.

TÅGA, f. 2. II. Tråd i kött, växter eller rötter. *Tågorna i lin, i hampa. Tågor i jern*, trådlika fina streck i dess textur.

TÅGA, v. a. 1. III. Medelst en cylinder släta loppet af en bösspipa.

TÅGBRYGGA, f. 1. Brygg, som hvilat på grofva tåg, spända mellan tvorne stränder.

TÅGBÄR, n. 3. Ett slags Hallou, äfven kal-lade Stenhallon.

TÅGGRÄSHOPPA, f. 1. En rätvingad insekt, nästan fingerslång, i Asien. Flyger i stora skaror, likt mola, och förtår allt slags gröda. Stekes och ätes af Araberna. *Acrydium migratorium.*

TÅGIG, a. 2. Som har eller består af tågor, full af tågor; som visar tågor i brottet.

TÅGKIL, m. 2. (skepp.) En af sejsingar bil-dad almslång kil, hvilken stundom brukas såsom mastkil.

TÅGLABDTYG, n. 3. (artil.) Laddtyg, bestå-ende af suttare- och viskarekoll, satta på hvar sin ända af ett stycke svår 7 eller 8 tums tross.

TÅGLIG, a. 2. (af *Tåga*, I; fam.) Långsam i gång och rörelser. — *Tågligt*, adv.

TÅGLIGHET, f. 3. (fam.) Långsamhet i gång och rörelser.

TÅGMATTA, f. 1. (skepp.) En matta, som lägges öfver ankartåg.

TÅGNA, v. n. 1. Utänjas och derigenom slap-pas; blifva mindre spänd. *Strängar t. i fuktig väderlek.* — *Tågnande*, n. 4. o. *Tågning*, f. 2.

TÅGNING, f. 2. Slätning af loppet i en böss-pipa.

TÅGORDNING, f. 2. Fastställd ordning att iakttagas vid truppers tågande.

TÅGRING, m. 2. Ring af tåg.

TÅGSLAGNING eller **TÅGSPINNING**, f. 2. Förfärdigande af tåg.

TÅGSLÅDE, m. 2. pl. — *slådor.* Ett red-skap hos replagere.

TÅGSTUMP, m. 2. Helt kort stycke tåg.

TÅGVIRKE, n. sing. Allihanda slags tåg, som brukas på fartyg. Skrifves äfv. *Tågverk*.

TÅGANGARE, m. 3. Så kallas de af rol-djuren, som vid gåendet endast stöda foten på tårna, utan att hälen når marken.

TÅGÅNDA, f. pl. — *ändar.* Ända af ett tåg.

TÅGÖGLA, f. 1. Ögla på ett tåg.

TÅHÄTTA ell. **TÅKAPPA**, f. 1. Läderbit, hvarmed ändan af en sko inuti eller utanpå är förstärkt.

TÅLA, v. a. 2. 1) Lida, utstå. *T. köld, hunger, törst.* — 2) Fördraga, tåligt uthärda; hafva fördragsamhet med. *Han tål sina lidan-den, utan att beklaga sig. Kärleken tål allt. Jag kan ej t. honom. De t. ej hvarandra. Han tål ej narri. T. en skymf. T. onett. T. missbruk. T. ens svagheter, hafva fördrag med dem. Det är svårt att t. Jag kan ej t. det längre. Han tål ej att rida, åka. Jag tål ej all slags mat. Han tål ej vin, dans &c.* tycker ej om, &c. *Han tål ej mycket*, har en svag natur, helsa; äfv. blir snart drucken; äfv. blir snart ond. *Der t-s alla religioner. Judarne t-s der icke*, tillätas ej att der bosätta sig. *Vara väl tåld*, väl omtyckt. *Af ingen tåld*, af ingen omtyckt. *Ej t. narri*, bli förtretad, om man skämtar; äfv. vara lätt retad, snar till vrede; ej låta skämta med sig. *T. tiden*, se *T. sig*, 2. — 3) Tillåta, medgifva; fordra; kunna utan skada utsättas för. *Saken tål intet uppskof. Det tål några undantag. Det tål att tänka på*, fordrar

betänknings-tid. *Fartyget tål ej sjön*, kan ej hålla sjön. *Det vinet tål ej att spådas*, är för svagt att utspådas. *Det tyget tål att nåla, att slita på*, är fast och starkt. — *T. sig*, v. r. 1) *Ej t. sig sjelf*, vara missnöjd med sig sjelf. *Han tål sig icke sjelf*, mycket mindre andra. — 2) (fam.) Gifva sig tålmod.

TÅLAMOD, n. sing. 1) Förmåga eller vana att ståndaktigt bära lidanden, vedermödor, mot-gång, förtret, o. s. v. *Det behöfs Jobs t. att uthärda dermed. Med t. uthärda, utstå, lida, bära något.* (Ovdspr.) *T. öfvervinnet allt.* I samma mening säges äfv. skämtsvinn: *T. öfver-vinner surkd.* — 2) Tåligt väntande; förmåga eller vana att tåligt vänta. *Jag väntade med t. på hela timmar. Då förgick mig t-et*, då tröttnade jag att vänta (se äfv. bem. 3). *Förlora t-et. Hafva godt t. Hafva t., gifva sig t., tåligt vänta. Haf ett ögonblicks t. Ge dig t., det kan ej gå så fort. Ett ögonblicks t., om jag får be!* — 3) Fördragsamhet, fördrag; tåligt sinne. *Hafva t. med någon. Pröfva, öfva, ut-trötta, uttömma ens t. genom sin oförskäm-dhet. Det pröfva t-et att ha med honom att göra. Jag tålde länge hans stickord, men slutligen förgick mig t-et*, slutligen blef jag ond. *Med t. upplaga ens förebräelser. Guds t.*, hans skonsamhet emot syndare.

TÅLAMODSPÅSE, m. sing. (fam. skämtv.) Tåla-mod. *Rin t. är tom*, mitt tålmod är uttömdt.

TÅLIG, a. 2. Som ståndaktigt bär lidanden, vedermödor, förtret, hat, förföljelse, o. s. v. *Var t. intill döden. Vara t. i lidandet. T-t sinne.* — *Syn.* Tålmodig, Tålsam.

TÅLIGHET, f. 5. Tåligt sinne.

TÅLIGT, adv. Med tålmod. *Lida t. T. vänta. T. höra en till slut.*

TÅLMODIG, a. 2. 1) Se *Tålig*. — 2) Som har tålmod med andra, skonsam, långmodig. — *Tålmodighet*, f. 3. — *Tålmodigt*, adv.

TÅLS. *Gifva sig till t.*, ge sig tålmod.

TÅLSAM, a. 2. 1) Se *Tålig*. — 2) Fördrag-sam. — *Tålsamt*, adv.

TÅLSAMHET, f. 3. Tålmod; fördragsamhet.

TÅNG, m. sing. I. Ett ofta mer än femms-längt sjögräs, af tjock och läderaktig beskaffenhet. *Fucus. Se Klottång.*

TÅNG, f. 5. pl. *tånger.* II. Redskap af met-tall, äfven af trä, bestående af tvenne skänklar, hvilkas ändar tryckas emot hvarandra, för att emellan dem knipa eller fasthålla något. *Knipa med glödande tånger.* — Bildar åtskilliga sam-mansättningar, såsom: *Smidång, Hoftång, Klump-, Knip-, Nseltång*, m. fl.

TÅNG, f. 2. III. Skafftjernet på en värklinga, knif o. d. Se f. 6. *Rumpång.*

TÅNGHUGG, n. 3. Djup skåra på jerntråd.

TÅNGLAKE, m. 2. pl. — *lekar.* En tagg-fenig hafsfisk, en fot lång, brun med gula fläckar; honan föder lefvande ungar. *Biennius viviparus.* Har sitt namn deraf, att den uppenhåller sig ibland hafsgräset *Tång.*

TÅNGSNÄLLA, f. 1. Se *Kantnål*.

TÅNGSODA, f. sing. Soda, som tillverkas af Hafstäng. Kallas äfv. *Kelp* eller *Varec*.

TÅNGVERK, n. 3. (fortif.) Förskansningsverk, som har ingående vinkel utan kurtin och flanker.

TÅP, n. 5. (fam.) Se *Våp*.

TÅPIG, a. 2. (fam.) Se *Våpig*.

TÅPIGHET, f. 5. (fam.) Se *Våpig*.

TÅR, m. 2. 1) Droppe af en saltaktig vätska, som vid smärta eller sorg utpressas ur tår-

körtlarna och nedrinner ifrån ögonen. *Fälla, gjuta t-ar, gråta.* (Fig.) *Smälla, bada i t-ar, gråta bittert. Med t-ar i ögonen, gråtande. Tårarne komma, stodo mig i ögonen.* Jag var gråt-färdig. *Skratta så, att t-arne komma i ögonen, öfverdrivet. Röra till t-ar, röra någon så, att han begynner gråta; äfv. (fig.) öjupt röra. Ut-pressa t-ar af ens ögon, förmå att gråta. Jag kan knappt hålla mig ifrån t-ar, från att gråta. Se utan t-ar, utan rörelse, medlidande; utan att bevakas. (Fig.) Äta sitt bröd med t-ar, slita mycket ondt, lida mycken vedermöda, för sitt uppehälle. — 2) (fam.) Droppe. *Dricka ur hvar t. — 3) (fam.)* Något litet af ett vätt ämne. *En t. kaffe, brännvin.**

TÅRAS, v. d. 1. 1) Fyllas af tårar. *Ögonen t-ades på honom. — 2) På tårar i ögonen. Hon t-ades vid dessa ord. — Tårad, part. pret. Med t-e ögon.*

TÅRBEN, n. 5. (anat.) Benämning på två små och tunna ben, ett vid hvardera sidan om näsan.

TÅRDRÄNK, a. 1. (fig.) Badande i tårar, bittert gråtande.

TÅREBRÖD, n. 5. (fig.) Bröd, som ätes med tårar; uppehälle, som ej förs utan mycken möda och lidanden.

TÅREDAI, m. 2. (fig.) I kyrklig stil benämning på jordlifvet, såsom åtföljd af bedröfvelse och lidanden.

TÅREDRYCK, m. 5. (fig.) Dryck, som kostar tårar, är åtföljd af sorg och bedröfvelse.

TÅREFLOD, m. 5. (fig.) Ymniga tårar, bitter gråt.

TÅREKÄLLA, f. 1. (fig.) Orsak till tårar, till sorg och bedröfvelse.

TÅRFISTEL, m. 2. pl. — *fistlar.* Fistel, som har sitt läge vid tårskäcken.

TÅRFULL, a. 2. 1) Full af tårar. *T-t öga. — 2) Badande i tårar, bittert gråtande.*

TÅRFYLLD, a. 2. Se *Tårfull*.

TÅRGROP, f. 2. (anat.) Liten grop, der hvardera tårkörteln har sitt läge.

TÅRGÅNG, m. 2. (anat.) Kanal, hvarigenom tårvätskan föres till tårskäcken.

TÅRKÖRTEL, m. 2. pl. — *körtlar.* (anat.) Benämning på tvänne körtlar, belägna i ögonhåloras öfre och yttre fördjupning, ur hvilka tårvätskan utgötes i ögonen, för att hålla dem fuktiga.

TÅRLÖS, a. 2. Utan tårar.

TÅRPIL, f. 2. En art af Pilträden. *Salix babylonica.*

TÅRPUNKT, m. 5. (anat.) Benämning på små käril vid inre ögonvrån, hvilka uppsupa det öfverflödiga af tårvätskan, och ifrån hvilka den föres in i tårskäcken.

TÅRSÄCK, m. 2. (anat.) Litet käril, dit tårvätskan föres ifrån tårpunkterna, och hvarifrån den går till näsans slimhinna.

TÅRTA, tårta ell. tårta, f. 1. (lat. *Torta*) Ett slags bakverk af mandelmassa, marsipandeg, smördeg, m. m. *Uppsalt t.*, på en bottendeg med konst uppställd tårta, i form af ett slags byggnad. (Fig. fam.) *T. på t.*, den ena glädjen, njutningen, olyckan, sorgen, på den andra. Har en mängd sammansättningar, såsom: Mandel-, Äpletårta, m. fl. [*Torta*.]

TÅRTDEG, m. 2. Deg, som anvädes till tårter.

TÅRTLETT, tårtilt, m. 5. (fr. *Tourtelette*) Ett slags liten tårta.

TÅRTPANNA, f. 1. Panna, hvari tårter bakas.

TÅRTPLÅT, m. 2. Plåt, hvarpå låga tårter bakas.

TÅRURNA, f. 1. Liten urna af bränd lerå eller glas, som anträffas i många grafhögar, och förmodas hafva innehållit någon väluktande ölja, hvilken göts öfver den dödes bål, innan det anländes.

TÅRVÄTSKA, f. sing. Saltaktig vätska, som utgötes ur tårkörtlarna.

TÅRÖGD, tåröggd, a. 2. Som har tårar i ögonen.

TÅSPETTA, f. 1. Se *Tretåiga Hackspetten*.

TÅSSA, se *Tossa*.

TÅSTIE, se *Toste*.

TÅSTÖTA, v. a. 2. Laga (skodon) fram till vid tårna.

TÅT, m. 2. 1) Sträng i ett rep. — 2) Se *Snöre*.

TÅTEL, tå'tl, m. sing. Ett grässlåg. *Aira.*

TÅ, n. 4. (prov.) Gata mellan gårdesgårdar.

TÅCK, a. 2. 1) Som med godt utseende för-enar behag. *En t. flicka. — 2) Behaglig, angenäm. T. belägenhet. T. natur. T-t landställe. T. mun. T-t leende. Göra hvad Gudi t-t är. — Syn. Se Yacker.*

TÅCKA, v. a. 2. (af *Tak*) 1) Lägga tak på. *T. ett hus med tegel, plåtar, halm, torf. T. om, lägga nytt tak på. — 2) Öfverhöja, betäcka. T. en bildstod. T. till, öfver, se Tilltacka, Öfver-tacka. — Syn. Betäcka, Öfvertacka, Höjja, Öfverhöjja, Öfverdraga, Belägga. — Täckt, part. pass. T. vagn. — Täckande, n. 4.*

TÅCKARE, m. 5. En, som täcker. Före-kommer mest i sammansättningen Taktäckare.

TÅCKAS, v. d. 2. (af *Täcka*) 1) (impersonelt) Vara täckelig, behaglig; behaga. *Göra hvad Gudi t-kes. Som er täckes, som ni behagas. — 2) Vördigas, hafva den godheten (att). Brukas i tal eller skrift till böga eller förnåma personer, eller såsom ett uttryck af artighet. *Ers majestät täckes ell. täcktes allernädigst &c. Min herre täcks ell. täcktes erinra sig. Jag bad, att han täcktes underrätta mig derom.**

TÅCKDIGEL, m. 2. pl. — *diglar.* Digel, hvalfd öfver en smältdigel, för att betäcka innehållet.

TÅCKE, n. 4. Stycke tyg, som brodes öfver ett föremål, till att skydda och förvara det, eller öfver människor och djur till skydd emot köld. Se *Bord-, Säng-, Häst-, Vapentäcke*, m. fl. *Stoppadt, stickadt t. Breda t-t öfver sängen. Lägga t-t på hästen. Afaga t-t.* (Fig. fam.) *Spela under ett t.*, vara i hemligt förstånd. (Ordspr.) *Man bör ej sträcka ut benen längre, än t-t räcker till*, ej gå för långt i sina anspråk, fördringar; ej tillvälla sig obehörig makt och myndighet.

TÅCKELIG, a. 2. (bibl.) Behaglig, angenäm. *Göra hvad Gudi t-t är.*

TÅCKELSE, n. 5. 1) Något täckande. *Breda-lägga ett t. öfver något. — Syn. Dok, Stöja, Flor. — 2) (fig.)* Hvad som döljer, hindrar att inse en saks rätta förhållande. *Draga ett t. öf-ver, dölja. Draga t-t af, blotta, yppa, röja, uppenbara. Taqa t-t ifrån ens ögon, taga en ur dess villfarelse, upplysa honom. Nu faller t-t ifrån mina ögon, nu inser jag rätta för-hållandet.*

TÅCKFAT, n. 5. Fat, som lägges öfver till betäckning eller såsom lock.

TÅCKFJÄDER, m. 2. pl. — *fjädrar.* (nat. hist.) *T-drar* kallas de smärre fjädrar, som be-

täcka rummen emellan vingpenorna och de större stjerfjädrarna på fåglar.

TÅCKGJORD, f. 2. Gjord, som tillhåller täcket på en häst.

TÅCKHET, f. 5. 1) Godt utseende, förenadt med behag. *Ett fruntimmers t. — 2) Behag-lighet. — Ett landställes t.*

TÅCKHINNA, f. 1. (nat. hist.) Täckande hinna.

TÅCKMANTEL, m. sing. (fig.) Hvod som tjänar till att dölja något brottsligt, dåligt. *Hycle-riet tjener ofta till t. för brottet. Dölja sina utsväfningar under gudaktighetens t. Nyttja vänskapen till t. för sina afsigter.*

TÅCKNING, f. 2. Handlingen, hvarigenom något täckes.

TÅCKTORE, m. sing. (befästn. k.) Bekläd-padstorf, då torfvorna äro lagda utmed hvar-andra med grässidan uppåt.

TÅCKTÅTEL, m. sing. Grässlaget *Aira cæspitosa*. Skrifves äfv. Tägtätel.

TÅCKVAGN, m. 2. Täckt vagn på fjädrar, för fyra personer, af hvilka två äro baklänges.

TÅCKVINGE, m. 2. pl. — *vingar.* (nat. hist.) *T-gar* kallas de främre vingarna på Skalbaggarna, emedan de tjena till skydd för de underliggande flygvingarna.

TÅDAN, **TÅDANEFTER**, se *Dådan, Dådane-fter*.

TÅFLA, tå'vla, v. n. 1. (af *Tafel*, tärning-spel; ursprungl. spela tärningsspel) Anstränga sig att hinna före en annan, att vinna försteget, taga företrädet af honom; att ernå något, som äfven en annan söker. *T. med någon om en sak. T. med hvarandra. T. med någon om, hvem som först hinner sluta sitt arbete. T. om högsta priset. Man t-r om att göra sig förtjent deraf. T. med någon i artighet, bjuda till att vara artigare än han. De t. i skönhet, det är svårt att säga, hvilkendera är skönast. T. i prakt.* (Fig.) *Smaken för nöjen och för vitterhet t. med hvarandra. — Syn. Rivalisera, Disputera en något, Kämpa, Kappas om något. — Tåfl-lande, n. 4.*

TÅFLAN, f. sing. indef. Ansträngning att hinna före en annan, att viona företrädet framför honom, o. s. v. *Jfr. Täfla. T. om priset. T. i artighet.*

TÅFLÄRE, m. 5. — **ARINNA**, f. 1. En, som täflar. *Jfr. Medtäflare.*

TÅFLING, f. 2. Se *Täflare. Till t-s, se Täflingsvis.*

TÅFLINGSSKRIFT, f. 3. Skrift, författad i ändamål att täfla om ett pris.

TÅFLINGSÄMNE, n. 4. Se *Prisdämne*.

TÅFLINGSVIS, adv. I ell. under täflan; för att täfla. *De arbeta t.*

TÅFSA, tå'fssa, f. 1. (prov.) Hynda, tik.

TÅLJA, v. a. 2. (isl. *Telgia*, hugga, arbeta med yxa) 1) Med knif eller täljya skära eller hugga af små spånor ifrån ytan af trä, för att deraf tillskapa något, eller blott för att jemna, glätta det. *T. en pinne, en selsticka, en karf-stock. T. på något. T. i skära i. T. af, se Afstälja. T. sönder, tälja något, så att det går sönder. — Syn. Käta, Kreta. — 2) (Har för denna och följ. bemärkelser äfv. i impf. *Talde*; sup. *Talt*; part. pres. *Tald*.) Räkna. *Ho kan t. stjernorna på vämmelen? — 3) Se Förtälja. — Täljande, n. 4.**

TÅLJARE, m. 5. (af *Tälja*, bem. 2) Öfversta talet i ett bråk.

TÅLJKNIF, m. 2. pl. — *knifvar.* Knif till tälja med.

TÅLJSTEN, m. 2. Ett slags stenart, så lös, att den kan skäras med knif, och som isynnerhet arbetas till grytor och till botten i balagnår.

TÅLJYXA, f. 1. Timmermansyxa.

TÅLN, se *Teln*.

TÅLT, tält, n. 5. Flytbar hydda af på stänger öfver marken uppspänd väf (vanligen *Tält-väf*), till skydd för köld, regn o. s. v., isynn. bruklig i fält, vid truppers möten, o. s. v. *Officers-tält, Soldattält, m. m. Ligga, bo under t. Trup-perna lägga under t. Slå upp, laga ned t. — Ss. T-tik.*

TÅLTA, v. n. 1. 1) Slå upp tält. — 2) Bo under tält.

TÅLTDUK, m. sing. Ett slags tät lärftsväf-nad af hampa eller lin, som tillverkas vid sege-duksfabriker.

TÅLTGJORD, f. 2. Gjord, som nyttjas till tältsångar.

TÅLTAMRAT, m. 5. En, som bor i samma tält med en annan.

TÅLTLAG, n. 5. Samtelige de som bo i ett tält tillsammans.

TÅLTINA, f. 1. Se *Tältstreck*.

TÅLTMAKARE, m. 5. Se *Tältsommare*.

TÅLTPINNE, m. 2. pl. — *pinnar.* I marken nedslagen pinne, hvarvid väfven till ett tält fästes.

TÅLTPÅLE, m. 2. pl. — *pålar.* I marken, på något afstånd ifrån ett tält nedslagen påle, hvarvid ett tältstreck fastgöres.

TÅLTRAD, f. 5. Rad af flera tält.

TÅLTSPINDEL, m. 2. pl. — *spindlar.* Ett slags spindel, som uppsätter ett tältlikt bo. *Clotho maculata.*

TÅLTSTRECK, n. 5. Streck, lina, hvarmed tältstänger hållas stadiga.

TÅLTSTÅNG, f. 5. pl. — *stänger. T-stänger* kallas tvänne stående stänger och en öfver dessa liggande, vid hvilka väfven till ett tält är fästad.

TÅLTSÄNG, f. 2. Ett slags enkel sång med starka gjordar och väf till botten, så inrättad, att den ken slås ihop, när den ej begagnas.

TÅLTSÖMMARE, m. 5. En, som sömmar ihop väf till tält.

TÅLTTAK, n. 5. 1) Det öfversta af ett tält. — 2) Så kallas äfven ett tak, när dess snedt liggande ytor sluta sig tillhopa i en punkt, liksom i en pyramid.

TÅLTVAGN, m. 2. 1) Vagn, hvarpå tält föras. — 2) Vagn, öfverspänd med tältduk.

TÅLTÄS, m. 2. Den öfverliggande stängen på ett tält.

TÅMJA, tå'mja, v. a. 2. Impf. *Tamde*. Sup. *Tamt.* (af *Tam*) 1) Göra tam. *T. en häst, ett lejon, en varg, en duva. — 2) (fig.)* Kufva, tvinga till undergifvenhet, butynga. *T. ett vildt folk. — Tamjande, n. 4.*

TÅMJARE, m. 5. En, som tämjer.

TÅMMEIG, **TÅMMEIGEN**, se *Temmelig, Temmeligen*.

TÅNDA, v. a. 2. Göra att något börjer brinna; sätta eld på, försätta i brand. *T. ljus, lyktor. T. en brasa. T. eld, frambringa eld (genom flinta och eldstål, tändstickor, o. s. v.). T. eld på, sätta i brand. (Fig.) T. kärlek hos någon, väcka kärlek. T. en låga, väcka en passion. Månen t-des i dag, det är i dag nymåne. T. än, i. på, upp, se *Antända, &c.**

TÅNDARE, m. 5. En, som tändar.

TÄNDMASKIN, -- sch'n, m. 3. Elektrisk lampa för tändning.

TÄNDNING, f. 2. Handlingen, då man tänd.

TÄNDSTICKA, f. 1. Sticka, gjord att tända med, i. ex. svafvelsticka, stryksticka.

TÄNJA, tänja ell. tänja, v. a. 2. T. ell. t. út, se *Utänja*. — *Tänjande*, n. 4.

TÄNJBÄR, a. 2. Som låter tänja sig.

TÄNJBÄRHET, f. 3. Egenskapen att låta tänja sig.

TÄNKÅ, tänngå, v. a. o. n. 2. 1) Säges om förståndets verksamhet, hvarigenom vi bilda och sammanbinda begrepp till föreställningar, områden och förnuftsfull. Jag t-ker, därför är jag till. Man bör t. först och tala se'n. T. djupt, högt, ädelt, dygdigt, hafva djupa, höga &c. tankar. T. väl och rätt. T. hit och dit, rikta sina tankar åt flera håll. T. vid sig själf, inom sig, tänka något, utan att meddela det åt andra. T. efter, se *Efteränna*. T. för sig (tonen på tänka), tänka på hvad man ämnar göra. T. sig om, rikta sina tankar på olika föremål, göra betraktelser. T. sig om, tänka på att skaffa, bereda sig något, i. ex. T. sig om efter hjälp. T. på, göra något till föremål för sina tankar. Han t-ker blott på sin tjänst. T. blott på sig själf, på sin egen fördel. Tänk väl på hvad du gör. T. på ingenläng, vara utan tankar; äfv. vara sorglös. Han har så litet att t. på, så få omsorger, bekymmer, göromål. Hafva mycket att t. på, många omsorger, göromål, uträkningar. T. på någon till det bästa, värda sig om ens fördel, söka främja dess bästa. (Fam.) Ge en något att t. på, skaffa en bekymmer, bryderi, försätta en i svår ställning, för att tukta, hämnas, o. s. v. Tänk på mig, haf mig i minne. T. på något ondt, att göra något ondt. (Fam.)

Hvad t-ker du (ni, han o. s. v.) på? då man tycker, att någon tänker eller handlar högst oförståndigt, i. ex. Hvad t-ker ni på, som föreslår mig det? Tänk ej mera derpå, slä det, ur hägen, bry er ej mer derom. T. på någon med en ting, ihågkomma någon med en gåfva, ynness, o. s. v. Tänk på den fattige med en skärf. T. på att, rikta tankarna på att göra något, i. ex. Han t-ker blott på att göra förtrel. Tänk på att ge oss middag, äga, att vi få middag. T. på, upp, út, öfver, se *Påtanke*, *Uppänka*, &c. — 2) T. eller T. sig, föreställa sig. Man kan ej t. sig något vackrare. Man kan väl t., huru rik han är, när &c. Tänk er en rik man. Det kan man lätt t., föreställa sig, inse, förstå. — 3) Äsyfta, mena. Han t-ker intet ondt dermed. Tala annorlunda, än man t-ker. — 4) Tro, mena, hålla före, anse. Hvad t-ker ni derom? Jag t-ker om den saken som ni. Jag t-ker, att man borde stuta. Jag vet ej hvad jag skall t. om honom. Jag t-kte, att han var borrest. T. godt, illa om någon, hafva gods, dåliga tankar om honom. Jag t-kte väl det, jag kunde väl tro det. Det hade jag aldrig t-kt, aldrig kunnat tro. — 5) Ämna. Hvad t-ker ni göra? Jag t-ker resa bort. Jag har aldrig t-kt att göra er något ondt. Han t-ker föreskrifva oss lagar. Han t-ker hädanefter lefva i tyshet. — 6) I samma mening säges äfv. stundom T. sig, i. ex. Han t-ker sig till att göra en resa till Stockholm. Hvart t-ker du dig? Jag t-ker mig hem. — 7) Göra räkning på, hoppas. Jag t-ker vara der i morgon. Han t-ker förtjena glupskt på den affären. — 8) Tänka brukas äfven i

vissa till hvardagspråket hörande talesätt, ofta med ironisk eller sarkastisk mening. Tänk, om..., säges om något oförväntadt, som kunde inträffa, i. ex.: Tänk, om han går och gifter sig. Tänk, hvad han gör sig till! han gör sig bra mycket till. Tänk, det var just bra gjort! säges spefult om något illa eller dumt gjordt, o. s. v. Tänk, hvad ni gör er bekymmer! bekymra er ej så mycket. Tänk att, ell. blott tänk, man måste tillstå, medgifva, t. ex.: Tänk, att hon är verkligen vacker! Tänk, att han skriver rätt snällt! Säges äfven, då man vill yttra föröndran öfver något, t. ex.: Tänk, att det lyckades ändå till sluta. Tänk, att det är riktigt besynnerligt. Tänk, att han ej vill! Kan tänka säges spefult, försmädligt om person eller sak, som väjer högmot, älfänga, infiblskhet, om onödigt fjesk, o. s. v. Kan t. sådan karl han är! Kan t. herrn! Det går inte i honom, kan t.! Det skall vara stort och brädt, kan t.! Kan t., hon kan inte vara klädd, hon, som annat folk! Gubevars, nu är det så väl emellan dem, kan t.! Kan t.! det är så brädt om! det är icke så brädt. Kan t., han har intet råd! liksom han ej skulle ha råd. Kan t., hvad det är farligt! hvad är det för fara med det? — T-n-de, part. pres. Säges adjektivt om den, som tänker mycket eller djupsinnigt. En t. man. Ett t. hufvud. — *Tänkannde*, n. 4.

TÄNKARE, tänngkare m. 3. En, som tänker mycket och djupsinnigt.

TÄNKBAR, tänngkbar, a. 2. Som låter tänka sig, möjlig. Ett sådant förhållande är ej t-t. Det är ej t-t, att... — *Tänkbarhet*, f. 3.

TÄNKESPRÅK, tänngkespråk, n. 3. Minnesvärdt yttrande, ämnadt att i minnet bevara någon vigtig sanning.

TÄNKESÄTT, tänngkesätt, n. 3. Sätt att tänka; beskaffenheten af ens tankar i afseende på grundsåter, åsichter eller sinnessättning emot personer. Adla, hederliga t. Jag känner ej hans t. i den frågan. Sök att utforska hans t. i afseende på mig.

TÄNKVÄRDIG, tänngkvärdig, a. 2. Som förtjenar att betänkas, att tagas i öfvervägande. En t. skrift. — *Tänkvärdighet*, f. 3. — *Tänkvärdigt*, adv.

TÄNLIKA, se *Tenlika*.

TÄPPÅ, v. a. 2. (af *Tapp*; således egentl.: Med tapp tillstuta) 1) Tillstoppa, tillsluta. T. ett hål, en springa. T. fönster med kitt. Snufva t-per näsan. (Fig.) T. munnen på någon, tysta, förmå en att titta. — 2) I samma mening som *Täppa* säges äfv.: T. igen, t. il. — 3) Kringstänga; spärra, stänga. T. ett gård. T. med gårdsel. T. gårdsgård, uppsätta gårdsgård. T. en väg, en gata. T. vägen för någon. — *Täppt*, part. pass. T. rör. T. rum, utan luftväxling. T. i näsan, då andedrägten ej kan gå derigenom. — *Täppande*, n. 4.

TÄPPA, f. 1. Litet kringtäppt åker- eller kryddland. — *Deraf* Åker-, Krydd-, Potatestäppa, m. fl.

TÄPPEROT, f. 3. pl. — *rötter*. (prov.) Örten *Heracleum Sphondylium*.

TÄPPNING, f. 2. Handlingen, verknigen, arbetet, då något täppes.

TÄRA, v. a. 2. (Betyder ursprungl.: Genomtränga droppvis, hvilken bemärkelse ännu bibehåller sig i verbets reflexiva form.) 1) Småningom borttaga något af ett ämne, småningom minska, försvaga. Rosten tär jernet. Maskar t. inelsoarna.

— *Syn*. Fräta. — 2) (fig.) Småningom försvaga. Tevatten tär kroppen. T-s af sorg. — Y. n. T. på: a) Småningom försvaga. *Utsväfningar t. på krafterna, på lifvet*. — b) Lefva af. T. på kapitalet. Ha att t. på, att lefva af. — T-s, v. d. ell. T. sig, v. r. Småningom minskas i myckenhet eller storlek, genom något frätande ämne eller beständsdelars förlygligande. *Kamfer tär sig*. — *Syn*. Fräta sig. — T. sig, v. r. T. sig in, út, igenom, se *Bila sig in*, *Sila sig in*, *út, igenom*, *Åta sig út*. Neutralt säges äfv. T. igenom. — T-n-de, part. akt. o. adj. 1. T. sorg. T. sjukdom, då kroppen långsamt afmagrar och krafterna småningom aftaga. T. feber, se *Tärfieber*. T. lemmar i samhället, som endast förbruka, utan att producera.

TÄRFEBER, m. sing. Hektisk feber, tvinfieber.

TÄRING, f. sing. Se *Förtäring*. Rätta t-en efter näringen, säges i samma mening som: Rätta munnen efter matsäcken.

TÄRNA, f. 1. 1) Betydde ursprungl.: Jungfru, i tjänst hos en prinsessa eller förnäm dam. Brukas nu i samma mening som Ung flicka, jungfru, mö, mest i poesi och den högre stilen. — 2) Ett slagte af Simfläglarna. Sterna. Se *Fisklärna*, *Lilllärna*. [Terna.]

TÄRNA, v. a. 1. T. en bössa, insätta en tärning, eller en skruf, af platina eller guld i ett fänghäl, då det blifvit afbrändt eller för stort. — *Tärnande*, n. 4. o. *Tärning*, f. 2.

TÄRNING, n. 2. 1) Litet stycke af horn i form af en kub, med så kallade ögon på sidorna, för hvarje nummer till ifrån ett till sex, brukadt vid tärningsspel och äfven vid lottkastning. *Spela* ell. *kasta t.*, spela sådant spel. *Kasta t-arna*. (Fig.) *T-en är kastad*, det är nu afgjort. *Lotta med t-ar*. — 2) Fyrkantigt skuren bit af kött, bröd m. m.; inlagd ruta; fyrkantig, jemtjock bit af något hårdare ämne. *Skära t-ar*. En t. sill. *Insätta en t. af platina i fänghälet på en bössa*. — *Ss. T-formig*, -kast. [Terning.]

TÄRNINGEN, n. 3. (anat.) Ett tärningformigt ben i fotristen.

TÄRNINGKAPPE, m. 2. pl. — *kappar*. Liten bägere, hvarti tärningarne läggas, då man skall kasta dem vid tärningsspel.

TÄRNINGMALM, m. 3. Ett slags tärningformig blymalm.

TÄRNINGSPAT, m. 3. (mineral.) Tärningformig spat.

TÄRNINGSPEL, n. 3. Sådant slags spel, hvarvid tärningar användas, såsom verkehrten, ruffel, trictrac, m. fl.

TÄRNINGSPELARE, m. 3. En, som spelar tärning.

TÄRPENNING, m. 2. Kostpenningar under resa. Se äfv. *Drickspenningar*.

TÄRSOT, m. sing. (gam.) Se *Tvinsot*.

TÄT, a. 2. neutr. tät. 1) Säges om kroppar, hvilkas minsta delar jemförelsevis ligga mycket nära intill hvarandra, d. v. s. hafva ringa mellanrum. — *Motsats*: Porös. *Jernet är en t. kropp, men sandsten är icke t., ännu mindre svamp*. *Tätt tyg, lärft, kläde*. T. korg. — 2) Ej gisten: utan springa, öppning. *Tunnan är t., läcker*. *Göra ett kärl tät, fönster t-a*. Se sammansätningarna *Lufttät*, *Vattentät*. — 3) Säges om det, hvars särskilda delar befinnas nära intill hvarandra. T. skog. T. häck. Rågen står t. *Tätt gräs*. T. buske. T. borste, kam. T. stül. *Tätt regn*, då regndropparne falla nära in-

till hvarandra. — 4) (fam.) Fast i hullet. En t. oze. — 5) (fig. fam.) Välmående, rik. Den mannen, han är t. — 6) Som sker ofta, ofta upprepas. *T-a slog*. *T-a besök*. *Göra t-a påhelsningar*. *T-a ombyten*, *påminnelser*.

TÄTA, v. a. 1. Göra tät (se bem. 2). T. kärl, fönster.

TÄTGRÄS, n. 3. Se *Tältört*.

TÄTHET, f. 3. Egenskapen att vara tät. Brukas för alla bem. af ordet *Tät*, utom 4 och 5. En kroppes t. Ett kärts t. *Skogens, häckens t. Besökens t.*

TÄTMJÖLK, f. sing. Mjölk, som genom ilagda blad af *Tätgräs* blifvit så seg, att den kan dragas i trådar. Kallas äfv. *Lång mjölk*.

TÄTNA, v. n. 1. 1) Blifva tät (se bem. 2). *Tunnan har t-t*. — 2) Blifva tjock, tjockare; antaga tjock konsistens. *Mjölken har t-t*. — *Tätande*, n. 4.

TÄTT, adv. 1) Nära intill, nära. *Följa någon t. i hälarne*. *Gå t. bakom, framför, före någon*. *Husen stå t. bredvid, intill hvarandra*. *Följa t. efter hvarandra*. *Skeppet gick t. förbi en klippa*. *Träden stå t. ihop*. T. innanför porten. T. inom muren. T. inpå kroppen. *Skjuta t. inpå lifvet*. T. nedansför, inunder berget. T. omkring staden ligga en mängd lustställen. T. på, strax eller näst efter. T. utanför staden, porten. T. utesför, utmed, invid stranden. T. utmed, äfv. helt nära intill, t. ex.: *Han bor här t. utmed*. *Hålla sig t. vid jorden*. T. vid ell. under land. T. vid marken. T. åt, helt nära intill, t. ex.: *Kläddningen sätter t. å kroppen*. *Fågeln flög t. öfver marken*. — 2) Nära intill hvarandra, nära tillsammans. T. byggda hus. *Husen stå t. föreand, sammanställda*. *Stå, ligga, sitta t. ell. t. ihop*. *Ställa sig, sätta sig t., t-are*. T. beboät land, med nära intill hvarandra belägna städer, byar, gårdar. *Skrifva t., täta rader*. *Väva t.* T. sädd råg. *Det regnar lätt*. En t. städad korg, hvars vidjor äro flätade tät intill hvarandra. — 3) Utan öppning, utan lucka. *Tunnan håller t.*, läcker icke. *Kärlet håller icke t.*, läcker. *Dörren sluter ej t.*, lemnar öppning för luftdrag. (Fig. fam.) *Hålla t.*, hålla sitt vatten; äfv. bevara en hemlighet.

TÄTTA, f. 1. Röret på en blåsbeltg.

TÄTTING, m. 2. Se *Gräfnk*.

TÄTÖRT, f. 3. En ört, hvars bladsaft har den egenskapen att förvandla surmande mjölk i s. k. lång mjölk eller *Tätmjölk*. *Pinguicula vulgaris*. TÖ, n. sing. Så blid luft vintertiden, att snön smälter. *Starkt t.*

TÖA, v. n. o. Impers. 1. Vara tö. *Det t-r starkt*. T. af, bört, bortsmälta genom tö. *Snön har t-t ihop*, minskats genom tö. — *Töande*, n. 4.

TÖAKTIG, a. 2. T-t vadder, mildt och närmande sig till tö.

TÖBLÅST, m. 3. Blid vind, som medför tövader.

TÖCKEN, töck'n, n. 3. (i pl. äfv. stundom *töcknar*, helst i poesi) Se *Dimma*. — *Ss. T-aktig*.

TÖCKENFLÄCK, m. 2. (astr.) Töcknig ljusfläck på himmahalvvet, hvilken anses som ett helt system af solar.

TÖCKENSTJERNA, f. 1. (astr.) Stjerna, som synes omgifven af ett töckenaktigt ljus.

TÖCKNIG, a. 2. Se *Dimmig*. T-t vadder. T. himmel, luff.

TÖCKNIGHET, f. 3. Töcknig beskaffenhet.
TÖFVA, v. n. o. impers. 1. 1) Dröja. *Det t-de ej länge, innan han kom.* — 2) (om person) Vänta, dröja. *T. blott en stund.*
TÖJA, v. a. o. n. 2. Utsträcka, utdraga, förlänga. *T. på ett rep, en rem.* utdraga dem. — *T. sig*, v. r. Utsträcka sig, låta utdraga sig till större längd eller bredd. *Läder som töjer sig.*
TÖJANKARE, n. 4. Ett ankare på fartyg, som hänger under styrbords kranbjelke.
TÖJD, f. sing. *Gifva t.*, töja sig.
TÖJNING, f. 2. Utsträckning, utdragning på längd eller bredd.
TÖLP, m. 2. (t. *Tölpel*, af kelt. *Dolff*, bonde) Oborstad, ohyfsad, obehöfvad människa. — *Syn. Lurk, Bondlurk, Grobian, Bängel.*
TÖLPAKTIG, a. 2. Som här sig åt som en tölp, röjer ohyfsade seder. *En t. karl. T-t sätt, väsande.*
TÖLPAKTIGHET, f. 3. Tölpaktigt sätt, skick, väsende: tölpaktig beskaffenhet.
TÖLPAKTIGT, adv. Som en tölp.
TÖM, m. 2. pl. *tömmar*. (isl. *Taum*) 1) Rem eller streck, som begagnas till tygel vid körning. *Hålla t-marna. Draga åt sig t-marna. Draga på ena t-men. Hålla jemna, styva t-mar, hålla dem åt sig*, så att de äro slappa. *Släppa efter t-marna*, släppa dem något ifrån sig, så att hästen får mera frihet. *Med lösa t-mar*, ej tilldragna, så att hästen har full frihet. — 2) (nat. hist.) *T-mar*, köttaktiga trådar kring öfra eller undra käken på vissa fiskar.
TÖMMA, v. a. 2. (af *Tom*) Göra tom. *T. sitt glas. T. en säck, en brunn. T. kassan. T. innehället af ett kärl i ett annat, på märken.* (Fig.) *T. ens pung*, taga alla ens pengar. *T. af, i, ut*, se *Afötma*, *Sec.* *T. ur*, alldcles tömma, t. ex: *T. ur en kista.* — *Syn. Afötma, Uttömma, Urtömma. — Tömmande, n. 4.*
TÖMNING, f. 2. Handlingen, hvarigenom något tömmas.
TÖMSTRECK, n. 3. Streck till tömmar.
TÖR, pres. ind. sing.; pl. *Töra*. Impf. *Torde*. Hjelpverb, som uttrycker en blott gissning eller osäker förmodan. *Jag tör resa i morgon. Han tör kanske vela det. De tör bli ledsna, om jag gör det. Han törde ej vela att ... Delta törde ha förtedt honom. Man törde ej tro mig. Det tör väl hända, är ganska möjligt. Tör hända ell. törde hända*, kanske. *Tör hända far jag till Amerika.* — Brukas i hvardags-språket äfven, för att beteckna hjälps eller benägenhet att göra något, t. ex: *Jag tör ge dig en minnesbete*, jag hade god lust att ...
TÖRAS, v. d. 2. Indik. sing. *Töres* eller *Törs* (uttalas: törrs); pl. *Töras* ell. *Törs*. Impf. sing. *Tordes*. Sup. *Torts*. Saknar imper. o. part. Våga, djerfvas, drista. *Han tör ej visa sig. Kom, om du törs. Han tördes ej vänta längre. Jag förstår ej, huru han törts göra det. Det törns han ej för mig.* (Fam.) *T. fram, i'n, ned, ut*, o. s. v., våga sig fram *Sec. T. fram* ell. *ut med*, våga uttala, säga, yttra. *T. fram med en fråga*, våga framställa den.
TÖRN, m. 2. (sjöt.) Stöt. *Fartyget tog en t.*, fick en stöt.
TÖRNA, v. n. 1. (sjöt.) Stöta emot.
TÖRNBUSKE, m. 2. pl. — *buskar*. Busk-

växt af fam. Rosaceæ, med många arter. Rosä. Sages företrädesvis om Nyponbusken, Rosenbusken och Provinsrosor.
TÖRNE, törne, n. 4. (af *Torn*, m.) 1) Törn-tagg. *Hunden har fått ett t. i foten.* — 2) Törnqvist. Brukas för denna bem. äfv. kollektivt. (Fig.) *Himlen beströdde hans väg med t-n, med tistel och törne*, lät honom pröfva många sorger, lidanden, motgångar. (Ordspr.) *Ingen ros utan t.*, se *Ros*. — 2) Törnbuske, Brukas företrädesvis om Nypon- och Rosenbusken, mest kollektivt. *Der växer mycket t.* — Se f. ö. *Luktörne, Puktörne.*
TÖRNEKRONA, f. 1. (bibl.) Krans af törn-qvistar.
TÖRNEKRÖNA, v. a. 2. (bibl.) Sätta törne-krona på ens hufvud.
TÖRNFULL, a. 2. Se *Törnig*.
TÖRNBULT, n. 3. (skepp.) 1) Flotte af åtskilliga slags skeppstillbehör, såsom mast, rår, m. m. — 2) Förräds-gods om bord.
TÖRNBÄCK, m. 2. Häck af rosenbuskar.
TÖRNNIG, a. 2. 1) Full med törnen. — 2) (fig.) Full af svårigheter. *T. bana, väg, stig.*
TÖRNING, f. 2. Händelsen, då ett fartyg törnar.
TÖRNQVIST, m. 2. Qvist af en törnbuske.
TÖRNEOS, f. 4. 1) (i vidsträckt bem.) Blomma af någon växt, tillhörande släktet Rosa. — 2) (särskilt) Den vackra och väluktande blomman af Rosenbusken.
TÖRNSKATA, f. 1. Ett släkte af Sparfåg-larna. *Lanius. Större T-n, se Vårfågel. All-män T.*, 7 tum lång, rödbrun på ryggen; hals, rygg och öfvergump hos honan gråbruna; nedra delarne hvita, hos hanen skiftande i rosenrött, hos honan med bruna vågor. *Lanius Collurio.*
TÖRNTAGG, m. 2. Tagg på törne.
TÖRNTÄG, n. 3. (skepp.) Hvarje af de tåg, som instränka ett fartygs aföppning ifrån stapeln till ett visst afstånd derifrån.
TÖRST, f. sing. (af *Torr*) 1) Begär ell. behof att dricka. *Häftig, stark t. Brinna, förgås af t. Väcka t. Salt mat väcker, ger t., retar t-en. Släcka ell. stilla t-en. T. efter vatten. Öl, vin.* — 2) (fig.) Häftigt begär, stark årrä. *T. efter ära, hämd, rikedomar.*
TÖRSTA, v. n. 1. 1) Käona törst. *Jag t-r. T. efter vin. T. ihjel, dö af törst;* (fig. fam.) vara mycket törstig. Impersonelt, föräldradt: *mig törster.* Jag är törstig. — 2) (fig.) T. efter, hafva starkt begär efter. *T. efter blod*, vara blodtörstig, grym, älska blodsutgjutelse. *T. efter ära, rikedomar.* — *T-nä*, part. pres. o. adj. 1. Se *Törstig*. — *Törstande*, n. 2. Se *Törst*.
TÖRSTIG, a. 2. 1) Som känner törst. *Vara, känna sig t. Blifva t.* (Fam.) *T-a bröder*, drinkare. *Hä en t. själ*, älska att dricka. — 2) (fig.) Mycket begärlig (efter något). *T. efter blod*, se *Blodtörstig*. *T. efter ära, rikedomar*.
TÖRSTIGHET, f. 3. Se *Törst*.
TÖRSTLÖS, a. 2. Som ej känner törst. — *Törstlöshet*, f. 3.
TÖRSTJUKA, f. sing. Osläcklig törst.
TÖS, f. 5. Landskapsord för Flicka.
TÖVIND, m. 2. Blid vind, som medför tö.
TÖVÄDER, n. 3. Väderlekens beskaffenhet, då det töar.

U.

U, n. 4. 1) Sjelfljudande bokstaf, den tju-gondeförsta i svenska alfabetet. Bibe håller alltid sitt eget ljud, utom i ordet *Tjuf*, hvilket uttalas som *Tjyf*, samt i vissa från fransyskan lånade ord, såsom *Graver, statyr*, läs: gravyr, statyr. — 2) Ljudet, då bokstafven u uttalas. Man säger äfven: *u-ljud*.
UBIQUIST, -- kvist, m. 3. Teolog, som hyllar läran om Caristi lekamens närvarelse i nattryden.
UBIQUITET, -- kvitet, f. 3. (af lat. *Ubique*, allestädes) Så kallas, i teologien, Christi lekamens, enligt Luther, antagna närvarelse i nattryden.
UDD, m. 2. 1) Hvass spets. *U. på nål, knif.* (Fig.) *Satirens u.*, det stickande i satiren. — 2) Spets, som fordom brukades att dermed stinga dragare, för att pådriva dem. Deraf det bildliga uttrycket: *Spjerna emot u-en*, göra motstånd, spjerna emot. — 3) Se *Udde*. — 4) *U-ar*, en sort spetsar.
UDDA, v. a. 1. Göra uddig. — *Uddning*, f. 2.
UDDA, a. oböjl. Så kallas hvarje tal, i hvilket 2 icke går jemt upp. *U. tal. U. och jemnt.* ett slags sällskopsspel, hvarvid hålles på udda eller jemnt, och som spelas, dels med pärningar, dels med årtal på slantar, nummertal på sedlar, o. s. v. *U. sko, handsk*, o. s. v., utan make.
UDDBLAD, n. 3. (bot.) Udda blad. *Parbladiga med u.*
UDDBAR, n. 5. Se *Odon*.
UDDE, m. 2. pl. *uddar*. (af *Udd*) I haf, sjö eller flod utskjutande landspets.
UDDEVALLA, m. 3. ell. UDDEVALLA, f. sing. En blandning af kaffe och brännvin eller konjak.
UDDHVASS, a. 2. Som hör hvass udd. *U. knif, sax.*
UDDIG, a. 2. Med udd eller uddar i ändan eller kanten. Bildar flera sammansättningar, såsom: *Tvåuddig, Treuddig, Småuddig*, m. fl.
UDDIGHET, f. 3. 1) Beskaffenheten att vara uddig. — 2) (mest i plur.) Något, som liknar en udd.
UDDSPETSIG, a. 2. (bot.) *U-t blad*, när bladets medelnerv skjuter fram utanför bladspetsen.
UDDSÄGAD, a. 2. (bot.) *U-t blad*, när säg-tänderna slutas med en udd.
UF, m. 2. pl. *ufvar*. Roffågel, den största af Uggleslägtet, stor som en tjäder, med ett par långa fjäderförspar på hufvudet, liknande örnen eller horn; har två slags läten, ett ganska starkt skri, och ett människolikt ubu, begge ohyggliga, hvar-före vantron i dem ofta trott sig höra onda andar, dödsförebud o. d. Strix Bubo.
UFF! int. Utrop, som betecknar en plötslig smärta, en känsla af qväkning, öfverraskning, häpnad. *U! jag qväs! U! der ha vi ägget*, såges (fam.) vid en plötslig upplysning rörande orsaken till en annans handlingssätt, o. s. v.
UGGLA, f. 1. 1) Roffågel, som jagar om natten, med klotrundt, tjockfjädradt hufvud, likt en katts, kort, krökt näbb och stora, gula ögon. Strix. Deraf finnas många arter, till hvilka äfven Ufven hörer. Se f. ö. *Fjäll-, Horn-, Höb-*

Ratt-, Sparfuggla. Minervas U., 3 tum lång, i södra Europa; jagar om dagen. *S. noctua*. (Sjöt.) *Fånga u.*, såges om ett fartyg, då det oförmodadt går öfver stag eller får seglen back. — 2) (fig. fam.) Mycket ful kvinna. — Skrifves äfv. *Ugla*. — *Ss. Uggelbo, -näste.*
UGGLEFÅGEL, m. 2. pl. — *fåglar*. Fågel af Uggleslägtet.
UGGLEBRÖNN, f. 2. Se *Olvonbuske*.
UGGLESLÄGTET, n. sing. def. Uggloras släkte bland roffågellarna.
UGGLEVED, m. sing. 1) Rutten ved, som blifvit fosforisk, så att den lysor i mörkret. Kallas äfv. *Lysved*. — 2) Ett slags moss, som växer på ugglevod och har samma egenskap. Byssus phosphorea.
UGN, ännu, m. 2. 1) Eldfast, större eller mindre, vanligen af tegelsten muradt rum att deruti, för åtskilliga behof, lunseluta och underhålla stark eld. Se *Bak-, Stek-, Kok-, Kakel-ugn, Smältugn, Masugn, Flamugn, Vindtugn, Blåsterugn, Kalkugn, Tegetugn*, m. fl. — 2) Brukas i dagligt tal för bakugn. *Elda u-en. Sätta in bröd i u-en. Taga brödet ur u-en. Äta något så varmt det kommer ur u-en.* (Fam. skämtv.) *Slå kull u-en*, (om hafvande kvinnor) nedkomma. (Fig. fam.) *Alltid sitta bak u-en, ligga på u-en*, sitta hemma och lättjas.
UGNSBLOSS, n. 3. Bloss, hvarmed en bak-ugn upplyses, på det man må kunna se, huru långt det kommit med brödets grädning.
UGNSBROTT, n. 3. Se *Galmjeja*.
UGNSDÖRR, f. 2. Se *Ugnslock*.
UGNSGAP, n. 3. Se *Ugnshål*, 1.
UGNSHVALF, n. 3. Hvalfvet i en ugn.
UGNSHÅL, n. 3. 1) Öppningen till en ugn. — 2) Draghål på en ugn.
UGNSHÄLL, f. 2. Häll, som utgör botten eller sida i en ugn.
UGNSKRÄTS, m. 3. Sot, aska och kol ur smältugnar för guld eller silver.
UGNSLOCK, n. 3. Jernplåt, som sättes för öppningen till en bakugn, sedan brödet blifvit insatt; äfv. dylikt lock till andra slags ugnar.
UGNSLUCKA, f. 1. 2. Se *Ugnslock*.
UGNSQVAST, m. 2. Qvast i ändan af en lång stång, hvarmed botten på en bakugn rengöres, innan brödet skall insättas.
UGNSRAKA, f. 1. Raka, hvarmed efter eldningen kol utrakas ur en ugn.
UGNSREDSKAP, n. 3. o. 5. Redskap, som begagnas vid ansningen af en ugn.
UGNSRISSLA, f. 1. Se *Bakspade*.
UGNSSOPA, f. 1. Granrisviska i ändan på en lång stång, hvarmed en bakugn sopas, innan brödet skall insättas.
UGNSSOT, n. sing. Sot, som fäster sig vid tak och sidor af en ugn.
UGNSSPADE, m. 2. pl. — *spadar*. Se *Bakspade*.
UGNSSPIJELL, n. 3. Se *Ugnslock*.
UGNSSTAKE, m. 2. pl. — *stakar*. Se *Ugns-raka*.
UGNSTEN, m. 2. Mursten till ugnar.
UGNSTICKA, f. 1. Se *Ugnsbloss*.

UGNSTEKA, v. a. 2. Steka i ugn.
UGNSTUGA, f. 1. Så kallades fordom stugor, med ugn eller spisel, till skillnad ifrån Rökstugor.
UGNSTÖTT, a. 1. U. bröd, som blifvit stött i kanten, vid inskjutningen i ugnen.

UKAS, ukäs, m. 3. Så kallas i Ryssland hvarje förordning, som kejsaren, eller senaten i kejsarens namn, utfärdar.

ULAN, -än, m. 5. *Ulaner* kallades fordom polska lansyttare af tatariskt ursprung; nu ett slags lätt ryttari vid åtskilliga arméer.

ULEMA, s. pl. Så kallas hos Turkarna en klass af lagkuniga, hvilka tillika anses som andelige.

ULF, m. 2. pl. *ulvar*. (sanskrit *Varkas*; zend *Werkas*; lith. *Wilkas*; gom. grek. *Ulkos*, hvaraf genom omkastning *Lykos*: lat. *Lupus*; moesgöt. *Wulf*; t. *Wolf*; isl. *Ulf*) Se *Varg*. Brukas numera sällan i talspråket; deremot i bibeln, samt i högre stil och poesi. Se *Tjula*.

ULFÄRSBUSKE, m. 2. pl. — *bustar*. Se *Olvönbuske*.

ULFGROP, f. 2. (sjöt.) Större båta eller ojemmet i hafsbotten.

ULFGRÅ, a. 2. neutr. — *grått*. (om hästar) Af en grå färg, liknande vargens.

ULFLED, m. 3. *U-len* kallades fordom Handleden, emedan, enligt Eddan, Fenrisulven der arbet Tyr's band.

ULFMUN, m. 2. pl. — *munnar*. En vargs mun. (Fam. talesätt) *Det är i u-len*, förloradt.

ULFVA, v. n. 1. (pop. o. fam.) Tjuta som en varg.

ULL, f. sing. 1) Sådant slags hår, som jemte en viss grad af mjukhet och finhet är betydligt krusigt eller har egenskapen att mer än andra hårsorter hänga tillsammans, så att det vid afsklippningen bildar s. k. fallar. Såges företrädesvis om Fårets hår. Fårull, Lamull, Bukull, Elektoralull, Kam-, Kard-, Sommarull, m. m. *Kamma, hårda u.* Se äfv. *Mun*. — 2) Människohår, som liknar ull. *Negrernas hår kallas u.* — 3) (bot.) Växthår, som äro något låta, krusade eller löst invecklade i hvarandra. — *Ss. Ullaktig, -beredare, -beredning, -handel, -handlare, -kamning, -klippare, -klippning, -lik, -magasin, -märknad, -packa, -sort, -spinnare, -spinnarska, -spånad, -tapp, -täfs, -tvättare, -tvätterska, -tvättning.*

ULLAX, n. 3. (bot.) Se *Ullgräs*.
ULLDISKONT, -- skånt, m. 3. Allmän låneinrättning till ullkulturens befrämjande.

ULLFÄRGAD, a. 2. Spunnen eller väfd af färgad ull. *U-t garn, U-t kläde.*

ULLFÄRGARE, m. 3. Färgare, som förnämligast utöfvar ullfärgeri.

ULLFÄRGERI, n. 3. Den del af färgerihandteringen, hvarigenom ospunnen ull, ullgarn och ylleväf färgas.

ULLGARN, n. 3. Garn, spunnet af ull. — *Ss. U-snytan.*

ULLGRÄS, n. 3. Se *Ängsull*.

ULLHÄRIG, a. 2. (bot.) Såges om växtdelar, hvilka äro betäckta med ull (hem. 3).

ULLIG, a. 2. 1) Som liknar ull. *U-t hår.* — 2) Hvars hud är beväst med ull (hem. 4). *U-a djur.* — 3) Som har mycken ull. *U-a får.* — 4) Såges om växter, hvilka hafva ull (hem. 3); äfv. om människor, hvilka hår liknar ull. *En u. neger.*

ULLIGHET, f. 3. Ullig beskaffenhet.

ULLKAM, m. 2. pl. — *kammar*. Verktyg, hvarmed ull kammas, bestående af en låda med tvänne raderänder.

ULLKAMMARE, m. 3. En, som kammay ull.

ULLKARDA, f. 4. Se *Karda*, f.

ULLKARDARE, m. 3. En, som kardar ull.

ULLKLOT, n. 3. Svampsläget *Trichia*.

ULLKONTOR, ullkåntör, n. 3. *U-et i Norrköping*, offentlig anstalt, hvaräst ull kan inlemnas till förvaring, försäljning, belåning eller sortering. [-contor.]

ULLKULTUR, ullkultör, f. sing. Fårafveln, bedrifven med företrädesvis fästade afseende på erhållande af mycken och god ull. [-cultur.]

ULLPRODUCENT, --- skånt, m. 3. En, som producerar ull.

ULLPRODUKTION, -- docktschön, f. 3. Frambringande af ull genom fårafvel. [-duct-]

ULLRIK, a. 2. Som har mycken ull. *U-a får.* *U-a kådden*, hvari mycken ull ingått.

ULLSAX, f. 2. Särskilt sax, som begagnas till fårens klippning.

ULLSKRUBBLARE, m. 3. Se *Skrubblare*.

ULLSORTERARE, m. 3. En, hvars yrke är att sortera ull.

ULLSORTERING, f. 2. Ullens plockning så, att de olikartade håren skifvas ifrån hvarandra och de likartade komma tillsammans.

ULLSTRUMPA, f. 4. Strumpa, stickad eller väfd af ullgarn. (Pop. skämtv.) *Gå på i u-porna*, se *Gå på*.

ULLSVAMP, m. 2. Svampsläget *Racodium*.

ULLSÄCK, m. 2. 1) Säck, fylld med ull. — 2) (fortif.) Med ull fylld buldansäck, som brukas vid approcher.

ULLVANTE, m. 2. pl. — *vantar*. Vante, stickad af ull.

ULLVULF, m. 2. Maskin, hvarpå ull vulfas.

ULSPEGEL, m. 2. pl. — *speglar*. (egentligen *Uggespegel*, öfversättning af *Eulenspiegel*, en qvick muotergök, som lefde i norra Tyskland i 14:de århundradet, och hvars rätta namn var *Tyll*) Gycklare, uppträggmakare, skalk.

ULTIMA, ulltimma, f. sing. (lat.) Sista stafvelsen i ett ord.

ULTIMATUM, ulltimåtumm, n. pl. — *mata o. mater*. (lat.) Sista förslaget, som göres vid en diplomatisk underhandling, och hvarvid man förklarar sig vilja stå fast; äfv. i allmänhet sista förslaget vid en underhandling.

ULTIMUS, ulltimuss, a. o. s. (lat.) Den siste. Så kallas vid en magister-promotion den af de promoverade, som näst Primus fått högsta examensbetygen.

ULTRA, *ültra*, s. pl. *ultras*. (af lat. *Ultra*, öfverdrifvet) En man, som går till öfverdrift i politiska åsigtter och sträfvan.

ULTRAISM, *ultraïssm*, m. 3. Öfverdrift i grundsåtsor eller sträfvan.

ULTRAISTISK, a. 2. Öfverdrifven. Brukas i fråga om politik.

ULTRALIBERAL, --- åt, a. 2. Öfverspänt liberal. — *S.* En, som hyllar sådana grundsåtsor.

ULTRAMARIN, --- i'n, m. (af lat. *Ultra*, på andra sidan, och *Mare*, haf) En skön, himmelsblå färg, som beredes af blå lazursten. Har sitt namn deraf, att den i början fördes ifrån Asien öfver hafvet. Beredes nu genom konst, utan lazursten.

ULTRAMARINSE, a. 2. På andra sidan hafvet varande eller belägen.

ULTRAMONTAN, *ulltramåntån*, a. 2. Se *Ultramontansk*. — *S. m.* Ultramontansk skriftställare, statsman, diplomat.

ULTRAMONTANSK, a. 2. (af latinska orden: *ultra montes*, på andra sidan om bergen, egentl. Alperna) 1) På andra sidan Alperna varande eller belägen. Afser vanligen Italien, i förhållande till Frankrike. — 2) Såges isynnerhet med afseende på de italienska skriftställare, som försvara påvens grundsåtsor, politiska makt och myndighet.

ULTRAREVOLUTIONÄR, --- tschonär, a. 2. 1) Öfverdrift revolutionär. *U-a lärör.* — 2) Som hyllar sådana lärör. Brukas äfv. substantivt: *En u.*

ULTRAROJALISM, --- i'ssm, m. sing. Hyllande af ultrarojalistiska åsigtter.

ULTRAROJALIST, --- i'sst, m. 3. En, som hyllar ultrarojalistiska åsigtter.

ULTRAROJALISTISK, a. 2. Som, i konstitutionella stater, går utöfver monarkiens princip och sträfvar eller syftar till envælde.

ULTRASERVIL, -- särrvil, a. 2. Som syftar eller sträfvar till fullkomligt envælde, med undertryckande af allt slags frihet. Brukas äfv. som substantiv.

UM, (t. ent. ell. um) Sammansättnings-partikel, som svarar, dels emot *ut* ell. *utan*, t. ex.: *Umbära*: dels emot *om*, t. ex.: *Umgänge, umgås*.
UMBELLAT, umbällät, f. 3. (bot.) Växt med parasollblommor.

UMBRA, *ümbra*, f. sing. Ett gulbrunt eller svartbrunt, organiskt mineral, hvaraf den finaste och renaste sorten begagnas som mätarfärg. *Turkisk* ell. *Cyprisk U.*, ett mörkbrunt mineral af jernsläget.

UMBÄRA, v. a. 3. (höjes som *Bära*) Hjelpa sig utan, berga sig utan, vara utan. *Jag har länge måst u. alla beqvämligheter*. *Detta kunde allt för lätt u-s.* *Man bör lära sig att u.* — *Syn.* *Undvara, Sakna.*

UMBÄRANDE, n. 4. Tillståndet, då man umbär något. *U. af beqvämligheter*. *U-n af alla slag.*

UMBÄRLIG, a. 2. Som kan umbäras.

UMBÄRLIGHET, f. 3. Egenskapen att vara umbärlig.

UMGÅ, v. n. 2. (höjes som *Gå*) *U. med*, tänka på, hafva i sinnet. *U. med svek*. *U. med döds-tänkar*. — Föräldråd: *Omgå*.

UMGÅS, v. d. 2. (höjes efter *Gå*) 1) Pläga umgänge. *U. hos någon, i ens hus*. *De u. mycket*. *U. som bröder*. *U. med någon*. *De u. med hvarandra*. *Dem man u. med blir man lik*. *U. med* betyder äfv.: hemöta, behandla, t. ex.: *U. frött med en*. *U. med någon* som en vän. *Veta allt u. med folk*, att skicka sig med folk. *Lätt, svår att u. med*. *U. med* betyder också: *Hafva samlag, beblönda sig med*. — 2) *U. med något*: a) Handtera, behandla, traktera. I denna bem. föräldråd. *Skickligt u. med ett musikinstrument*. — b) *Hafva i sinnet*. *Han u. med den tanken att gifsta sig*. — Föräldråd: *Omgås*.

UMGÅLDER, m. 3. pl. Omkostnader. *Laga u.* — Föräldråd: *Omgålder*.

UMGÅLLA, v. a. 2. (t. entgelten) Straffas, plikta, lida för något. *Låta någon u. hvad han brutit*. *U. med*, plikta med förlusten af, t. ex.: *Det fick han u. med lifvet*. — *Anm.* I st. f. supinum såges alltid: *Fått u.*, t. ex.: *Det ordet har han fått u.* — Föräldråd: *Omgålla*.

UMGÄNGE, n. 4. 1) Sällskaplig sammanvaro

med människor. *Pläga u. med någon*. *De pläga icke mer u. med hvarandra*. *Han är munter i u.* — 2) *Köttligt u.* eller blott *u.*, samlag, beblöndelse. *Hafva, pläga köttligt u. med någon*. — Föräldråd: *Omgänge*.

UMGÄNGELSE, f. 3. (föräldr.) Se *Umgänge*, bem. 1. — Gammalt skriftsätt: *Omgängelse*.

UMGÄNGESGÄFVOR, f. 4. pl. *Goda u.*, godt sätt att vara, trefligt umgängesätt. — Föräldråd: *Omgängesgåfvor*. — Skrifves äfv. *Umgängesgåfvor*.

UMGÄNGESLIF ell. UMGÄNGSLIF, n. sing. Sällskapligt umgänge mellan människor. *U-vets behag*. — Föräldråd: *Omgängeslif*.

UMGÄNGESSPRÅK, n. sing. Det slags finare, mera stödade språk, som är vanligt i umgängeslivet. — Föräldråd: *Omgängesspråk*. — Skrifves äfv.: *Umgängesspråk*.

UMGÄNGESSÄTT, n. sing. Sätt att umgås med människor. — Föräldråd: *Omgängessätt*.

UMGÄNGESVETT ell. UMGÄNGSVETT, n. sing. Förstånd och vana att väl skicka sig i umgänget med människor. *Ha u.* — Föräldråd: *Omgängesvett*.

UMGÄNGESVÄN, m. 3. pl. — *vänner*. Vän, som man mycket umgås med.

UMGÄNGSAM, a. 2. Som gerna umgås med andra, treflig i umgänge, sällskaplig. — Föräldråd: *Omgängsam*.

UMGÄNGSAMHET, f. 3. Bøjelse för umgänge, trefligt sätt i umgänge, sällskaplighet. — Föräldråd: *Omgängsamhet*.

UNANIM, -- i'm, a. 2. (lat. *Unanimis*) Enhällig.

UNCIALBOKSTAF, uncialbókstäv, m. 3. pl. — *Bokstäfver*. (af lat. *Uncialis*, som håller en tum) Bokstaf, som är en tum bred, såsom på monumenter, m. m.

UND, Sammansättnings-partikel, som svarar emot: a) *undan*, t. ent. t. ex.: *Undfly, undfalla, undvika*; b) *Emot* (i stridig, fiendtlig mening), såsom i *Undsäga*; c) *Äter* eller *Emot* (i god bem.), t. ex.: *Undfå, undfånga*; d) *Under*, i *Undsätta*.

UNDAN, *ündann*, adv. Betecknar: 1) Rörelse från en ort, anläggning för att lemna platsen fri, eller undkomma någon förföljande. *Gå u. för någon*. *Flytta u. något*, flytta det ur vägen. *Flytta sig u.* *Fly u.* *Laga sig u.* *Hålla sig u.* — *Syn.* *Ur vägen*, *Bort*. — 2) Förflyttning afsidet; borttagande, bortförande. *Sätt u. Föra, skaffa, taga u.* *Hålla u.* *Gömma u.* *Sjåla u.* — *Syn.* *Afsides*, *Bort*. — 3) (pop.) *Gå u. för u.* (uttalas: *ünann* för *ünann*), göras, för rättas, ske det ena eller det andra, i oafbruten gång. *Det går u. för u.* — *Prep.* *Borta från*. *U. ögonen*, såges om något, då det blifvit aflägsnadt ifrån ens åsyn. — *Int.* *Ur vägen!* *U. lymmel!* *U., ge rum!* — *Undan* ingår för öfrigt i en mängd sammansatta verber, hvilka betydelse i allmänhet rättar sig efter bem. 1 och 2. Sådana, som ej tarlva vidare förklaring, äro: *Undanblåsa, -bringa, -bryta, -bära, -drifva, -föra, -hoppa, -hugga, -jaga, -jemka, -kasta, -krypa, -köra, -leda, -lyfta, -lägga, -löpa, -måka, -mota, -rifva, -segla, -skuffa, -skyffla, -slänga, -slåpa, -sopa, -sparka, -springa, -stöta, -välta, -vältra*. Vanligen fränskiljes dock artikeln, och man säger: *Blåsa undan*, o. s. v.

UNDANARBETA, v. a. 1. På förhand göra ett arbete eller en del af ett arbete färdigt, så

att man kan företaga något annat eller lättare medhina fortsättningen. Vanligen säges: *Arbeta ändan.*

UNDANBEDJA, v. a. 2. (höjes och sammandrages på samma sätt som *Bedja*) *U. sig något, u. sig allt, bedja att undslippa. Jag u-ber mig allt gyskel. Jag skall u. mig allt vidare krus.*

UNDANBÖJA, v. a. 2. Böja något så, att det kommer undan, afsläpnas.

UNDANDRAGA, v. a. 3. (höjes som *Draga*) 1) *Draga* bort, ur vägen. För denna bem. vanligen *Draga ändan.* — 2) *Bejaga*, framtaga. *U. en något.* — *U. sig, v. r.* Undvika att underkasta sig, att fullgöra något, att deltaga uti eller bidraga till något. *U. sig straffet. U. sig sin skyldighet. Det vill jag visst icke u. mig. U. sig att tjena någon.* — *Undandragande*, n. 4. o. *Undandragning*, f. 2.

UNDANDÖLJA, v. a. 2. (höjes som *Dölja*) *Dölja* person eller sak på lönligt ställe, att de ej må kunna påfinnas. *U. en misstänkt person för polisens efterspaningar. U. ett bref, ett testamente.* — *Undandöljande*, n. 4.

UNDANFLY, v. n. 2. Vanligare säges: *Fly ändan.*

UNDANFLYKT, f. 3. Se *Undflykt*.

UNDANFLYTTA, v. a. 1. Flytta ur vägen, bort, afsides. — *V. n.* Flytta bort, för att lemna rum åt någon annan. — Oftare säges *Flytta ändan.*

UNDANGRÄFVA, v. a. 2. Gräfva bort, ur vägen. — Älv. *Gräfva ändan.*

UNDANGÖMMA, v. a. 2. Gömma person eller sak, att de ej må kunna påfinnas. — Älv. *Gömma ändan.* — *Undangömmande*, n. 4. o. *Undangömmning*, f. 2.

UNDANGÖRA, v. a. 2. (höjes som *Göra*) *Göra* färdig, fullbordad, göra ifrån sig; älv. göra något på förhand, för att kunna hinna så mycket mer eller företaga något annat. — Älv. *Göra ändan.* — *Undangjord*, part. pass. *Allt är nu u-t. Ett u-t arbete.*

UNDANHÄLLA, v. a. 3. (höjes som *Hälla*) 1) *Undandraga* sig att till någon utgifva, utlemna, utbetala det, hvartil han äger laglig rätt. *U. någon dess rätt. U. arbetaren dess förtjenta lön.* — 2) *Undandölja*, förtiga för en person något, som man borde yppa. *Han u-höll mig alla upplysningar.* — *Undanhällande*, n. 4.

UNDANKOMMA, v. n. 3. Se *Undkomma*.

UNDANKÖPA, v. a. 2. Köpa upp något, för att andra ej må få köpa det. — Älv. *Köpa ändan.*

UNDANRYCKA, v. a. 2. Rycka bort, från-rycka. Brukas både egentligt och figurligt. *U. ett förhånge.* (Fig.) *U. någon påbeins raseri. U. någon dess rof.* — Älv. *Rycka ändan.*

UNDANRÖDJA, v. a. 2. (höjes som *Rödja*) *Skaffa* undan, bort; afsägnas. *U. ett hinder, en svårighet, en olägenhet. U. en person. U. en invändning, visa, att den ej har något skäl för sig.* — Älv. *Rödja ändan.* — *Undanrödjande*, n. 4.

UNDANSKAFFA, v. a. 1. Laga, att något afsläpnas. *U. grus.* — Älv. *Skaffa ändan.* — *Undanskaftande*, n. 4.

UNDANSKJUTA, v. a. 3. (höjes som *Skjuta*) 1) *Skjuta* bort, ur vägen, åt sidan. Jfr. *Skjuta*, bem. 1. *Han u-sköt hatten.* — Oftare *Skjuta ändan.* — 2) (fig.) Se *Uppskjuta*. *U. en sak till obestämd tid.* — 3) *Skjuta* bort, undan (villebråd) för någon. Jfr. *Skjuta*, bem. 3. *Han*

har u-till alla harar, så att inga finnas kvar. — *Undanskjutande*, n. 4. o. *Undanskjutning*, f. 2.

UNDANSKJUTSA, v. a. 1. (fig.) *Drifva*, jaga, stöta undan. — Älv. *Skjutsa ändan.* — *Undanskjutsande*, n. 4. o. *Undanskjutsning*, f. 2.

UNDANSNILIA, v. a. 1. Hemligen taga undan och tillägna sig något af anförtrodd gods eller af egendom, penningmedel, som man har om händer och för hvilka man är redo skyldig. — *Undansnillande*, n. 4. o. *Undansnillning*, f. 2.

UNDANSTICKA, v. a. 3. (höjes som *Sticka*) Hemligen borttaga och gömma. *U. penningar. U. ett testamente.* — *Undanstickande*, n. 4.

UNDANSTRYKA, v. a. 3. (höjes som *Stryka*) *Stryka* bort, ur vägen. — Älv. *Stryka ändan.*

UNDANSTÄDA, v. a. 1. Bortskaffa något ifrån ett ställe, ett rum o. s. v., för att gifva dem ett städat utseende. — Älv. *Städa ändan.*

UNDANSTÄLLA, v. a. 2. Föra undan och ställa på annan plats, afsides. — Älv. *Ställa ändan.*

UNDANSTÖKA, v. a. 1. (fam.) 1) Föra, sätta undan något, som stökar, ostäder. — 2) (fig.) Göra ifrån sig, fullbordad. *När jag får det u-t, skall jag gå ut.* — Älv. (för begge bem.) *Stöka ändan.* — *Undanstökande*, n. 4.

UNDANSÄTTA, v. a. 2. (höjes som *Sätta*) Borttaga något ifrån ett ställe och sätta det på ett annat, att det ej må stå i vägen, ej vara till hindras; älv. sätta afsides. — Älv. *Sätta ändan.* — *Undansättande*, n. 4. o. *Undansättning*, f. 2.

UNDANTAG, n. 3. 1) Handlingen, hvarigenom något undantages. *Göra ett u. Göra u. af något.* — 2) *Hvad* som undantages eller blifvit undantaget; (särskilt) allt hvad som afviker ifrån en regel. *Det är ett u. Denna regel tål, lider intet u. Ingen regel utan u. U. i språkläran. Med u. af, då man undantager.* — 3) *Hvad* som fås utom lott och byte. *Enkan har fått det huset i u.*

UNDANTAGA, v. a. 3. (höjes som *Taga*) 1) Afskilja och borttaga något ifrån ett helt, för att afsätta, förvara det, begagna det till annat ändamål, o. s. v. *Af sakerna, som skulle säljas, u-tog han åtskilligt för egen räkning.* — 2) Afskilja något såsom ej inbegripet under en regel, i ett slägte, en art, o. s. v. *Från denna regel u-s följande ord.* — 3) Förklara en person ej inbegripen i ett visst antal, ej underkastad en viss lag, förordning, pålegg o. s. v. *Man beviljade amnesti åt rebellerna, men anförarne u-togos. U. någon ifrån den allmänna tagens tillämpning. Han lät straffa allo, utan att u. någon.* — 3) Förbehålla sig utom lott och byte. — Älv. (för alla bem.) *Taga ändan.* — *Undantagande*, part. akt. Brukas ofta absolut. Heter då äfven *Undantagandes*. *U. att han ej är så rik, med det undantag att... U. om han vore adelsman. U. när så särskilt befalles.* — *Undantagen*, part. pass. *Honom u.*, då om han undantages. *Ingen u.*, utan undantag. *Detta u-et. Ingen af dem, Cæsar u.*, med undantag af Cæsar. — *Undantagande*, n. 4. o. *Undantagning*, f. 2.

UNDANTAGSFALL, n. 3. Fall, då undantag äger rum.

UNDANTAGSLAG, m. 2. Lag, som stadgar undantag ifrån allmänt gällande lag.

UNDANTAGSVIS, adv. Såsom undantag. *Det gäller endast u.*

UNDANTRÄNGA, v. a. 2. Tränga ur vägen, bort. — Älv. *Tränga ändan.* — *Undanträngande*, n. 4. o. *Undanträngning*, f. 2.

UNDBE, öndbē, sammandraget af *Undanbedja*.

UNDECIMA, unndēsima, f. 1. (lat.; i musik) Elfte tonen ifrån grandtonen.

UNDER, önd'r, n. 3. 1. 1) Händelse, som synes oförklarlig efter naturens lagar och verdens vanliga lopp. *Ett u. i naturen. Tecken och u.* — 2) Se *Underverk*. *Göra u.* — 3) Något utomordentligt, högst ovanligt, i högsta måtto märkvärdigt. *De sju verdens u.* (Fam.) *Det är intet u., icke underligt. Det var intet u., att... Hvad u. är det allt...? är det så underligt att...? ell. icke är det så underligt, att... Göra u. af allt, förundra sig öfver, beundra allt. U. öfver alla u.! hvilken högst märkvärdig händelse, företeelse, o. s. v.! — Ordet är för denna bem., i vissa fam. talesätt, äfven maskulin, enligt forspråkets lynne. Man säger sålunda: *Det är ingen u. Ingen u. att han uteblef!* o. s. v. — 4) (i underleken) *Hvad* som undras. *Mitt u. var att... Bära upp undren, gå omkring och insamlad dem.**

UNDER, önd'r, prep. II. Betecknar: 1) Läget af ett föremål, med hänseende till något uppöfver varande. *U. himmelen. U. trädets. Ligga u. bordet. Bo u. någon. U. jorden, långt under jordens yta.* — 2) Rörelse till ort, ställe, plats, som öfvertäckes af något. *Lägga något u. bänken. Kasta någon under bordet. Taga någon u. armarna, älv. (fig.) understödja, hjälpa.* — 3) Lägre plats i afseende på ordning, rang, anseende, värde; underlägsenhet, underlydand. *Den store gossen sitter u. den lilla i skolan. Gifva sig u. sitt stånd, med någon af lägre stånd. Vara långt u. någon i lärdom, vida öfverträffas af &c. Jag anser det vara u. mig, u. min värdighet, jag anser min värdighet förda, att jag ej gör, ej tål det, o. s. v. Stå u. ens lydnad, stå u. någon, vara skyldig att lyda någon. U. hans befäl, kommando.* — 4) Tid, vistelse, handling eller verkning, medan något sker, påstår. *Under tjugu års tid. U. Gustaf Is regering. U. hans lifstid. U. mitt vistande i... U. skall af pukor och trumpet. U. klockringning. U. kanonernas dunder. Jag följde honom u. hans flykt. U. drikandel. U. måltiden. U. vägen. U. marschen. U. kriget. U. regnet, stormen. Fienden bröt upp u. en dimma, medan en dimma låg utbredd öfver marken. U. allt detta, medan allt detta tilldrog sig. U. min tid, medan jag lever.* — 5) Bland. I vissa adverbiala sammansättningar, såsom: *Här- under, Där under, Hvar under. Där under räknar jag ej, hvad jag gifvit bort.* — 6) Mindre än, lägre. *Jag säljer det ej u. 10 riksdaler. U. tio grader.* — 7) Säges bildligt om något, som döfjes, bemantlas, föreställes af något annat, eller om något, som har en viss benämning, titel, o. s. v. *U. en vacker yta. U. denna förställda glädighet. U. utseende, skapnad af, med u. &c. U. sken af dygd. U. förvändning af en resa. U. namn af gifva. U. benämning af lek. U. titel, rubrik af.* — 8) Säges äfven om något, som i bok eller skrift finnes ihland åtskilligt annat, hvilket blifvit sammanfördt såsom ett helt med viss rubrik, öferskrift, o. s. v. *U. artikeln »Holmen. Se u. bokstafven A. Jag skall för-*

klara det u. ordet. — 9) Brukas för öfrigt i åtskilliga uttryck och talesätt, t. ex.: *Ligga u. en holme*, i skydd af en h. *U. landet*, i närheten af landet eller kusten. *Han, det är u. min uppsigt, värd*, jag har uppsigt, värd om honom, om det. *U. mina ögon*, i min åsyn; älv. under min uppsigt, värd. *U. den 11te Maj*, dateradt &c. *U. 10 graders latitud*, vid 40 graders latitud. *U. hand*, se *Hand*. Se f. ö. de verber och nomina, som utbildas med *Under*. — *Under* bildar en mängd sammansättningar, i hvilka det betecknar: a) Läge. Jfr. bem. 1. *Underliggande, undervarande, underarm.* — b) Rörelse till ett ställe. Jfr. bem. 2. *Underkasta, undersälla.* — c) Lägre ordning, rang; lydnds-förhållande. *Underdomare, underbefäl, underlydande, underdånig, undersåte.* — d) Mindre antal, vikt, värde, o. s. v., än hvad som borde vara. *Undertalig, underviktig, underhållig, &c.* — e) Förringande, ned sättning. *Underskatta, underkänna.* — f) Bistånd. *Understöddja, underhjälpa, underlätta, o. s. v.* — *Under* brukas äf. som adverb, t. ex.: *Det står icke öfver, utan u.* — *Under!* säges till sjös såsom varningsutrop af någon till väders varande person, innan han nedkastar någonting. — *U. det allt* eller *blott U. det*, konj. På samma tid som, medan. *U. det allt denna händelse passerade. U. det vi äto.*

UNDERAFDELA, v. a. 1. o. 2. Ytterligare afdelad något, som fört blifvit afdeladt.

UNDERAFDELNING, f. 2. 1) Handlingen, då man underafdelar. — 2) Derigenom uppkommen del.

UNDERARM, m. 2. Nedra delen af armen, ifrån armbågen.

UNDERBALANS, --- länngs, m. 3. Brist i kassa, inventarium, o. s. v. *Komma på u. Han är på u. för 100 tunnors ell. på 100 tunnors u. En u. af 100 rår.* — Syn. Balans, Deficit.

UNDERBALSAM, önd'r balsamm, m. 3. Undergörande balsam.

UNDERBAR, a. 2. 1) Som sker genom ett under, innefattar eller liknar ett under. *En u. händelse.* Substantivt säges: *Det u-a.* — 2) Högst ovanligt och märkvärdigt. *U-a öden.*

UNDERBARLIGEN, adv. eller

UNDERBART, adv. På ett underbart sätt. *U. räddad ur lifsfara.*

UNDERBARN, n. 5. Underbart barn.

UNDERBEFÄL, n. sing. Lägre befäl, underofficerare.

UNDERBEFÄLHAFVARE, m. 5. En, som förer befäl under någon annan; lägre befälhavare.

UNDERBINDA, v. a. 3. (höjes som *Binda*) (kir.) Fast obinda en kroppsdal med tråd, snöre, band, tarmsträng m. m., för att stilla eller förekomma blödning, hämma blodomloppet på något ställe, o. s. v.

UNDERBINDNING, f. 2. (kir.) 1) Förrättningen, då en lem underbindes. — 2) Det, hvarmed en lem blifvit underbunden.

UNDERBJELKE, m. 2. pl. — *bjelkar*. Bjelke, som tjänar till underlag.

UNDERBLINDA, f. 1. Se *Blinda*.

UNDERBLÅSA, v. a. 2. (fig.) *Blåsa* närlig åt. Säges alltid i elak mening. *U. oenigheten, miss- samman.*

UNDERBYGGA, v. a. 2. Förbättra undra delarna utaf en bofällig byggnad; älv. understöda en framspringande byggnadsdel genom en mur o. d. — Brukas mest i part. pass. *Underbyggd*, hvilket användes isynnerhet som adjek-

tiv, i figurlig mening, med afseende på den grund någon äger för sina kunskaper. *Väl, illa u.*, med god, dålig grund i kunskapsväg.

UNDERBYGGNAD, m. 3. 1) Undra delen af en byggnad, isynn. grundvalen. — 2) (fig.) Kännedom af grunderna för vetenskap, konst, o. s. v. *Han har godt hufvud, men ingen u. Han har god u.*

UNDERBYXOR, f. 1. pl. Se *Kalsonger*.

UNDERBÄDD, m. 2. Underlag.

UNDERBÄDDA, v. a. 1. Gifva ett underlag. *Det är u-dt med plankor, med kol.*

UNDERBÄDDNING, f. 2. 1) Händlingen att underbädda. — 2) Hyvd som blifvit underlagdt till stöd; underlag.

UNDERDEL, m. 2. Nedre delen af något.

UNDERDELA, v. a. 1. o. 2. Se *Underafdel*. — *Underdelning*, f. 2.

UNDERDJUR, n. 3. Underbart djur.

UNDERDOMARE, m. 3. Lägre domare; ordförande i domrätt.

UNDERDOMSTOL, m. 2. Se *Underrätt*.

UNDERDÄNIG, a. 2. (i. *unterthänig*) Undergifven och hörsam. *Vara någon u. Med all u. fördnad.* Brukas mest i fråga om undersåtes förhållande till dess regering, i kansli- och kariatstil m. m.

UNDERDÄNIGHET, f. 3. Undergifvenhet och hörsamhet. *I u.*, se *Underdänigt*. *I all u.*, se *Underdänigt*.

UNDERDÄNIGT, adv. På ett underdänigt sätt, med undergifvenhet och hörsamhet. Ganska ofta, helst i ansöknings till regeringen m. m., brukas superlativen *Underdänigst*, med största undergifvenhet och hörsamhet.

UNDERDÄCK, n. 3. Undre däck på fartyg.

UNDERFALL, n. 5. Vattenfall vid qvarn m. m., då vattnet går under driftjulot.

UNDERFALLSHJUL, n. 3. Hjul, som drifves genom underfall.

UNDERFODER, n. 3. Foder på undre sidan af ett plagg. I allmänhet det samma som *Foder*.

UNDERFOGDE, m. 2. pl. — *fogdar*. Fogde, som står under en öfverfogde.

UNDERFULL, a. 2. Se *Underbar*, *Under-sam*.

UNDERFÄLTHERRE, m. 2. pl. — *herrar*. Fälttherre, som står under en öfverfälttherre.

UNDERFÄLTSKÄR, m. 3. Fältskär, som står under en annan fältskärs öfverkastare.

UNDERFÖRPAKTARE, m. 3. Den, som i andra hand förpaktar något.

UNDERFÖRPAKTNING, f. 2. Förpaktning i andra hand.

UNDERFÖRSTÅ, v. a. 2. (böjes som *Förstå*) Förstå under. Se *Förstå*, bem. 4.

UNDERGEVÄR, n. 3. Sabel och värja (i motsats till öfvergevärd; jfr. d. o.).

UNDERGIFVA SIG, v. r. 3. (böjes som *Gifva*) Se *Underkasta sig*.

UNDERGIFVEN, a. 2. neutr. — *et*. (egentl. part. pass. af *Undergifva*) Som underkastar sig ens valde eller vilja. *Vara en u. Guds vilja u.*

UNDERGIFVENHET, f. 3. Tillstånd och sinnesstämning, då man underkastar sig ens valde eller vilja. *Visa en mycken u. Betyga sin u. för någon u. för, under Guds vilja. Med u. för Guds behag. Med u. foga sig i sitt öde.*

UNDERGRADIG, a. 2. Som har lägre grad-tal än det föreskrifna. *U-t brännvin.*

UNDERGRÄFVA, v. a. 2. o. 3. 1) Gräfva under något. *I denna bem. mindre brukligt.* —

2) (fig.) Bortföra jorden, grunden under något, så att det med möda eller alls icke kan bestå. *Strömmen har u-gräfvit huset, så att det snart instörtar.* — 3) (fig.) Småningom och omärkligt förstöra. *U. ens kredit. U. en stats grundvalar.* — *Undergräfvande*, n. 4. o. *Undergräfning*, f. 2.

UNDERGUD, m. 2. (myt.) Lägre gud.

UNDERGÅ, v. a. 2. (böjes som *Gå*) Blifva eller vara underkastad, utstå, lida. *U. förändringar. U. förhör, examen. U. en förfrögn.* *Denna stad u-gick ett lika öde. U. straff. U. döden.*

UNDERGÅNG, m. sing. 1) Fall. *Huset lutar till u.* — 2) (fig.) Upphörande af lif, makt, välgång, anseende, lycka. *Rusa ell. rasa till sin u. Arbeta på sin u. Bygga sin lycka på ens u.* — *Syn. Förstöring, Förderf, Fall, Ruin.*

UNDERGÖRANDE, a. 1. Som gör, verkar under. *En u. profet, Mariabild.*

UNDERGÖRARE, m. 3. En, som gör under.

UNDERHAFVANDE, s. c. 3. 1) (i allmänhet) Person, som lyder under någon. — 2) Person, som hör under ett gods, lyder under en gods-herre. *Alla hans u. voro bjudna på begrafningen.*

UNDERHAL, a. 2. Hal inunder. *Det är u-t, halt under snön.*

UNDERHALT, m. 3. Se *Underhaltighet*.

UNDERHALTIG, a. 2. 1) Som ej håller sin tillbörliga halt. *U-t mynt.* — 2) (fig.) Af dålig beskaffenhet.

UNDERHALTIGHET, f. 3. 1) Ringare halt än den föreskrifna, lagliga. — 2) (fig.) Dålig beskaffenhet.

UNDERHAND, und'r-hånad, adv. Se *Under hand*.

UNDERHANDLA, v. n. 1. Framställa förslag, villkor, göra afslut angående afslutandet af handel, kontrakt, angående enskilt eller offentligt företag, stridiga påståenden, fordringar. *U. om ett köp. U. om fred.*

UNDERHANDLARE, m. 3. En, som underhandlar.

UNDERHANDLING, f. 2. Framställande af förslag, villkor, då man underhandlar. *Träda, inlåta sig, stå i u. om något.*

UNDERHJELPA, v. a. 2. (böjes ej efter dekl. 3.) Bidraga till, lätta, understöja. *Det u-per matsmältningen. U. minnet. U. ett företag, ens bemödanden.* — Älv. *Hjelpa under.* — *Underhjelpande*, n. 4.

UNDERHUS, n. 3. *U-et i England*, benämning på den lägre afdelningen af engelska parlamentet.

UNDERHÅLL, n. 3. 1) Underhållande, vidmakthållande. — 2) Anslag eller bidrag till uppehälle. *Hafva 600 r:dr i årligt u. Njuta u.*

UNDERHÅLLA, v. a. 3. (böjes som *Hålla*) 1) Laga, att något bibehåller sig, fortfar att äga bestånd. *Den byggnaden kostar mycken ått u. U. vänskap med någon. U. oenighet. U. en brevveckling.* — 2) Sörja för ens uppehälle och behof. *U. en yngling vid akademien. Det är han, som u-ller huset. U. en armé.* — 3) (absolut) Roa. *Det är en läsmning, som u-ller.* — *U. sig, v. r.* Sörja för, bekosta sitt uppehälle. *U. sig vid universitetet.* — *U-n-de*, part. akt. Brukas adjektivt i samma mening som: *Intressant, roande. En u. lektur, bok, författare.* — *U-hållen*, part. pass. *Väl u.*, i godt stånd, skick. — *Underhållande*, n. 4.

UNDERHÅLLNING, f. 2. 1) Underhållande. — 2) (ny bem.) Tillställning, för att roa. *Deraf Aftonunderhållning, svarande mot det franska Soirée.*

UNDERHÅLLSKOSTNAD, m. 3. Kostnad för underhållet af något. *U-en för de kongliga slotten.*

UNDERHÅLLSTAGARE, m. 3. En, som njuter årligt underhåll.

UNDERJORDEN, f. sing. def. Enligt grekiska mytologien, en särskilt värld i midten af jorden, dit människornas själar (skuggor) kommo efter döden, för att straffas eller belönas. *Pluto var u-nas konung.*

UNDERJORDISK, a. 2. 1) Som befinnes eller sker under jorden. *U. gång. U-t hvalf. U. Eld. U-a naturverkingar.* — 2) (myt.) Som tillhör underjorden. *U-a makter, gudar.*

UNDERKASTA, v. a. 1. Nödgå att utstå, att genomgå; utsätta för. *Han blef u-d tortur. U. något en sträng granskning, göra det till föremål för &c. Jag u-r det ert omdöme, jag lemna åt er att döma derom.* — *U. sig, v. r.* Utlofva undergifvenhet för; med undergifvenhet foga sig uti; samtycka till något tryckande, svårt. *U. sig någon, något. U. sig ens lydnad, valde, vilja. U. sig Guds vilja. U. sig ohet. U. sig vitkoren.* — *U-d*, part. pass. *Det är många svärigheter u-t, medför många s. Ingen svärighet u. lätt.* — *Underkastande*, n. 4.

UNDERKASTELSE, f. 3. Samtycke att underkasta sig; undergifvenhet. *Fordra ovilkorlig u.*

UNDERKJORTELE, m. 2. pl. — *kjortlar*. Kjortel, som bäres under den yttre.

UNDERKLÄDER, n. 3. pl. Klädespersedlar, som bäras under de yttre plaggen.

UNDERKLÄDNAD, m. 3. o. — *KLÄDNING*, f. 2. Klädning, som bäres inunder.

UNDERKOCK, m. 2. Lägre kock; biträde åt en kock.

UNDERKONUNG, m. 2. Underlydande konung, lydkonung, skattkonung.

UNDERKUFVA, v. a. 1. Se *Kufva*, bem. 1. *U. ett folk, en nation.* — *Syn.* Betinga. Lägga under sitt valde. — *Underkufvande*, n. 4. o. *Underkufning*, f. 2.

UNDERKUFVARE, m. 3. En, som underkufvar.

UNDERKUNNIG, a. 2. Underrättad. Utbildas alltid med prep. om. *Göra sig u. om något.*

UNDERKÄFT, m. 2. eller

UNDERKÄKTE, m. 2. pl. — *käkar*. Käft, käke, som har sitt läge på undra sidan af munnen.

UNDERKÄNNA, v. a. 2. 1) Allt för ringa uppskatta eller värdera. *U. värdet af ens förtjenster.* — 2) (i lagspråket) Ogilla, uppbäiva. *U. en rätts beslut.* — *Underkännande*, n. 4.

UNDERLAG, n. 3. 1) Understa eller nedra laget af något. — 2) Hvad som lägges inunder till stöd. — *Syn.* Badd, Baddning, Underbaddning.

UNDERLAGSBJELKE, m. 2. pl. — *bjelkar*. Bjelke, som tjonar till underlag.

UNDERLEK, m. 2. Ett slags folklek, då en af de lekande sitter på en stol (*Understol*), och en annan frambar till honom de öfriges Under, d. v. s. hvad de finna hos honom underligt, hvar efter han utnämner en af de undrande till sin efterträdare på *Understolen*.

UNDERLIF, n. 3. Nedra delen af bålen på en människa, innehållande: Magen, tarmkana-

len, lefvern, mjelten, stora magkörteln och njurarna.

UNDERLIG, a. 2. 1) Som väcker undran; underbar, ovanlig. *En u. händelse. På ett u-t sätt. Det är icke u-t, att . . .* — 2) Besynnerlig. *Det vore u-t, om jag ej skulle gå i land dermed. U-a figurer. En u. menniska. Ett u-t hufvud.* — *Syn.* Se *Besynnerlig*.

UNDERLIGEN, adv. Se *Underligt*.

UNDERLIGGANDE, a. 1. 1) Som ligger under, har sitt läge under. *U. papper. U. ton.* — 2) Underlydande. *Ett gods med u. hemman. Svea rike med u. landskap.*

UNDERLIGHET, f. 3. Underlig beskaffenhet; besynnerlighet.

UNDERLIGT, adv. 1) Underbart, ovanligt. — 2) Besynnerligt. *Det går u. till i världen.*

UNDERLIK, n. 3. (skepp.) Det understa horisontella liket på ett råsegl.

UNDERLOPP, n. 3. (skepp.) Främsta ändan af en skeppsköl, på hvilken förstäfven är upp-rest.

UNDERLYDANDE, a. 1. 1) (om person) Som lyder under en annan, underordnad. Brukas för denna bem. älv. substantivt. *De u.* — 2) (om länder, ägor, domstolar) Som hör ell. lyder under något annat. *U. besittningar, hemman, lagsagor, län.*

UNDERLÅTA, v. a. 3. (böjes som *Låta*) Ej göra, försumma, låta bli. *U. sin skyldighet. Han u-lät ej att betjena sig af tillfället. Jag kan ej u. att säga.* — *U-låten*, part. pass.

UNDERLÅTANDE, n. 4. Icke fullgörande, icke iakttagande, försummande. *U. af sin pligt. Detta u. hade svåra följder.*

UNDERLÅTENHET, f. 3. Se *Underlåtande*.

UNDERLÅTENHETSSYND, f. 3. (teol.) Synd, som begås, då man underlåter något, det lagen befäller.

UNDERLÄDER, n. 3. Läder, som sitter under (på skodon, m. m.).

UNDERLÄGGÅ, v. a. 2. (böjes som *Lägga*) 1) Lägga under. *U. något till stöd.* — 2) (fig.) Tillskrifva, tillägga. *U. något en annan betydelse, än det har.* — 3) *U. sig*, underkufva, slå under sig. *U. sig ett rike.* — Älv. *Lägga under sig.* — *Underläggande*, n. 4. o. *Underläggning*, f. 2.

UNDERLÄGSEN, und'r-lägg's'n, a. 2. neutr. — *et*. 1) Ringare, mindre. *En u. styrka. U-et antal. U-sna kunskaper.* — 2) Säges om den, som öfverträffas af någon i en sak. *Han är honom i lärdom vida u.*

UNDERLÄGSENHET, f. 3. Egenskapen att vara underlägsen; ringare grad, skicklighet, för-måga. *U. i antal, i kunskaper, i förtjenst.*

UNDERLÄKARE, m. 3. Underordnad läkare.

UNDERLÄKT, m. 3. (byggn. k.) Längre och gröfre läkt, som lägges perpendikulärt emellan taksparrarna.

UNDERLÄN, n. 3. Län, som hör under ett annat.

UNDERLÄPP, m. 2. Nedra läppen.

UNDERLÄRARE, m. 3. Underordnad lärare.

UNDERLÄTTA, v. a. 1. Hjelpa till, lätta. *Delta u-de hans bemödanden. U. ens planer.* — Älv. *Lätta under.* — *Underlättande*, n. 4.

UNDERLÖJTANT, m. 3. Officer med lägsta rang vid ett regemente.

UNDERMAST, f. 3. (skepp.) Mast på ett fartyg, utan dithörande stänger.